het land van aalst

tijdschrift van de
geschied- en
heemkundige vereniging
het land van aalst

jaargang XXIV - 1972 — nummer 6

Geacht Medelid,

Drie maand na tijd ontvangt U het laatste nummer van onze XXIVe jaargang. Wij kunnen slechts een troost vinden in de belofte van de drukker dat **nog** deze maand het eerste nummer voor 1973 verschijnt, terwijl het volgende binnen de zes weken daarop volgt.

De bestuursleden van de Geschied- en Heemkundige Vereniging «Het Land van Aalst» bieden U hun verontschuldiging aan voor de vertraging in het verschijnen, waarvoor zij niet verantwoordelijk zijn... en durven rekenen op Uw verdere trouw.

Gelieve onverwijld - om ons werk en moeite en U het geld van de inningskosten te besparen - Uw leesgeld te storten op de postrekening van **«Het Land van Aalst», Zottegem, nr. 58.69.11.** Liefst als **erelid** 500 fr. (of meer), hetzij als **steunend lid** 250 fr., hetzij als **gewoon lid** 175 fr. Dank aan onze lezers die hun bijdrage reeds hebben gestort voor 1973 !

De Redaktie.

Het Wilhelmietenklooster te Aalst (1)

In 1973 is het vijfhonderd jaar geleden dat Dirk Martens zijn eerste drukwerk uitgaf in zijn geboortestad Aalst. Deze verjaardag wordt trouwens ook door de stad Aalst met een groots opgezette tentoonstelling herdacht.

Het is bekend dat leven en het werk van de eerste boekdrukker der Nederlanden nauw verbonden is met het Wilhelmietenklooster te Aalst, waar Martens vermoedelijk een groot deel van zijn opleiding heeft genoten. Hier bracht hij ook zijn laatste levensjaren door vóór hij bij zijn dood in 1534 in de kloosterkerk werd bijgezet.. In het licht van deze herdenking vonden wij het passend hier enkele aspecten uit de geschiedenis van dit minder goed gekend klooster te belichten.

HOOFDSTUK I
DE STICHTING VAN HET KLOOSTER

Volgens een verklaring van de Aalsterse stadskronikeur R. de Visschere (+ 1620) in zijn *De comitatu Alostano ejusque descriptione attributi et proprietatibus* (2) zou het Wilhelmietenklooster te Aalst zijn opgericht op de grondvesten van een oude Be-

(1) Voor het tot stand komen van deze bijdrage hebben wij dankbaar gebruik kunnen maken van de aantekeningen die wijlen Leo CRICK over het Wilhelmietenklooster van Aalst heeft verzameld. Sommige van de hierin opgetekende gegevens zijn zeer belangrijk omdat ze voorkomen uit archiefstukken, welke sindsdien verdwenen zijn. Ook bevinden zich in deze aantekeningen een groot aantal dokumenten in verband met de geschiedenis van het klooster, afkomstig uit het stadsarchief van Aalst en uit het voormalig archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus — nu berustend in het Rijksarchief te Gent. — De heer L. Crick heeft hierover enkele bijdragen laten verschijnen : **Bijdrage tot de geschiedenis der Wilhelmietenorde in België**, — in **Bijdragen tot de Geschiedenis**, jg. XXX, 1939, p.155-199; **Bijdrage tot de levensbeschrijving van Dirk Martens**, in **Annalen van den Oudheidkundigen kring van de stad en het voormalig Land van Aalst**, jg. IX, 1913, 20 p. en het onlangs postuum verschenen **Het zogezegde «college» der Paters Wilhelmieten te Aalst**, in **Land van Aalst**, jg. XXIV 1972, p. 22-23. Deze aantekeningen werden door bemiddeling van de heer stadsarchivaris Karel Baert, door de heer J. van der Hulst, in het stadsarchief te Aalst gedeponeerd.

(2) ROMAAN DE VISSCHERE, **De comitatu Alostano**, f. 54 (Stadsarchief Aalst, oud nummer IX-37).

nediktijnerpriorij, welke de heilige Ursmarus hier in de zevende eeuw had opgericht. Deze bewering werd door alle latere geschiedschrijvers overgenomen (3). Hiervoor steunde hij zich op de traditie die o.a. haar uitdrukking vond in de benaming Sint-Ursmarusmeers, als naam van de plaats waar het eerste Wilhelmietenklooster had gestaan. Deze uitgestrekte weide ter grootte van vijf bunders of zes hectaren, die tot aan de opheffing van de priorij in 1784 eigendom van de Wilhelmieten bleef, was buiten de stadsmuur vóór de Kattestraatpoort gelegen, op de gronden nu ingenomen door het station, het Stationsplein, de Industriestraat, de Vaartstraat (oude vesten), Albert Lienartstraat, Stationsstraat, Esplanadeplein en Esplanadestraat (eveneens oude wallen) (4).

Een kroniekschrijver uit de twaalfde eeuw, Hugo van Lobbes, beweert eveneens dat op deze plaats vroeger een Benediktijnerpriorij stond waarvan de oorsprong zou teruggaan tot Sint-Ursmarus. Volgens dezelfde geschiedschrijver zou echter ook een eindje verder, aan de andere kant van de Dender, op de plaats «Breed-Eik» genoemd, waar later de abdij van Affligem verrees, een Benediktijnerklooster hebben gestaan, welke haar oprichting eveneens aan Sint-Ursmarus zou te danken hebben (5). Het bestaan van twee priorijen op vrij korte afstand van elkaar in

---

(3) J. GRAMAYE, **Antiquitates Ducatus Brabantie,** Leuven-Brussel, 1708, p. 33, ontleent zijn gegevens aan R. De Visschere, terwijl A. SANDERUS, **Flandria Illustrata,** dl. II, 1643, p.495 en C. VAN GESTEL, **Historia Sacra et profana Archieposcopatus Mechlineinsis,** Den Haag, 1725, p. 140, hun gegevens uit het werk van Gramaye halen.

(4) Cfr. kaarten van 1815 en van ca. 1900 in J. ROEGIERS, **Alostum Christianum,** in **Annalen des Oudheidkundigen krings van de stad en het voormalig Land van Aalst,** jg. I, 1904, p. 48-49 (plaat 3), p. 56 (plaat 5) en A.R.A. (Algemeen Rijksarchief te Brussel), **Junta voor Amortisaties, nr. 648.**
In later tijden werd een deel van de Sint-Ursmarusmeers als pestkerkhof (120 roeden omvattend, 1637, S.A.A. (Stadsarchief van Aalst) nr. 726 f. 93) gebruikt, gelegen aan beide zijden van de huidige Albert Liénartstraat, terwijl een ander perceel ingenomen werd door het schuttershof van Sint-Joris, dat zich bevond op het Esplanadeplein en verder nog het terrein tussen de Stationstraat en de Esplanadestraat besloeg. De Sint-Ursmarusmeers — ter grootte van 2 ha. 93 a. — werd na de opheffing van het Wilhelmietenklooster aangekocht door Pierre Jean De Gheest die het in 1807 voor 22.860 francs aan de stad overmaakte. De stad verkreeg verder nog in 1820 van de «Administration des Domaines et de l'Enregistrement de la Flandre Orientale» het vroegere pestkerkhof (86 a.) voor 100 gulden, terwijl ze nog in 1834 het Sint-Jorishof (1 ha. 90 ca.) van de familie Cumon-De Clercq verwierf. Al deze eigendommen werden toen aangekocht om de vergroting en de urbanisatie van de stad — door de aanleg van de stationswijk later — te verwezenlijken. Cfr. J. ROEGIERS, o.c., p. 85-86 en J.-B. LUYCKX, **Den wedergekomen Pierlala** (eind 18e eeuw), ed. P. VAN NUFFEL, Aalst, 1928, p. 34-35.

(5) HUGO VAN LOBBES, **Fundatio monasterii Lobiensis,** ed. W. WATTENBACH, **Monumenta Germaniae Historica, Scriptores,** dl. XIV, 1883, p. 547 en I. VERKEST, **De stichting van den H. Ursmarus te Affligem, - Affligemensia** 1945, p. 17-21.

deze tijd is o.i. zeer onwaarschijnlijk. Daarbij kan men zich ook de vraag stellen in hoeverre er tijdens de zevende eeuw in de omgeving van Aalst reeds sprake was van een min of meer belangrijke bevolkingsconcentratie, wat de inplanting van een klooster toch laat veronderstellen. Van de andere kant lijkt het ons niet uitgesloten dat omstreeks de zevende-achtste eeuw in de streek rond Aalst één of andere bescheiden bidplaats of een afgelegen kluis van een eremijt, afhankelijk van de abdij van Lobbes, die door Sint Ursmarus gesticht werd, bestaan heeft. Volgens een polypticon van de negende eeuw bezat deze abdij immers landgoederen te Moorsel, Wieze en Herdersem (6), zodat het wel mogelijk is dat één of andere monnik van Lobbes de bediening heeft waargenomen van een kerk, op één van de eigendommen van zijn klooster opgericht, of zich hier als kluizenaar had teruggetrokken. Maar hieruit besluiten dat er in de streek twee volwaardige priorijen, afhangend van Lobbes, bestaan hebben is op zijn minst weinig waarschijnlijk, te meer daar er van deze vermeende kerkelijke instellingen geen vermeldingen te vinden zijn in de eigentijdse bronnen. Vermoedelijk heeft Hugo van Lobbes deze bewering, weliswaar gesteund op een overlevering waarin een kern van waarheid aanwezig is, neergeschreven met de bedoeling het verleden van de abdij meer luister bij te zetten en haar invloed uit te breiden.

Deze bidplaats, even buiten de Kattestraatpoort, zou volgens de Visschere door de Noormannen zijn vernield en later terug opgebouwd. In 1128 werd dit gebouw echter bij de belegering van de stad door Willem van Normandië (7), die hierbij in de omgeving van de kapel dodelijk gekwetst werd (8), weer in puin gelegd. Hierna verkocht de abdij van Lobbes, volgens een verklaring van de kroniekschrijver Hugo, de grond samen met de resten van het kerkje aan Iwein van Aalst voor een zacht prijsje (9). Deze Iwein, burggraaf van Aalst, deed de kapel terug oprichten ten behoeve van de pelgrims, die hier in grote getale naartoe kwamen. De Kapellestraat zou trouwens haar naam aan deze bidplaats te danken hebben als zijnde de weg van het centrum van de «stad» naar de Sint-Ursmaruskapel. Deze kapel,

(6) J. WARICHEZ, **L'abbaye de Lobbes depuis les origines jusqu' en 1200.** Leuven, 1928, p. 188 en 201.

(7) R. DE VISSCHERE, **o.c., ibid.**

(8) Volgens een in 1808 gevonden steen zou Willem van Normandië aan de Hertshage (het huidige Hospitaal) zijn gesneuveld. Cfr. J. ROEGIERS, **Où fut tué Guillaume de Normandie, — Annalen van den Oudheidkundigen kring van de stad en het voormalig Land van Aalst,** jg. II, 1906, p. 63-73.

(9) HUGO VAN LOBBES, **o.c., ibid.**

die nog op het stadsplan van Guicciardini (ca. 1567) te zien is, bleef ook nog na de verhuizing van de paters naar de binnenstad verder bestaan en zou pas in 1579 volledig verdwijnen (10).

Op 27 juli 1268 schonk gravin Margaretha van Vlaanderen, die als enige erfgename van Iwein van Aalst de kapel in haar bezit had, het kerkje en de erbij horende grond aan de orde van de Wilhelmieten (11). Waarschijnlijk wilde ze hiermee de bediening van deze niet onbelangrijke bedevaartkapel verzekeren. Volgens de overlevering waren het enkele paters uit het reeds in 1249 gestichte klooster van Biervliet (12) die toen bezit namen van de nieuwe stichting en vermoedelijk naast de kapel een bescheiden kloostertje oprichtten.

Wie waren nu deze Wilhelmieten? Het is een kloosterorde, die haar naam en oorsprong te danken heeft aan Willem van Malavalle. Deze was een edelman uit Poitou, die na een stormachtige jeugd als pelgrim naar Santiago de Compostella, Jeruzalem en Rome was getrokken. Nadat hij tevergeefs gepoogd had enkele Toskaanse eremijtengemeenschappen te hervormen trok hij zich als kluizenaar terug in Malaville bij Castiglione della Pescaia in Italië waar hij een streng boeteleven leidde en op 10 februari 1157 overleed (13). Na zijn dood organiseerden enkele van zijn volgelingen, die Willem in zijn laatste levensjaren rond zich had weten te verzamelen, het kluizenaarsleven in het kader van een kloosterorde met een regel die geïnspireerd was op deze van Sint-Benediktus. In de loop van de dertiende eeuw ontstond er tweespalt binnen de jonge Wilhelmietenorde door de grote aantrekkingskracht van de Augustijnen, die meer dan tien vroegere Wilhelmietenkloosters wisten te inkorporeren. Vooral sinds 1245 kenden de Wilhelmieten een snelle verspreiding in Nederland, België, Frankrijk, Duitsland, Bohemen en Hongarije. De eerste stichting in de Nederlanden was Bazeldonk bij 's Hertogenbosch, waarvan de oprichting teruggaat tot rond 1200, hierna volgden de kloosters van Biervliet (1249), Walincourt (1252), Nieuwland (1261) e.a. (14).

(10) R. DE VISSCHERE, **o.c. ibid.**; J. GRAMAYE, **o.c., ibid.** Zie hierover ook F. COURTEAUX, **De oudste Aalsterse bidplaats, - Land van Aalst,** jg. IX 1957, p. 121-123.

(11) Volgens een beknopte oorkonde van 27 juli 1268, waarvan R. DE VISSCHERE de — franse — tekst geeft.

(12) A.R.A., **Junta voor Amortisaties,** nr. 648 volgens een oude notitie van 1614.

(13) K. ELM, art. **Wilhelm von Malavalle, - Lexicon für Theologie und Kirche,** dl. X, 1965, kol. 1137.

(14) ID., art. **Wilhelmiten, - Lexicon für Theologie und Kirche,** dl. X, 1965, kol. 1157 ID., **Beitrage zur Geschichte der Wilhelmitens-Ordens,** Keulen-Graz, 1962, p. 57-66; ID., **Zisterzienser und Wilhelmiten. Ein Breitag zur Wirkungsgeschichte der Zisterzienserkonstitutionen, - Citeaux,** jg. XV, 1964, p. 97-124, 177-202, 273-311.

HOOFDSTUK II

DE VERDERE GESCHIEDENIS VAN HET KLOOSTER

De kleine kloostergemeenschap van de Wilhelmieten die zich in 1268 te Aalst had gevestigd hield zich vooral bezig met de bediening van de Sint-Ursmaruskapel, die toen waarschijnlijk een wijd vermaard bedevaartsoord was. De giften welke de vrome pelgrims aanbrachten zullen vermoedelijk ook hun belangrijkste bron van inkomsten zijn geweest. Of de broeders zich in de eerste eeuwen van hun bestaan - zoals in latere tijden - ook bezig hielden met het verlenen van onderdak aan passanten en bedevaarders, weten we niet maar dit is, gezien het biezonder apostolaat van de Wilhelmieten elders en de plaats v.h. Aalsterse klooster, zeer waarschijnlijk. Deze ligging buiten de omwalling van de stad betekende echter ook, in oorlogstijd, een groot gevaar voor de paters. Zo werd het klooster in 1380, toen de Gentenaren de stad belegerden, grondig verwoest en moesten de broeders een onderkomen zoeken in de binnenstad (15). Na deze belegering besloten de Wilhelmieten dan ook hun klooster binnen de stad te vestigen.

Hiertoe bood het toen erg vervallen Onze-Lieve-Vrouwe-Gasthuis ter Sterre aan de Pontstraatpoort (Brusselse Poort) een uitstekende gelegenheid. Dit was een gasthuis voor reizigers dat volgens R. De Visschere door Diederik van den Elzas zou zijn opgericht (16) en dat bediend werd door Cellebroeders of gasthuisbogaarden - het gasthuis was naast het begijnhof gelegen - elders Lollarden, Cellieten of Alexianen geheten. Deze «lekengemeenschappen» hielden zich vooral bezig met zieken- en krankzinnigenverpleging, melaatsenverzorging, bijstaan van stervenden en begraven van behoeftige gelovigen (17). In de loop van de veertiende eeuw was het ideaal, de bezieling en de tucht in deze gemeenschap te Aalst zo vervallen dat ze, waarschijnlijk van hogerhand, werd opgeheven. Hun instelling werd overgenomen door de Wilhelmieten, die vanaf dit ogenblik ook de naam zullen dragen van dit gasthuis, waar Onze-Lieve-Vrouw ter Sterre vereerd werd, en nu steeds Sterheren zullen genoemd worden (18).

Romaan de Visschere en alle latere geschiedschrijvers situeren deze overname in 1428. Dit is o.i. echter veel vroeger, kort na 1380, gebeurd. De Cellebroeders worden immers na 1380 nergens meer vermeld en komen ook niet meer voor in de stadsrekeningen

---

(15) R. DE VISSCHERE, **o.c., ibid.**

(16) ID., **ibid.**

(17) A.MENS,**Oorsprong en betekenis van de Nederlanse Begijnen- en Bogaardenbeweging**, Antwerpen, 1947, p. 47, 303-304 en 393.

(18) F.COURTEAUX, **Nog over de Wilhelmieten te Aalst, - Land van Aalst**, jg. XV, 1963, p. 17.

van 1395-1428 ter gelegenheid van de Sacramentsprocessie, waarbij alle in de stad bestaande religieuze gemeenschappen samen met het hun aangeboden traktement genoteerd staan (19). Trouwens reeds in 1410 is er sprake van de «*Willemineves-ten*» aan de Pontstraatpoort en 1415 wordt het *straetkine tusschen de Willemine ende de beghine*» vermeld (20). Bovendien was 1380 ook het jaar waarin, volgens de traditie binnen het klooster zelf, de Wilhelmieten hun intrek namen in de stad. Deze datum vinden we o.a. terug bij M.J. De Gand, die hierbij gebruik maakte van een inmiddels verdwenen werk van de Aalsterse Wilhelmiet Petrus van den Bossche (21). Ook is bekend dat in 1680 door de broeders te Aalst, ter gelegenheid van het driehonderdjarig bestaan van het klooster binnen de stadsmuren, een plechtige herdenking plaats had, waarop Wilhelmieten uit andere huizen werden uitgenodigd (22).

Het is anderzijds wel mogelijk dat de paters in 1428 een plechtige pauselijke bevestiging van hun nieuwe situatie hadden verkregen, maar de werkelijke overname van het gasthuis is vermoedelijk rond 1380 gebeurd. Vanaf dat ogenblik hebben ze het onderhoud en de leiding van dit huis voor arme passanten op zich genomen terwijl ze mogelijk ook nog de bediening van de St.-Ursmaruskapel, die tot 1579 zou blijven bestaan, verzorgden.

Rond 1450 breekt een nieuwe bloeiperiode aan voor het Aalsterse Wilhelmietenklooster. Het begint echter met moeilijkheden. Waarschijnlijk was de kloostertucht in deze jaren wat vervallen zodat een hervorming noodzakelijk bleek. Joos van der Haghen, een Aalsterse Wilhelmiet en waarschijnlijk ook de laatste prior (23), trekt in 1447 naar Rome, waar hij ging kennis maken met een vernieuwde strengere kloosterregel. Toen zijn konfraters het volgend jaar bij zijn terugkeer nu bemerkten dat hij deze statuten in hun klooster wilde invoeren brak er hevig verzet uit, waarbij ook in andere Wilhelmietenhuizen van het land beroeringen ontstonden. De zaak werd zelfs voor de Raad van Vlaanderen ge-

(19) A.R.A., **Rekenkamer**, nrs. 31.412-31.429.

(20) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick. Nog in 1427 zien we dat de Wilhelmieten een huis aankopen in de Pontstraat, wat er toch ook op wijst dat ze toen vermoedelijk reeds aldaar gevestigd waren. Cfr. S.A.A., nr. 538 f. 32vo.

(21) M.J. DE GAND, **Recherches historiques en critiques sur la vie et les éditions de Thierry Martens**, Aalst, 1845, p. 30-31 naar een handschrift van P. VAN DEN BOSSCHE, **De orgine ordinis Guilielmitarum et de monasteriis ejusdem ordinis**.

(22) Archief van de Wilhelmietenorde te Huibergen-Hoeven (Noord-Brabant, Nederland), farde Orde, nr. 122.

(23) In de stadsrekening van 1448 staat op 13 december vermeld: «Ghescinct den nieuwen prior vander Willeminen taelst... II stoope Rijnsche wijn...» Cfr. S.A.A., nr. 24, f. 56vo.

bracht (24). Vermoedelijk heeft de nieuwe prior deze moeilijkheden vrij snel kunnen overwinnen vermits reeds een tijdje later, op 30 juli 1448, een visitatie bekend is van de Kartuizerprior van Herne-bij-Halle en van de prior van de Wilhelmieten van Dueren «*reformateurs van de Wilhelminen*». In 1450 volgden nog nieuwe visitaties (25). Ook werd in deze tijd begonnen met het vernieuwen van de vervallen gebouwen van het klooster en het gasthuis. Hierbij kon men rekenen op steun van de stadsmagistraat. Zo schonk deze in 1449 steen en kalk, terwijl het volgende jaar nog een subsidie van zestig ponden werd verleend voor de bouw van een nieuwe slaapzaal en kapittelzaal. De werkzaamheden duurden waarschijnlijk tot 1455 wanneer de stad nog een tegemoetkoming schonk voor de oprichting van een nieuw pand (26).

In 1461 was de hervormde kloostergemeenschap reeds zo levenskrachtig dat ze op haar beurt een nieuwe stichting kon aanvatten. In dat jaar namen de Wilhelmieten immers het hospitaal voor passanten en pelgrims, dat Joos Vydt (+ 1432) en Isabella Borluut - de opdrachtgevers van het Lam Gods - te Beveren-Waas hadden opgericht, over. Deze stichting had men in 1445 toevertrouwd aan de Trinitariërs, die echter, geplaagd door allerhande misbruiken die landlopers en bedelaars van hun inrichting maakten, het hospitaal hadden verlaten. Op 9 februari 1461 vertrok Peter Ghysels dan samen met vier confraters uit Aalst naar Beveren, waar ze het werk van de Trinitariërs gingen verder zetten en de nieuwe priorij inrichtten, die later een belangrijke rol zal spelen in de geschiedenis van de Wilhelmietenorde in onze gewesten (27).

De volgende eeuw verliep verder rustig voor de Aalsterse Wilhelmieten. Alleen is te vermelden dat Dirk Martens, die hier zijn laatste vijf levensjaren doorbracht, op 28 mei 1534 in het klooster overleed en in de kerk werd bijgezet (28).

Doch deze voorspoedige, vreedzame tijd zou niet lang duren en met de troebelen rond de Beeldenstorm brak ook voor het kloosters een lastige en rampspoedige periode aan. Reeds in 1568 was de financiële situatie van het Wilhelmietensticht niet erg roos-

---

(24) A.R.A., **Rekenkamer,** nr. 31.442, f. 34; S.A.A., nr. 24 (stadsrekening) f. 54; F. DE POTTER en J. BROECKAERT, **Geschiedenis der stad Aalst,** dl. III, Gent, 1875, p. 332 en J. VAN CLEEMPUT, **Kleine oorlog in het Wilhelmietenklooster te Aalst (1448), - Land van Aalst,** jg. III, 1951, p. 31.

(25) A.R.A., **Rekenkamer,** nr. 31.444 en 31.447; S.A.A., nr. 24, f. 55.

(26) A.R.A., **Rekenkamer,** nrs. 31.444 en 31.449; S.A.A., fragment van de stadsrekening 1449-1450, ongeklasseerd (oud nr. 683).

(27) P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Beveren-Waas, - Annalen van den Oudheidkundigen Kring van het Land van Waas,** jg. LXIV, 1961, p. 250-253 en 261.

(28) Cfr. **infra.**

kleurig en waren de paters zelfs verplicht een losrente van één pond jaarlijks te verkopen «*tot ontlastinghe en nootsakelicke affairen van denselfde konvent*» (29). Dit verergerde nog met de komst van muitende Spaanse garnizoenen in de stad in 1576. Nog in 1578 werd het klooster belast om gedurende meer dan honderd dagen logies en onderhoud te verschaffen aan een groot aantal Spaanse soldaten, die daarbij ernstige verwoestingen aan de gebouwen en het meubilair aanrichtten (30). Tevens verloor het klooster bij de aanleg van nieuwe versterkingen op een zestal plaatsen gronden, waarvoor het niet vergoed werd (31).

Toen het volgende jaar Staatse troepen de Spanjaarden aflosten in het stadje werden de Wilhelmieten nogmaals lastig gevallen door de nieuwe meesters. De situatie was op dat ogeblik zo rampspoedig geworden dat de paters in 1580 een voorstel deden om geïnkorpeerd te worden in de kollegiale kerk van Sint-Maarten (32). Hun klooster zou worden opgeheven, hun goederen versmolten met het patrimonium van het kapittel terwijl zijzelf voor de duur van hun leven als kanunniken zouden deel uitmaken van dit kapittel. Van dit plan kwam echter blijkbaar niets in huis.

De iname van de stad door de geuzen op 22 en 23 april 1582 betekende echter een ware ramp voor de Wilhelmieten. De gebeurtenissen van die dagen zijn ons bekend uit een beschrijving die de geuzen hiervan lieten verschijnen «*Waerachtich verhael van die geluckige victorie die Godt de Heer belieft heeft onsen volcke te verleenen over die geweldighe ende stercke stadt van Aelst den XXIII aprilis laetsleden anno 1582*» (33). De rebellen, die vanuit Brussel en Liedekerke naar de stad waren opgetrokken, troepten samen vóór de Brusselse Poort. Met ladders slaagden enigen erin op de wallen te geraken en kwamen zo in de tuin van het Wilhelmietenklooster terecht van waaruit ze de stadspoorten openden. Toen staken ze ook het Martenspand, een alleenstaand langgerekt gebouw dat in de hof van het klooster tegen de stadswallen aan was gelegen, in brand. Dit pand werd zo genoemd omdat Dirk Martens hier bij zijn verblijf in het

---

(29) S.A.A., nr. 662, f. 14vo.

(30) F. DE POTTER en J. BROECKAERT, **o.c.**, p. 334.

(31) ID., **ibid.**,; P. VAN NUFFEL, **De Sterheeren van Aalst**, Merchtem, 1926, p. 14-15 en R.A. (Rijksarchief te Gent), **Kasselrij Aalst**, nr 23, f. 160 (Resolutiën van het college).

(32) F. DE POTTER en J. BROECKAERT, **o.c.**, p. 335, waarschijnlijk volgens nu verdwenen Acta capitularia.

(33) ID., **ibid.** en ID., **o.c.**, dl. IV, Gent, 1876, p. 80-84, eveneens volgens de «Chronycke van Ghendt» van Jan vanden Vivere, p. 338. Ook M.J. DE GAND, **o.c.**, p. 30-31 geeft een gelijkaardig relaas van de feiten volgens aantekeningen van Prior P. van den Bossche († 1640) in zijn verloren gegane «**De origine ordinis Guilielmitarum** »

sticht zou gewoond hebben. Hier werd ook zijn bibliotheek, welke hij bij testament aan de paters had geschonken, bewaard, terwijl zich in dat gebouw eveneens het archiefdepot en het kantoor van de procurator bevonden. Al de archieven en waardevolle drukwerken gingen bij de brand, die gelukkig tot het pand beperkt bleef, in de vlammen op. Maar ook de kloostergebouwen bleven niet gespaard. Geheel de bibliotheek van de Wilhelmieten, waaronder de belangrijke geschriften van de als Wilhelmiet te Aalst overleden humanist Jan Graphaeus (34), alsmede al de kerkornamenten en relieken werden door de geuzen weggehaald en op de Grote Markt verbrand, waar een brandstapel met alle in de stad verzamelde kerkelijke boeken twee dagen lang hoog oplaaide. Toen de geuzen dan de stad verlieten bleef er van het Wilhelmietenklooster niet veel meer over dan enkele troosteloze, vernielde en verlaten gebouwen.

De paters begonnen dadelijk met de restauratie van het klooster, een heropbouw die echter - bij gebrek aan middelen - tientallen jaren zou duren. Hierbij werden ze geholpen door de magistraat van de stad en door het kasselrijbestuur, dat hen herhaaldelijk een subsidie schonk voor de herbouwingswerken. Zo verleende de stad in maart 1594 een hulpgeld van twaalf ponden gr. tot «*reparatie van heurl. gheruyneerde kerck, in respecte van heurl. cleene middelen*», terwijl de kasselrij in 1594-1595 eveneens zeven ponden schonk voor het maken van een nieuw gasthuis voor arme passanten, waaruit blijkt dat de paters zich toen nog bezig hielden met het herbergen en verzorgen van behoeftige reizigers (35). Andere schenkingen volgden in 1596, 1598, 1599,1620, waarbij de kasselrij een «*gelaesen venster*» in de refter bekostigde, verder in 1628 en 1629. Pas in dat laatste jaar werd hun afgebroken kerk terug opgebouwd (36). Voor deze grootse bouwwerken waren belangrijke sommen geld vereist zodat het arme klooster zich in grote schulden moest steken. Zo werd in 1638 een hofstede te Popperode (Mijlbeek) verkocht voor 550 ponden «*omme te overvallen de groote oncosten van de reparatiën van selve klooster*», terwijl men nog in 1656 verplicht was een lening aan te gaan (37).

De tijdelijke bezetting van onze gewesten door de Franse troepen van Lodewijk XIV en de ermee gepaard gaande oorlogsellende brachten de Wilhelmieten nog in groter moeilijkheden. Zo schreef prior Teniers aan kollega Nikolaas Hubrechts van Huibergen op 15 juni 1676 dat zijn klooster in april van dat jaar

(34) A.R.A., **Junta voor Amortisaties**, nr. 648.

(35) S.A.A., nr. 52, f. 44; R.A. Gent, **Kasselrij Aalst**, nr. 479, f. 44 (Rekeningen) en F. DE POTTER en J. BROECKAERT, **o.c.**, dl. III, p 161.

(36) S.A.A., nr. 55, f. 47 vo R.A. Gent, **Kasselrij Aalst**, nr. 16, f. 163 vo, 170 vo, 17, f. 18, 43, 479, f. 62 vo, 489, f. 53, 60 en 87.

(37) S.A.A., nrs. 727, f.88 en 745, f.104.

door Franse en Hollandse legerbenden volledig was geplunderd en vernield. Verder had hij onlangs nog honderd pattacons moeten besteden voor het bekomen van vrijgeleiden van Franse officieren, wat blijkbaar niets geholpen had, en was het klooster nog verplicht geweest 300 gulden oorlogsschatting te betalen. Daarom drong hij er bij zijn kollega op aan samen tussen te komen bij de prins van Avernes, gevolmachtigde van zijn oom Turenne, ten einde een vrijstelling van alle verdere oorlogsbelastingen te bekomen (38). Het is dan ook met een zucht van verlichting dat prior Teniers aan Hubrechts enkele jaren later kan melden dat de Franse troepen Aalst op 12 oktober 1683 hebben verlaten (39).

Te midden van al die ellende had het Aalsterse Wilhelmietenklooster in 1680 zijn driehonderjarig bestaan binnen de stad herdacht met enkele plechtigheden, waarop ook vertegenwoordigers van andere huizen van de orde waren uitgenodigd (40).

Al deze herhaaldelijke verwoestingen en zware belastingen hadden de financiële situatie van het klooster nog aanzienlijk verslechterd zodat men in 1685 terug zijn toevlucht moest nemen tot een lening voor de opbouw van een nieuw «*spreeckhuys*» en voor de betaling van de «*excessieve contributiën*». Hetzelfde gebeurde nog in 1687 en 1692 (41).

Met de achttiende eeuw brak er wel een rustiger en welvarender periode aan maar toch zouden de Wilhelmieten ook in deze tijd geen grote materiële voorspoed kennen. Nog in 1755 kloegen de paters over de zeer slechte toestand van de kloostergebouwen, wat belangrijke uitgaven voor de herstelling ervan meebracht. Kort tevoren had men nog de dakkap van de kerk en de toren moeten restaureren omdat deze dreigde in te storten, maar voor een volledige heropbouw van hun klooster kon er bij gebrek aan de nodige fondsen geen sprake zijn. In hetzelfde dokument van 1755 stipte de prior zelfs aan dat de vijftien religieuzen, die de kommuniteit toen telde, door de krappe situatie van de kloosterkas genoodzaakt waren zelf in hun onderhoud en kleding te voorzien (42). Tot aan hun opheffing in 1784 bleef het Aalsterse Wilhelmietenklooster dan ook een eerder arme instel-

(38) Archief van het Bisschoppelijk Instituut Ste. Marie te Huibergen (Noord-Brabant), Portefeuille Orde, farde 17 bis en 37; **Geschiedenis van het Wilhelmietenklooster en van het Bisschoppelijk Instituut St. Marie te Huibergen,** s.l., (1907), p. 175-176.

(39) Archief van het Bisschoppelijk Instituut St. Marie te Huibergen, portefeuillle Orde, nr. 153.

(40) Archief van het Bisschoppelijk Instituut St. Marie te Huibergen, portefeuille Orde, nr. 122.

(41) S.A.A., nr. 775, f.104 en Historische Aantekeningen L. Crick, map III (dokumenten).

(42) A.R.A.,**Junta voor Amortisaties,** nr. 648.

ling, ook al had men niet zozeer met ernstige financiële moeilijkheden te kampen zoals in de vorige eeuw (43).

HOOFDSTUK III

HET WILHELMIETENKLOOSTER ALS KULTUREEL EN GEESTELIJK CENTRUM

Of het Wilhelmietenklooster in de eerste eeuwen van zijn bestaan een belangrijke rol heeft gespeeld op kultureel gebied is ons bij gebrek aan aanwijzingen niet bekend. Wel bezat het waarschijnlijk een min of meer goed gevulde bibliotheek, die jammerlijk door de geuzen in 1582 werd verbrand (44). Hiervan is alleen een prachtig verlucht handschrift uit de vijftiende eeuw bewaard gebleven in de Bibliothèque de l'Arsenal, handschrift nummer 199, te Parijs, dat als titel draagt «*Ordinarium Guillelmitarum Alostensium*» (45). Tevens vermeldt Valerius Andreas in zijn *Bibliotheca Belgica* nog een belangrijk manuscript «*de VII Sacramentis*» van de Kartuizer Geraard van Schiedam (+ 1442) - eveneens vermoedelijk uit de vijftiende eeuw - dat vroeger in het bezit was van de Aalsterse Wilhelmieten (46). Deze schaarse aanduidingen wijzen er toch op dat het klooster toen waarschijnlijk over een niet onbelangrijke bibliotheek met tal van waardevolle handschriften beschikte.

Ook in de zestiende en in de het begin van de zeventiende eeuw ging er ontegensprekelijk een aanzienlijke intellectuele uitstraling uit van het Wilhelmietenklooster te Aalst. Dit blijkt althans uit het leven en werk van enkele invloedrijke figuren die in nauw verband stonden met de instelling en waarvan de voornaamste zijn : Dirk Martens, Johannes Graphaeus en Petrus Sylvius.

DIRK MARTENS, de eerste boekdrukker in de Nederlanden, zou volgens de traditie zijn eerste opleiding gekregen hebben bij de Wilhelmieten van zijn geboortestad. Ook al bestond er in het klooster geen openbare Latijnse school, zoals wel eens be

(43) In de jaren 1760-1780 kon de prior door een wijs en zuinig beheer zelfs een belangrijke som (8.550 fl.) besteden aan geldbeleggingen. Cfr. A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 173.

(44) Cfr. **supra.**

(45) H. MARTIN, **Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque de l' Arsenal,** dl. I, Parijs, 1885, p. 103-104 en C.S.A. MARAN en R. MARICHAL, **Catalogue des monuments en écriture latine,** dl. I, Parijs 1959, p. 396.

(46) P. LEHMANN, **Quellen zur Feststellung und Geschichte Mittelalterliche Biblioteken, Handschriften und Schriftsteller, - Historisches Jahrbuch,** jg. XL, 1920, p. 77.

weerd wordt (47), dan was er toch een eigen novicaat waar de fraters die zich voorbereidden tot het priesterschap werden opgeleid. Het is waarschijnlijk dat Martens, misschien samen met zijn kozijn Reynier Marten - die later prior van het Wilhelmietenklooster te Aalst zal worden (48) - deze «cursussen» van de novicemeester in het klooster, speciaal de initiëring tot de Latijnse taal, heeft gevolgd (49).

Vermoedelijk heeft de beroemde boekdrukker ook in zijn later leven, toen hij te Antwerpen of te Leuven verbleef, steeds kontakt gehad met de Aalsterse Wilhelmieten, ook al zijn hiervan geen bewijzen te vinden in zijn publikaties of in zijn korrespondentie. Toen Dirk Martens in 1529 of ten laatste in 1530 zijn drukkersbedrijf in Leuven overliet aan Rutgerus Rescius en hij naar zijn geboortestad terugkeerde nam hij dan ook zijn intrek in het klooster (50), waar hij een groot deel van zijn jeugd had doorgebracht. De paters wezen hem als verblijf het gastenkwartier toe, een alleenstaand gebouw in de tuin, dat bij de inname van de stad op 22 april 1582 door de geuzen werd in brand gestoken en later het Martenspand werd genoemd (51). Hier zou hij volgens de traditie, naast zijn aanzienlijke persoonlijke bibliotheek, ook zijn atelier, zijn letters, zijn persen, zijn magazijn met de vooraad onverkochte werken hebben ondergebracht. Dit laatste lijkt ons toch wel

---

(47) Deze mening vinden we o.a. terug bij R de Visschere, **Descriptio Alostano, ibid.**, volgens wie de Wilhelmieten een dergelijke school zouden gehouden hebben vanaf 1428 tot aan de komst van de Jezuïeten in de stad in 1620, met een langdurige onderbreking rond de godsdienstroebelen. Waarschijlijk in navolging van De Visschere wordt hetzelfde beweerd door A. SANDERUS, **o. c., ibid** en C. VAN GESTEL, **o. c., ibid.**; M.J. DE GAND, **o.c.**, p. 30 en J.J. DE SMET, **Description de la ville et du comté d' Alost**, Aalst, 1852, p. 50.

(48) J.G. DE BROUWERE, **Theodoricus Martini Alostanus, - Land van Aalst**, jg. VIII, 1956, p. 153; L. CRICK, **Bijdrage tot de levensbeschrijving van Dirk Martens**, Aalst, 1913, p. 4. Reinier Martens werd priester gewijd in 1483 en was prior in 1491 en 1501. Cfr. S.A.A., nrs. 584, f.76, 591, f. 18vo en Historische Aantekeningen van L. Crick, map V (dokumenten).

(49) Hierbij kunnen wij volledig het standpunt onderschrijven van wijlen L. Crick in zijn onlangs posthuum verschenen artikel **Het zogezegde college der paters Wilhelmieten te Aalst, - Land van Aalst**, jg. XXIV, 1972, p.22-24. Deze school moet o.i. veeleer gezien worden als het noviciaat of studiehuis van de paters, dat waarschijnlijk wel min of meer open stond voor sommige jongelingen uit de stad zoals Dirk Martens, die zich hier konden bekwamen in de studie van de Latijnse taal daar er in de stad gedurende de vijftiende eeuw vermoedelijk geen «Latijnse» stadsschool bestond. Dit onderwijs in de klassieke talen stond waarschijnlijk op een betrekkelijk hoog niveau als men weet dat er in deze tijd bij de Aalsterse Wilhelmieten een vruchtbaar intellektueel klimaat heerste en dat men er door de nalatenschap van Dirk Martens en Jan Graphaeus over een uitstekende bibliotheek beschikte (cfr. **infra.**).

(50) A.F. VAN ISEGHEM, **Biographie de Thierry Martens**, Aalst, 1582, p. 107 en L. CRICK, **o.c.**, p. 16.

(51) M.J. DE GAND, **o.c.**, p. 30-31 volgens het handschrift van Petrus Sylvius († 1640).

verwonderlijk als men weet dat de oude man na zijn terugkeer in Aalst naar alle waarschijnlijkheid geen werken meer heeft gedrukt. Ook al is het vrijwel zeker dat zijn opvolger te Leuven, Rescius, het drukkersmateriaal van Martens niet heeft overgenomen, dan is het o.i. toch mogelijk dat Dirk Martens dit heeft overgelaten aan zijn schoonzoon Servaas van Sassen uit Diest, die sinds 1531 als drukker te Leuven werkzaam was (52).

Volgens de overlevering zou Martens bij testament aan de Wilhelmieten van Aalst, waar hij zijn laatste vijf levensjaren doorbracht en op 28 mei 1534, ongeveer tachtig jaar oud, overleed, geheel zijn bibliotheek en al zijn bezittingen hebben geschonken. Deze laatste zouden o.m. twee huizen in de Zoutstraat, een huis en erf in de Kapellestraat en een eigendom buiten de Molenstraatpoort bevat hebben (53). Tevens stichtte Martens nog een wekelijkse mis in de kloosterkerk (54), waar hij na zijn dood begraven werd (55).

---

(52) ID., **o.c.**, p. 8; A.F. VAN ISEGHEM, **o.c.**, p. 107-108 en L. CRICK, **o.c.**, p. 16.

(53) ID., **o.c.**, p. 17; A.F. VAN ISEGHEM, **o.c.**, p. 165; S.A.A., nrs. 606 f. 123vo, 618, f.43vo en E. SOENS, **Cartularium en renteboek van het Begijnhof Ste. Katharina op den Zavel te Aalst**, - **Annalen van den Oudheidkundigen kring van de stad en het voormalig Land van Aalst**, jg. VIII, 1912, p. 98.

(54) A.F. VAN ISEGHEM, **o.c.**, **ibid.** en A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 523, f. 115-120.

(55) De grafzerk, die de paters kort na het overlijden van Dirk Martens lieten beitelen werd in de vloer bij de ingang van de kerk aangebracht. Het droeg de tekst — in Gotische letters, welke nu nog steeds te zien zijn — «Hier leit begraven Dierick Martens d'eerste letterdruckere van Duitschland, Vranckerijke en desen Nederlanden, hy sterf Ao XVc XXXIIII de XXVIII dach in Maie». Tevens werd aan de muur bij het graf een koperen plaat aangebracht met het epitaphium dat Erasmus enkele jaren na de dood van zijn vriend-boekdrukker had opgesteld. De tekst hiervan is ons bekend door R. de Visschere, **Descriptio Alostana**, **ibid.** en M.J. DE GAND,**o.c.**, p. 9. Deze laatste had het vernomen van de oude prior die de plaat nog in zijn jeugd had gezien vóór ze rond 1750 werd gestolen. De tekst luidde : «Hic Theodoricus jaceo, prognatus Alosto/Ars erat impressis scripta referre typis/Fratribus uxori, soboli, notisque superstes/octavom vegetus praeterii decadem/anchora sacra manet, gratae notissima pubi/Christe precor, nunc sis anchora sacra mihi.» In de vrije vertaling van F. DE POTTER en J. BROECKAERT, **o.c.**, dl. IV, Gent, 1876, p. 309-310 luidt dit : «Zoon van deze oude stad, rust ik, waar 'k ben geboren/Dirk was mijn naam en ik heette een prenter uitverkoren/ vóór mij stierf vriend en broer, ook kind en echtgenoot'/Maar'k mocht ruim tachtig jaar mij hoeden van den dood/Mijn anker blijft na mij van 't jong geslacht bemind/Wees nu, O Heer en God, een anker voor uw kind.»
In het begin van de achttiende eeuw was de tekst en de beeltenis van de grafzerk door de eeuwenlange begankenis van de gelovigen reeds zozeer uitgesleten dat prior Ludovicus Wynants (1734-1745) hem vooraan in het koor tegen de muur besloot te plaatsen, vóór het altaar van de heilige Barbara, aan de zuidkant. Op 21 december 1772 liet de magistraat van Aalst een meer monumentale tombe uit wit en zwart marmer, waarvan de oude grafzerk het centrale deel uitmaakte, vervaardigen door beeldhouwer N. Mercier. Dit mausoleum werd dan op 9 oktober 1774 in aanwezigheid van een aantal schepenen aan de noordkant van het koor vóór het Onze-Lieve-Vrouwe-

JAN DE SCHRIJVER of JOHANNES GRAPHAEUS met zijn verlatijnste naam, was de zoon van Kornelis de Schrijver, humanist en lange tijd stadssekretaris van Antwerpen. Jan was, zoals prior Petrus Sylvius het enige tijd na zijn dood verklaarde, zeer onderlegd in de Latijnse en Griekse taal en letterkunde. Hij was eerst boekdrukker te Antwerpen, waar hij in 1532 als «printer» in de Sint-Lucasgilde werd opgenomen. In de Scheldestad liet hij tal van merkwaardige werken verschijnen, waarvan hij het laatste in 1552 drukte. Korte tijd nadien zette hij zijn bedrijvigheid als drukker stop en trad binnen in het Wilhelmietenklooster van zijn geboortestad Aalst, waar hij vóór 1582 overleed. Zijn kostbare bibliotheek en geschriften gingen echter, evenals de nalatenschap van Dirk Martens, bij de brand van het Martenspand op 22 april 1582 verloren (56).

Een derde merkwaardige figuur in deze periode was PETRUS VAN DEN BOSSCHE, vaak ook PETRUS SYLVIUS genoemd. Hij werd geboren te Aalst rond 1561 en trad binnen het klooster van de Wilhelmieten adaar, dat hij vanaf ca. 1620 tot enkele jaren vóór zijn dood op 12 oktober 1640 als prior zou leiden. Hij had aan de universiteit te Leuven het baccalaureaat in de godgeleerdheid behaald en werd rond 1635 omwille van zijn vele verdiensten tot provinciaal en later zelfs tot generaal van zijn orde aangesteld.

Ondanks de vele beslommeringen die zijn bestuursfunkties meebrachten vond Petrus Sylvius nog de tijd om aan historische opzoekingen te doen. Zo liet hij in 1626 bij J. Van Meerbeke te Brussel een levensbeschrijving van de — vermeende — stichter van de Wilhelmietenorde verschijnen onder de titel «*Vita S. Guilielmi Eremitae et confessoris necnon primicerii ordinis Guilielmitarum*». Dit werk gaf hij het volgend jaar bij dezelfde drukker in het Nederlands (Vlaams) uit als «*Leven van Sinte Guilielmus, hertoghe van Aquitaniën*» (57). Dit laatste droeg hij op aan het college van het Land van Aalst, dat hem voor deze eer

---

altaar tegen de muur aangebracht. Na de opheffing van het Wilhelmietenklooster in 1784 werd het grafmonument overgebracht naar de Sint-Sebastiaanskapel (nu H. Hartkapel) van de kollegiale Sint-Maartenskerk. Daar werd de grafsteen waarschijnlijk nog in 1877 bij een vernieuwing van de kapel gedeeltelijk herbeiteld en op deze plaats bevindt het zich nog heden ten dage. Cfr. M.J. DE GAND, o.c., p. 8-9; F. DE POTTER en J. BROECKAERT, o.c., dl. III, Gent 1875, p. 192-194 en S.A.A., nr. 19, f. 523 (Resolutiën).

(56) M.J. DE GAND, o.c., p. 219 en F. DE POTTER en J. BROECKAERT, o.c., dl. IV, p. 251-252.

(57) M.J. DE GAND, o.c., p. 226; F. DE POTTER en J. BROECKAERT, o.c., p. 329-330; G.C.A. JUTEN, **De orde van den H. Guilielmus in Noord- en Zuid-Nederland, - Analectes pour servir à l' histoire ecclésiastique de la Belgique,** jg. XXXII, 1906, p. 65; P. BOURGOY, **Satutum universale,** Luik, 1715, p. 149; S.A.A., nrs. 722, f. 75, 716, f. 53, 726, f. 93; R.A. Gent **Kasselrij Aalst,** nr. 489, f. 88 en **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus,** nr 672, f. 20.

op 8 april 1627 een royale gift van vijftig ponden schonk (58). Ook heeft prior Van den Bossche een geschiedenis van zijn orde geschreven, getiteld «*De origine ordinis Guilielmitarum et de monasteriis ejusdem ordinis*». Dit werk bleef spijtig genoeg onuitgegeven en het handschrift belandde na de opheffing van het Aalsterse klooster bij M.J. De Gand (1765-1802), die hiervan gebruik maakte voor zij werk «*Recherches historiques et critiques sur la vie et les éditions de Thierry Martens*», dat in 1842 postuum werd uitgegeven. Sindsdien is het verdwenen (59).

Behalve deze drie figuren heeft het klooster te Aalst in de zeventiende en achttiende eeuw nog een aantal vermeldenswaardige persoonlijkheden opgeleverd, die omwille van hun grote bekwaamheden geroepen werden om belangrijke funkties in de Wilhelmietenorde waar te nemen. Zo was prior Teniers achtereenvolgens vicaris (1675), provinciaal (1677), definitor van de orde (1685) en prior te Luik (1693). Novicemeester Christiaan Marcx werd prior van het klooster te Beveren (1690) en later provinciaal (1690) en vicaris van de orde (1715). Prior Karel Frans Collaert bekleedde de funktie van vicaris (1729), terwijl prior Jan Callebaut het in 1720 zelfs tot generaal van de orde bracht (60). De lijst van al deze niet onbelangrijke personen toont voldoende aan dat er in het Wilhelmietenklooster te Aalst waarschijnlijk geen vervallen intellektueel klimaat heerste en laat vermoeden dat de paters in het Aalsterse sticht een degelijke opleiding genoten.

Ook de kataloog van de kloosterbibliotheek, die bij de opheffing in 1784 werd opgemaakt en welke niet minder dan 1190 boekdelen — waaronder 12 inkunabels en 120 postinkunabels — en 75 manuscripten bevatte — voor die tijd een zeer groot aantal —, wijst erop dat de Wilhelmieten toen nog over een zeer belangrijke en goed voorziene bibliotheek beschikten. Ondanks het feit dat alle oude werken in de brand van 1582 waren verloren gegaan bezat men toen nog uiterst kostbare uitgaven, naast zeer belangrijke profane werken, speciaal over Griekse en Latijnse letterkunde (61). Deze laatste waren waarschijnlijk vooral bestemd voor de studie van de Latijnse taal door de fraters in het novicaat. Dit diende niet alleen voor het Aalsterse klooster, maar ook andere huizen van de orde, vooral Beveren-Waas en Huibergen, stuurden, zeker in de zeventiende eeuw, hun postulanten, vaak op de zeer jeugdige leeftijd van vijftien of zestien jaar, naar het studiehuis te Aalst, alhoewel elk Wilhelmietenklooster in principe zelf instond voor de recrutering en oplei-

(58) R.A. Gent, **Kasselrij Aalst**, nr 16, f. 188vo.

(59) M.J. DE GAND, o.c., p. 226.

(60) Cfr. Bijlage II : Lijst van de gekende Aalsterse Wilhelmieten.

(61) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 72, dl. 25.

(62) P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Aalst**, o.c., p. 273.

ding van nieuwe religieuzen (62). Deze knapen volgden dan eerst de humaniora in het Jezuïetenkollege van de stad en ontvingen een theologische opleiding bij de Aalsterse Wilhelmieten. Dit was o. m.het geval met de latere prior van Huibergen, Siardus Bogaert II, die als jongeman naar het klooster van Aalst werd gestuurd, waar hij eerst het kollege van de Jezuïeten bezocht en daarna het noviciaat volgde onder leiding van de novicemeester Christiaan Marcx. Op 12 oktober 1673, vóór zijn terugkeer naar Huibergen, ontving hij gunstige attesten van het Aalsterse konvent, werd een tijdje later in het Noord-Brabants klooster geprofest en zette onmiddellijk nadien zijn studies verder aan de Leuvense universiteit (63).

HOOFDSTUK IV
HET DAGELIJKS LEVEN IN HET WILHELMIETENKLOOSTER

De kommuniteit van de Wilhelmieten te Aalst is nooit een talrijke kloostergemeenschap geweest. Hoeveel paters in het klooster verbleven in de eerste eeuwen van zijn bestaan te Aalst is ons door gemis aan aanwijzigingen in de bronnen niet bekend. Door vergelijking met de situatie in andere huizen van de orde kan men veronderstellen dat het Aalsterse konvent toen nooit meer dan zes à tien religieuzen telde. Zo werd bij de stichting van het klooster te Peene in Noord-Frankrijk (1261) verklaard dat volgens de kostuimen van de orde elk volwaardig klooster gewoonlijk vier paters en twee lekebroeders telde (64), terwijl bij de oprichting van Huibergen in 1271 bepaald werd dat in elke Wilhelmietenstichting minimum zes en maximum twaalf religieuzen mochten verblijven (65). Dit zal waarschijnlijk ook het geval geweest zijn voor het Aalsterse konvent. Trouwens ook nog in de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw, waarvoor we over meer gegevens beschikken, varieerde de bevolking van het klooster te Aalst van 6 tot 15 religieuzen. Zo verbleven er in 1574 13 Wilhelmieten in Aalst, w.o. 8 priesters, terwijl ons in een dokument van 1578 de namen bekend zijn van 9 kloosterlingen. Rond 1620 waren er tenminste 7 paters in Aalst, in 1626 : 6, in 1656 : 7, in 1663 : 8, in 1680 : 10, in 1685 : 11,

(63) Archief van het Bisschoppelijk Instituut Ste. Marie te Huibergen, nr. G-17-b; **Geschiedenis van het Wilhelmietenklooster en van het Bisschoppelijk Instituut St. Marie te Huyberghen, o.c.,** p. 185-187.

(64) A. MIRAEUS en J.F. FOPPENS, **Opera diplomatica et historica,** dl. III, Brussel, 1734, p. 121-122.

(65) L. CRICK, **Bijdrage tot de geschiedenis van de Wilhelmietenorde in België, - Bijdragen tot de Geschiedenis,** jg. XXX, 1939, p. 197.

in 1688 : 10, in 1704 : 9, in 1716 : 8, in 1734 : 10 en in 1745 : 11. Het laagste cijfer werd bereikt in de eerste helft van de zeventiende eeuw en was waarschijnlijk het gevolg van de moeilijkheden waarmee het klooster na de verwoesting tijdens de godsdiensttroebelen had af te rekenen. De grootste bevolking telde het konvent in 1755 toen er niet minder dan vijftien religieuzen te Aalst verbleven. Dit getal was bij de opheffing in 1784 reeds teruggelopen tot twaalf, waaronder elf priesters- kloosterlingen en één lekebroeder (66).

Deze lekebroeders werden soms onder een bepaald kontrakt opgenomen in de gemeenschap zonder dat ze verplicht waren volledige kloostergeloften af te leggen. Zo aanvaarde men op 1 december 1745 een zekere Jan Bonjours, een kleermaker, na schenking van tweehonderd gulden. Bij deze overeenkomst werd eveneens bepaald dat hij hiervoor steeds verpicht was de habijten van de religieuzen te maken en te herstellen, terwijl de paters als tegenprestatie beloofden hem levenslang te zullen onderhouden. Op 8 november 1781 had deze man van de prior dan de toestemming gekregen tijdelijk het klooster te verlaten om zijn zieke broer te verzorgen. Deze situatie bracht echter moeilijkheden mee bij de opheffing in 1784 vermits hij toen in feite niet meer samenwoonde met de paters. Uiteindelijk stelde het Comité voor de Kas van Religie voor hem 105 gulden of de helft van het jaarlijks pensioen, dat aan de lekebroeders werd uitbetaald, uit te keren (67).

Een zeer biezondere aktiviteit van de Wilhelmieten te Aalst was het verlenen van onderdak aan behoeftige reizigers. Een dergelijk gasthuis voor arme passanten bedienden de paters zeker reeds vanaf hun vestiging aan de Pontstraatpoort rond 1380. Mogelijk hebben ze zich hiermee ook bezig gehouden vanaf de stichting in hun eerste vestigingsplaats aan de St.-Ursmaruskapel, even buiten de Kattestraatpoort. Dit gasthuis, waarvan de laatste vermelding dateert van 1594 (68), werd waarschijnlijk in het begin van de zeventiende eeuw door de moeilijkheden, die de heropbouw van het klooster meebracht, opgegeven. Daarnaast bezaten de paters nog een gastenkwartier waar ze onderdak verleenden aan betalende kostgangers, waaronder ook vrouwen. Dezen schonken gewoonlijk bij hun opname al hun bezittingen of

(66) J. DE BROUWER, **Bijdrage tot de geschiedenis van het godsdienstig leven en de kerkelijke instellingen in het Land van Aalst tussen 1550-1621**, - **Land van Aalst**, XIII, 1961, p. 217; S.A.A. nrs. 671, f. 16, 716, f. 53, 745, f. 104, 750, f. 158vo, 775, f. 137 en 347; Historische aantekeningen van L. Crick, map I, III en VIII (dokumenten); R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst**, nr. 672; A.R.A., **Junta voor Amortisaties**, nr. 643 en **Comité voor de Kas van Religie**, nr 315, f. 196-198.

(67) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f. 163-180.

(68) **Cfr. supra.**

een deel ervan aan de Wilhelmieten, in ruil waarvoor ze voor de duur van hun leven kost en inwoon verkregen in het gastenkwartier. Voorbeelden van kontrakten van dergelijke «pensionairs» zijn ons bekend vanaf 1490 tot 1626 (69).

Naast deze eerder sociaal-karitatieve bedrijvigheid verzorgden de Aalsterse Wilhelmieten ook nog tal van kerkelijke diensten in hun kloosterkerk. Van bij hun oprichting in 1268 stonden ze in voor de bediening van de Sint-Ursmaruskapel, even buiten de stadswallen gelegen, die toen een bekend bedevaartsoord was geworden. Ook na hun verhuizing naar de binnenstad bleven ze deze kapel waarschijnlijk verder bedienen en toen deze dan na verloop van tijd verdween werd de eredienst, te zamen met de relieken van de heilige Ursmarus, overgebracht naar de nieuwe kloosterkerk (70). Ook het feest van de kerkwijding op Beloken Pasen zouden de Wilhelmieten volgens J.B. Luyckx vanuit hun eerste vestigingsplaats hebben meegebracht naar het klooster aan de Pontstraat, waar dit als Sterrekermis tot op het einde van de achttiende eeuw werd in ere gehouden (71). In de kloosterkerk werd verder nog een mirakuleus beeld van Onze-Lieve-Vrouw aanbeden, terwijl hier in later tijden ook een drukke begankenis bestond ter ere van de heilige Willem, de stichter van de orde, waarvan men aldaar stukken van zijn harnas en van zijn waarvan men aldaar stukken van zijn harnas en van zijn boeteboetekettingen als relieken bewaarde (72). In de kerk zelf werden speciale aflaten van de heilige Willem verleenden, zoals blijkt uit enkele aantekeningen in het renteboek van de kosterij (73).
Op speciale feestdagen, zoals op 11 februari, naamfeest van de heilige Willem, op Beloken Pasen en in juni, kontrakteerde men een *sanghmeester*» om de godsdienstige plechtigheden wat extra luister bij te zetten. In juni had er telkenjare een processie plaats in de kerk, die steeds veel bijval kende ook omdat de

(69) Cfr. **infra.**

(70) Cfr. **supra.**

(71) J.-B. Luyckx, **Den wedergekomen Pierlala,** ed. P. VAN NUFFEL, Aalst, 1928, p. 34-35.

(72) A.R.A. **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 50. In de kloosterkerk hadden soms ook biezondere plechtigheden plaats zoals de mondzoen, waarbij de verwanten van een vermoord persoon zich, krachtens de uitspraak van het rechtsgeding, verzoenden met de moordenaar. Een dergelijke langdurige ceremonie had o.a. op 17 mei 1437 plaats in de kerk en in het pand van het klooster toen Wouter Joorys zich in aanwezigheid van een groot aantal personen, w.o. zes schepenen, elf leenmannen van het Steen, naast de baljuw en de meier van de stad, verzoende met de familieleden van de omgekomen Willem Scinckle. Cfr. S.A.A., nr 2 (Boek met den Haire), f. 110.

(73) S.A.A., Rekening van de kosterij van de Wilhelmieten, f. 5717 (oude foliëring van de Burgelijke Stand) en Historische aantekeningen van L. Crick, map. XII (dokumeten), 27 januari 1715 : «aen Lowie Caninet over het doen driecken van 500 exemplaren van den aflaet te verkondigen van den heiligen Guillelmus», Rekeningboek..., f. 5717, 5747vo en 5751vo (1761 en 1770).

aanwezige kinderen er vergast werden op suikerbollen en koeken (74).

De Wilhelmieten celebreerden in hun kloosterkerk vaak ook jaargetijden, welke bij hen waren gesticht door milde gelovigen die hiervoor een schenking aan de paters hadden overgemaakt (75). Daarnaast hadden er in de kloosterkerk dikwijls begrafenissen plaats van gelovigen, die de wens hadden uitgedrukt bij de Wilhelmieten te worden begraven. Zo zijn in het rekeningboek van de kosterij de namen bekend van honderden personen die aldaar in de jaren 1708-1771 hun laatste rustplaats vonden, waaronder edelieden, als Maximiliaan van Oostendorp en tal van kinderen die men op het bestaande kinderkerkhof bijzette. De overledenen werden er begraven in de kerk zelf, in het pand of op het kerkhof, dat de paters hiervoor speciaal in hun beluik hadden aangelegd (76).

Buiten het verzorgen van deze talrijke kerkelijke diensten in hun eigen kloosterkerk fungeerden sommige Wilhelmieten daarnaast nog als mislezer in andere instellingen. Zo celebreerde een Wilhelmiet in de vijftiende eeuw iedere week een heilige mis in het klooster van de Grauwzusters, waarvoor een weldoener in 1470 als vergelding voor deze dienst aan de Wilhelmieten een boomgaard schonk «*ter cause vanden messen die de vors. Willemine alle weke doen in de vors. zusterhuis (77)*. Ook in de Sint-Jobskapel werd tijdens de zeventiende eeuw een wekelijkse mis verzorgd door één van de paters Wilhelmieten (78), die tevens dienst deden in de kapellaniën van het Heilig Sakrament en van het Heilig Kruis in de kollegiale Sint-Maartenskerk (79). Dit laatste gaf zelfs aanleiding tot klachten vanwege de kapellanen en kanunniken van het kapittel, die beweerden dat de Karmelieten en de Wilhelmieten hun de kaas van de boterham stalen doordat ze zoveel misfundaties in hun kerk bedienden zodat er praktisch geen meer overbleven voor henzelf (80). Ook

---

(74) Rekeningboek kosterij (S.A.A.), f. 5714, 5723 («aen mijnheer Staelens over een lof in het miesieck»), 5726.

(75) Cfr. **infra.**

(76) S.A.A., Rekeningboek van de kosterij, f. 5678-5752. In **den Wedergekomen Pierlala** van J.-B. Luyckx (eind 18e eeuw), **o.c., ibid.** heet het : «Zij (de Wilhelmieten) begraefden, veele lyken/'tzy van arme, 'tzy van ryken/Dit was hun als eenen stiel / zy begraefden zelf de ziel».

(77) S.A.A., nr. 574, f. 22.

(78) R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst,** nr. 721. In de 18e eeuw verzorgden de Wilhelmieten alhier ook de diensten tijdens het oktaaf van Sint-Job, dat 9 dagen duurde. Cfr. Rekeningen van de proviseurs van de Sint-Jobkapel, S.A.A., oud nr. 269 (archiefboek).

(79) R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst,** nr. 580, f. 54vo en S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick.

(80) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, volgens een dokument van 11 februari 1542.

nog in de achttiende eeuw deden de Wilhelmieten vaak dienst als mislezer in de St.-Maartenskerk. Zo ontving frater Haelterman in de jaren 1772-178 een jaarlijkse vergoeding van iets meer dan honderd gulden voor het celebreren van een aantal missen in de kollegiale kerk (81).

Ook in de omliggende parochies gingen de Wilhelmieten soms, zij het eerder uitzonderlijk, de pastoors helpen bij de uitoefening van de eredienst. Zo droeg een pater Wilhelmiet van Aalst in de zeventiende eeuw de vroegmis op 's zondags in de parochiekerk van Erembodegem (82). Alleen in de periode 1590-1610, toen vele pastoors ten gevolge van het onveilig klimaat in onze gewesten hun standplaats verlaten hadden, hebben enkele Wilhelmieten tijdelijk de bediening van deze parochies waargenomen. Zo was prior Cornelis Cools deservitor van Hofstade in 1592-1609, welke funktie hij tegelijkertijd ook uitoefende te Impe (1599), Teralfene (1599), Nieuwerkerken (1605) en Mere (1606-1608), terwijl een zekere frater Jacobus, eveneens Wilhelmiet, in 1596 de zorg waarnam over de parochie Wichelen (83).

Het Wilhelmietenklooster te Aalst bezat niet alleen een belangrijke geestelijke functie in de stad maar was eveneens, zoals hoger is aangetoond, een kultureel en intellektueel centrum van enige betekenis, dat binnen zijn muren een bloeiend noviciaat herbergde, waarin postulanten van verschillende Wilhelmietenkloosters en soms ook belangstellende jongelingen uit de stad een degelijke opleiding genoten (84).
Daarnaast bestond er ook, zeker in de jaren 1583-1603, een boekbinderij binnen het klooster, die o.a. bestellingen uitvoerde voor het kapittel van Aalst(85).

De paters leefden steeds mee met het sociale en godsdienstige leven van de stad en waren altijd aanwezig bij grote processies en plechtige optochten. Zo namen ze ieder jaar deel aan de Sakramentsprocessie, de belangrijkste kerkelijke plech-

---

(81) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map X (dokumenten).

(82) V. GAUBLOMME, **Geschiedenis van Erembodegem, - Land van Aalst,** II, 1950, p. 102.

(83) J. DE BROUWER, **Bijdrage tot de geschiedenis van het godsdienstig leven en de kerkelijke instellingen in het Land van Aalst tussen 1550-1621, - Land van Aalst,** jg. XIII, 1961, p. 258, 262, 266 en 267 en ID., **Geschiedenis van Impe, - Land van Aalst,** jg. X, 1958, p. 26-27.

(84) Cfr. **supra.**

(85) R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst,** nr. 580, f .73vo en 115vo en S.A.A., Historische aantekeningen van L. Crick volgens oude, nu verdwenen, rekeningen van de Sint-Maartenskerk (1583 en 1585).

tigheid te Aalst (86), terwijl ze bij voorbeeld ook tijdens de Blijde Inkomst van hertog Karel van Boergondië op 10 augustus 1468 samen met de notabelen van de stad in groot ornaat hun opwachting gingen maken bij de jonge vorst (87). Ook waren vele Aalsterse Wilhelmieten ingeschreven als lid van sommige volksbroederschappen, welke vooal in de zeventiende eeuw in de Sint-Maartenskerk waren opgericht, zoals de konfrerie van de Rozenkrans (88), terwijl procurator Jan de Greve in 1542 zelfs lid was van de schuttersgilde van Sint-Joris (89).

Er bestonden ook zeer goede relaties met de stadsmagistraat, die bij eke heuglijke gebeurtenis in het klooster, zoals de aanstelling van een nieuwe prior, een professie, een eerste mis of een jubileum van een frater, de paters en hun gasten trakteerde met enkele kannen wijn (90). Dit gebeurde ook ter gelegenheid van bepaalde plechtigheden zoals een visitatie of een algemeen kapittel van de Wilhelmietenorde dat te Aalst o.a. in 1473, 1479, 1557, 1594-1595, 1609, en 1685 gehouden werd (91).

Ook al mochten de Wilhelmieten volgens de statuten van hun orde en door hun geloften van armoede niets in persoonlijke eigendom bezitten, wat nog in 1473 op het algemeen kapittel te Aalst werd bevestigd (92), toch nam men het in bepaalde tijden, zoals in de achttiende eeuw, niet meer zo nauw met deze voorschriften.

Dit blijkt zeker duidelijk uit de inboedelbeschrijving (93) die bij de opheffing van het klooster in 1784 van de persoonlijke bezittingen van de religieuzen werd gemaakt. Omdat deze lijst

---

(86) P. VAN NUFFEL, **De oudst bewaard gebleven stadsrekening van Aalst (1394-1395)**, Aalst, 1928, p. 64 («Item ten selven daghe (Sekramentsdag) ghescinct den Willeminen van Aelst mids dat zij 't Sacrament helpen draeghen, eene canne wijns...»), ook vermeldingen in fragmenten van de stadsrekeningen van 1420 (f. 156), 1422 en 1450 (S.A.A., ongeklaseerd) en elders.

(87) S.A.A., nr. 2 (Boek met den Haire), f. 309.

(88) R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst**, nrs. 672, f. 19-20 en 673; J. REYNAERT, **De oude Broederschappen van de kerk van den H. Martinus te Aalst**, Gent, 1942, p. 20.

(89) O. REYNTENS, **Het St. Jorisgilde te Aalst, - Annalen van den Oudheidkundigen kring van de stad en het voormalig Land van Aalst**, jg. IX, 1913, p. 85.

(90) S.A.A. nrs. 24, 25, f. 20 en 36, 44, f. 30, 50, f. 42vo en fragment van een stadsrekening (1479) (ongeklasseerd, voorlopig nummer 22'); (fragment stadsrekening (1463) (ongeklasseerd, oud nr. 683); A.R.A., **Rekenkamer**, nr. 31443 (1450).

(91) S.A.A., fragment van een stadsrekening (1479) (ongeklasseerd, voorlopig nummer 22'); A.R.A., **Rekenkamer**, nrc. 31.444; en 31.448; P. BOURGOY, **Statutum universale**, Luik, 1715.

(92) **Geschiedenis van het Wilhelmietenklooster en van het Bisschoppelijk Instituut St. Marie te Huyberghen**, (1907), p. 126.

(93) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f. 233-253.

een kleurrijk beeld geeft van het dagelijks leven in zo'n achttiendeeuws klooster lijkt het ons interessant hier even over uit te weiden.

De toenmalige prior Hiëronimus De Vadder beschikte over twee vertrekken, een slaapkamer en een woonvertrek, waarin de volgende voorwerpen werden aangetroffen: allerhande kleren en lijnwaad, een bed met een ledikant, behangen met Kortrijks lijnwaad, een sprei, een «*pluymen bedde*», een «*matrasse*», twee hoofdkussens, twee witte dekens met een andere matras, een nachttafeltje, twee tinnen waterpotten, «eenen *urinael*» (nachtpot), een wijwatervat, een spuwbekken, een staanklok, een houten kast, een buffet, een «*staenbancke*», een kleer- en een lijnwaadkast, een barometer, een klein tafeltje met acht stoelen, een kniebank, een ander kleed- en lijnwaadkastje, een koperen «*boutoir*» (veegmes), een teepot, een suikerpotje, twee «*thebussen*», een suikerschaar, twaalf «*coppelen thetassen van porceleyn*», een «*spoeltouwe*», een «*themoertken*», een bruine koffiepot, een aarden chocoladepot, een witte mostaardpot, peperbussen, 2 tafelmessen, 5 tinnen borden, 4 bierglazen, 10 wijnroemers, een «*vierhyser*», 2 schoppen, een houten «*holieback*», een stenen bierpotje, een klein houten laddertje, 2 houten kruisbeelden en 3 koperen kandelaars. In zijn persoonlijke bibliotheek bezat hij 5 à 6 gebeden- en sermoenboeken, een werk over het Concilie van Trente, een woordenboek en een boek over de kostuimen van Het Land van Aalst. Zoals alle kloosterlingen had hij ook een klein tuintje in de grote hof van het klooster.

Pater Dullaert was waarschijnlijk een verfijnd man want hij bezat op zijn kamer vijf kleine schilderijtjes, een spiegel, 15 boeken en — zoals praktisch al zijn kollegas — beschikte hij ook over een zilveren zakuurwerk.

Pater Boon nam blijkbaar — volgens de mode van de tijd — af en toe een snuifje vermits op zijn kamer naast twee schilderijtjes ook een «*snuyfdoos*» werd aangetroffen, zoals trouwens ook bij sommige van zijn medebroeders. Frater Cool was een verwoed amateur-tuinier. In zijn persoonlijk tuintje bevonden zich: een tafel en vier stoelen, 34 bloempotten, wat tuinalaam zoals een schop, een hark, een «*crabber*», een hamer en een truweel. Ook versmaadde hij waarschijnlijk geen glaasje wijn daar hij in zijn hofje nog een wijnroemer en een koelbak met 28 flessen wijn bewaarde.

Zijn konfrater Mourus was de geleerdste van zijn konfraters, althans te oordelen volgens zijn goed voorziene bibliotheek die niet minder dan 69 boeken, voornamelijk over theologie, telde, terwijl pater Beeckman eveneens een vijftigtal boeken bezat, waarvan uitdrukkelijk gezegd wordt dat hij deze met eigen middelen had gekocht. Op de kamer van frater Lenaerts trof men een 60 à 70 tal flessen wijn aan naast twee schilderijen, terwijl

onder de persoonlijke bezittingen van zijn medekloosterling Van den Bossche een «*roockbuys*» (pijp?) wordt vermeld. De jongste pater Jan Willem Schepens was een vogelliefhebber die op zijn kamer zelfs een «*muyte met twee canarievogels*» bezat, naast een «*landcarte*», een kleine bibliotheek en... de onvermijdelijke twintig wijnflessen.

HOOFDSTUK V
EKONOMISCHE SITUATIE VAN HET KLOOSTER

In de eerste tijd na hun vestiging te Aalst in 1268 leefden de Wilhelmieten waarschijnlijk hoofdzakelijk van de giften die de talrijke bedevaarders hen in de door de paters bediende Sint-Ursmaruskapel schonken. Daarnaast kwamen ook enkele belangrijke schenkingen, vooral van geldrenten, hun inkomsten vermeerderen. Zo begiftigde Gertrudis, dochter van Iwein van Moorsel, een schatrijk man uit de omgeving, hen in 1290 met een jaarlijkse rente van tien schellingen (94), terwijl de invloedrijke ontvanger van Vlaanderen, Simon van Mirabel, hen op 15 januari 1346 bedacht met een som van veertig groten torn. om er 'n rente mee te kopen (95). Vaak waren aan deze schenkingen bepaalde voorwaarden, meestal de verplichting om een jaargetijde in te stellen, verbonden. Toen hertogin Margaretha van York in 1472 een som van 16 ponden aan de Aalsterse Wilhelmieten verleende, voor het oprichten van een muur aan de oever van de Dender, om — zoals de oorkonde het uitdrukt — het werk verder te zetten van haar grote voorgangster Margaretha, gravin van Vlaanderen, die door omstandigheden verhinderd het door haar gestichte klooster niet verder had kunnen steunen met haar vrijgevigheid, vroeg ze dat de paters in ruil hiervoor jaarlijks twaalf missen zouden lezen voor haar zielezaligheid (96).

Soms bestond de schenking ook uit de levering van bepaalde produkten in natura zoals in het geval van Wouter de Vremde, die in 1338 bepaalde dat de uitvoerders van zijn testament jaarlijks op de dag van zijn jaargetijde aan de Wilhelmieten vier stopen Rijnwijn zouden leveren als pitantie — dit was een supplement dat de kloosterlingen toen op biezondere plechtigheden bij hun

(94) Archief van de Sint-Pieters- en Paulusabdij te Dendermonde, BEDA REGAUS, **Haffligemum Illustratum**, I, p. 697-700 (charter van 6 januari 1290).

(95) V. VAN DER HAEGHEN, **Het klooster ten Walle en de abdij van den Groenen Briel**, p. 65.

(96) J. ROEGIERS, **Alostum Christianum**, o.c., p. 54, volgens een charter dat toen in het bezit was van de heer M. Blomme, voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde en A.R.A., **Junta voor Amortisaties**, nr. 648.

maaltijden ontvingen — of indien men deze niet in Aalst zou kunnen vinden, de waarde ervan in geld. Als tegenprestatie waren alle paters verplicht op die dag or indien ze verhinderd waren, 's anderendaags, een mis op te dragen ter zijner gedachtenis (97).

Naast deze schenkingen, waarvan ons door het verlies van het archief van het klooster, slechts enkele sporadische aanduidingen bekend zijn, wisten de Wilhelmieten hun bezittingen nog verder uit te breiden door aankopen van gronden en renten, indien de kloosterkas dat ten minste toeliet. Zo werden in 1428 door aankoop zeven dagwanden land te Aalst-Schaarbeke verworven (98), terwijl men in 1481 en 1509 enkele stukken grond ter grootte van rspektievelijk twee en negen dagwanden te Mere afkocht van de Sint-Pietersabdij van Gent (99).

Uit de amortisatie, die de kloosterlingen op 26 november 1474 bekwamen, blijkt dat zij in de laatste zestig jaar een aantal goederen hadden verkregen, waarvan de jaarlijkse opbrengst 87 lb. 18 s 9 d. bedroeg. Hierin was een huis en erf in de Nieuwstraat en een groot aantal renten begrepen, naast talrijke landerijen — zij het meestal kleine percelen — met een totale oppervlakte van ongeveer acht bunders, verspreid over verschillende naburige gemeenten. Omdat de broeders een gasthuis voor arme passanten hielden stond de hertog hun een vermindering van de taksatie toe tot vijftig ponden (100).

De grote onkosten die de heropbouw van het klooster na de verwoesting in 1582 met zich meebrachten noopten de paters ertoe in de zeventiende eeuw verschillende van hun eigendommen te verkopen. Door het oktrooi van 23 november 1610 bekwam prior Cornelis Cools van de aartshertogen de toelating om verschillende goederen van de hand te doen om hiermee een vijftal bunders land in de nabijheid van het klooster aan te kopen maar, waarschijnlijk door de berooide financiële situatie, kon hij alleen een deel van de verkoopsom hiervoor gebruiken, waarmee slechts zeven dagwanden werden verworven (101). Nog in 1638 werd een hofstede te Aalst-Mijlbeke verkocht om het hoofd te

---

(97) F. DE POTTER en J. BROECKAERT, o.c., dl. III, p. 132-133, volgens een — nu verdwenen — renteboek van de H. Geestdis uit 1329.

(98) A.R.A., **Junta voor Amortisaties,** nr. 648.

(99) A.R.A, **Junta voor Amortisaties,** nr. 648

(100) A.R.A.,**Charters van de Rijselse Rekenkamer,** 1e Reeks, nr. 2824.

(101) A.R.A., **Junta voor Amortisaties,** nr. 648. Onder de toen verkochte goederen behoorden waarschijnlijk ook de bezittingen te Hofstade waar de Wilhelmieten in 1571 nog 3 dw. 22 r. bezaten, die in de zeventiende eeuw niet meer vermeld worden. Cfr. J. DE BROUWER, **Geschiedenis van Hofstade, - Land van Aalst,** jg. X, 1958, p. 165.

kunnen bieden aan de talrijke financiële moeilijkheden die het klooster toen kende (102).

Vanaf 1667 gaan de Wilhelmieten te Aalst over tot het verkopen van talrijke bouwpercelen en huizen in de wijk van de Brusselse Poort. Dit is waarschijnlijk het gevolg van de aangroei van de stadsbevolking in deze tijd en de ermee gepaard gaande uitbreiding van de bestaande woonkern. Daardoor was de waarde van deze gronden, die de paters in de buurt van hun klooster bezaten sterk toegenomen, waarvan ze dan ook gebruik gemaakt hebben om deze stelselmatig van de hand te doen. Zo worden in 1667 veertien loten bouwgrond in de Onze-Lieve-Vrouwe-straat te koop gesteld. Op één ervan richt het klooster zelf een woning op (103), evenals op de hoek van de Pontstraat en de Onze-Lieve-Vrouwe-straat, terwijl ze op 8 maart van hetzelfde jaar nog de toelating verkrijgt om aldaar op twee «vage» erven huizen te bouwen (104). Ook op andere gronden in de buurt worden door de Wilhelmieten woningen opgetrokken zoals in de Hoogstraat waar ze nog in 1728 twee huizen laat oprichten (105). Al deze eigendommen werden eerst een tijdlang verhuurd, waarna men ze later stelselmatig verkocht. Vermoedelijk was deze grondspeculatie een winstgevende zaak voor het klooster. Zo werden in de periode 1708-1755 niet minder dan vijftien woningen te gelde gemaakt, waaronder vijf huizen en een ledig erf in de Pontstraat, een huis in de Onze-Lieve-Vrouwe-straat en negen woningen in de Hoogstraat (106). Vóór 1784 verkocht men nog een achttal huizen, waaronder vijf in de Onze-Lieve-Vrouwe-straat en één in in de Pontstraat. Een deel van deze opbrengsten werden, althans in de jaren 1770-1785, belegd in allerhande obligaties en leningen (107).

Ook al was de financiële situatie van het klooster in de achttiende eeuw heel wat rooskleuriger dan in de vorige priode, toch is het Aalsterse Wilhelmietenklooster nooit een rijk konvent geweest en ontbrak het hen toen ook aan de nodige middelen om de hoogdringende herstellingen van de vervallen kloostergebouwen uit te voeren (107 bis).

---

(102) S.A.A., nr. 727, f. 88.

(103) P. VAN NUFFEL, **Historiek der oude straten**, Aalst, 1915, p. 211.

(104) S.A.A., nr. 8, f. 251vo (Resolutiën).

(105) S.A.A., nr. 15, f. 18 (Resolutiën).

(106) S.A.A., nrs. 785, f.27vo-28, 778, f.121vo en 125, 127, 794, f.188vo, 809, f.94, 781, f. 56, 786, f. 117 en A.R.A., **Junta voor Amortisaties**, nr. 648.

(107) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 173.

(107 bis) A.R.A., **Junta voor Amortisaties**, nr. 648.

Ter illustratie geven we hier een overzicht van de bezittingen van het klooster in 1753 en 1783 (108), welke grotendeels met mekaar overeenstemmen (109). Hieruit blijkt dat de paters toen slechts over een zeer bescheiden grondbezit — hun belangrijkste bron van inkomsten — beschikten, dat amper een 85 à 90 bunders bedroeg, en waarvan de waarde in 1753 op 34.886 gulden werd geschat.

De bezittingen van het Wilhelmietenklooster te Aalst

Grondbezit :	*1753*			*1783*		
	b.	dw.	r.	b.	dw.	r.
Aalst	31	0	82	32	3	90
praterij Schaarbeke	8	2	5	9	0	00
praterij Mijlbeke	9	1	98,5	3	3	69
praterij Nieuwerkerken	20	1	83	18	3	29
Erembodegem	2		74	1	3	48
Denderleeuw		3	40		3	38
Haaltert	2	0	97	2	2	03
Mere	6	3	33	4	1	23¼
Lede (110)	2	0	92	2		16
Gijzegem			95			72
Wichelen		2	92	2	1	12
Erpe (110)	2	2	61,5	2	3	45
Boelare		3	66.5		3	91
Ressegem en Herzele	2	1	37	2	1	39
Herdersem						38
Erondegem						
Totaal	90 (111,5 ha.)	3	56,5 (111)	85 (104,5 ha.)		13¼

(108) A.R.A., **Junta voor Amortisaties,** nr. 648 en **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 173.

(109) Hierbij is de oppervlakte van het kloosterbeluik zelf niet inbegrepen.

(110) In de lijst van 1753 werden onder Lede ook enkele percelen, die in feite in Erpe gelegen waren, vermeld.

(111) Eén Aalsterse bunder = 1,2298 ha. Cfr. J. VAN LANTSCHOOT, **De oude akkermaten van Vlaamsch-België,** Dendermonde, 1927.

	1753	1783
Huizen :		
	3 huizen te Aalst-Schaarbeke (o.a. huis genoemd de Dode Man (112)	1 huis en erf in de Pontstraat
	1 huis op 't Bollewerk (de vesten)	1 huis en erf met herberg te Koekelberg (Aalst)
	1 huis op Koekelberg (Aalst)	
	1 huis in de Pontstraat naast het «*spreeckhuys*», in 1733 gekocht	
Renten en andere inkomsten :		
	Een heerlijk erfelijk renteboek binnen en buiten Aalst brengt jaarlijks 202 gulden op	Visrecht op de Oude Dender (113), jaarlijkse opbrengst : 9 gulden
	een klein renteboek te Erondegem (in 1702 verkregen), jl. 2 ponden.	obligaties en leningen ter waarde van 9.947 fl. (7.550 fl. hiervan werden verkregen in de periode 1769-1780)
		een vijfde schoof op 5 b. 1 dw. te Aalst-Schaarbeke.
Lasten :		
	Jaarlijkse lasten, welke op de kloostereigendommen rusten : 202 fl.	Openbare belastingen : jl. 94 fl. passieve renten : jaarlijks 222 fl.

Mogelijk was er vroeger aan het klooster een landbouwbedrijf verbonden dat de gronden, in de buurt van de Brusselse Poort, buiten de stadswallen gelegen en welke eigendom waren van de paters, bewerkte. Nog in de achttiende eeuw bezaten de Wilhelmieten rechtover het klooster, aan de overkant van de Pontstraat, tegen de stadsvesten aan, grote stallingen op een

(112) Dit huis met herberg « De Dode Man» was gelegen aan de Kattestraatpoort. In 1795 richtte de toenmalige bezitter-herbergier een verzoekschrift aan het stadsbestuur om de toelating te bekomen de oude naam «qui ne sert qu'à produire des idées tristes» te vervangen door «Schuttershof», vermits in de tuin reeds gedurende meer dan een jaar schuttersoefeningen aan een staande (?) wip plaats hadden. Dit werd hem toegestaan. Deze herberg is waarschijnlijk het latere Sint-Sebastiaanshof in de huidige Peperstraat. Cfr. S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map IV (dokumenten).

(113) «De Visscherye lancx den steenwegh buyten de Pontstraatpoorte te beghinnen van d'eerste steenen brugghe tot aen den anker op dese syde van de cockelbergh.»

stuk grond dat op 1 maart 1733 aan de stad werd verpacht voor een jaarlijkse huur van twintig gulden om er de zaterdagse houtmarkt in te richten (114). Tevens is ons bekend dat de paters in de achttiende eeuw beschikten over een «*buytenhof*» aan de Brusselse Steenweg, naast hun klooster aan de overzijde van de stadsvesten gelegen, en eveneens een tuin en boomgaard in de Onze-Lieve-Vrouwe-straat bezaten (115). Binnen het beluik van het klooster bevond er zich toen ook een schuur, die bij een hevige wind op 24 maart 1766 gedeeltelijk instortte en hierbij een knecht van de paters bedolf die er de dood vond (116). Het bestaan van deze gebouwen kan er misschien op wijzen dat de paters toen over een dergelijke — vermoedelijk bescheiden — landbouwexploitatie beschikten.

In de veertiende eeuw bezat het klooster eveneens een watermolen, welke toen met vergunning van hertog Lodewijk van Nevers in zijn onmiddellijke nabijheid aan de stadsvesten was opgericht maar reeds in 1407 in zo'n vervallen toestand verkeerde dat hij dreigde in te storten (117). Ook was er tijdens de zeventiende en achttiende eeuw een brouwerij werkzaam in het Sterrekloos-ter, welke vermoedelijk niet alleen voor eigen gebruik maar ook voor partikulieren uit de stad bier brouwde (118).

Naast de opbrengsten van hun landerijen, die verhuurd werden of eventueel gedeeltelijk zelf uitgebaat, bezaten de Wilhelmieten nog enkele andere bronnen van inkomsten.

De belangrijkste hiervan waren deze voortkomend uit de kerlijke diensten in de nogal druk bezochte bedevaartskerk. Hierbij moeten ook de opbrengsten van de vele jaargetijdestichtingen in de kloosterkerk gerekend worden, terwijl de talrijke begrafenissen van gelovigen die bij de Wilhelmieten wensten begraven te worden niet te versmaden inkomsten opleverden (119). Omwille van deze laatste praktijk hadden de paters het ook herhaaldelijk aan de stok met de kapittelheren van Sint-Marti-

(114) Hiertoe besloot de stadsmagistraat om de grote zaterdagse markt op de Grote Markt te ontlasten, omdat de talrijke houtverkopers aldaar heel veel last meebrachten. Cfr. S.A.A., nr. 15 (2 mei) 1733) (Resolutién) en P. VAN NUFFEL, **De Historiek van de oude straten, o.c.**, p. 201.

(115) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map XIII en XI, volgen een «Handtboek van het capittel» van Sint-Martinus (1730).

(116) P. VAN NUFFEL, **o.c., ibid.**

(117) A.RA., **Rekenkamer,** nr. 31.419.

(118) Zo wordt o.a. de «Brouwerye van der Sterre» vermeld in een ordonantie betreffende de accijnsrechten op het bier van 27 januari 1628. Cfr. S.A.A., nr. 10, f.30 (Resolutiën).

(119) Cfr. **supra.** Voorbeelden van dergelijke jaargetijdestichtingen treffen we, naast de reeds geciteerde, o.a., ook nog aan in 1525, 1530, 1532, 1566, 1626, 1663 en 1704. Cfr. S.A.A., nrs. 618, f. 98 vo, 625, f. 63 vo, 626, f. 119, 659, f. 86 vo, 716, f.69, 750, f.158vo en 775, f. 137 A.R.A.,**Comité voor de Kas van Religie,** nr. 523.

nus die zich hiermee een belangrijk deel van hun inkomen zagen ontglippen en beweerden dat alle Aalsterse parochianen bij hen moesten begraven worden. Zo werd op 19 november 1501 een overeenkomst tussen beide partijen gesloten waarbij de Wilhelmieten zich ertoe verbonden een derde van het offergeld en van het kaarsgeld, dat zij van de familieleden van de overledenen ontvingen, aan de Sint-Maartenskerk over te dragen. Indien het een gezongen uitvaartmis betrof zouden ze hen voor elke dienst een bedrag van twintig groten Vlaams betalen. Daarmee was de zaak blijkbaar nog niet voorgoed geregeld vermits hier over later nog in 1678, 1740 en 1754 processen werden gevoerd (120).

Een andere belangrijke bron van inkomsten voor het klooster waren de bezittingen die de jonge fraters bij hun intrede als «bruidschat» meebrachten. Deze bestonden gewoonlijk uit een aantal jaarlijkse renten voor een totaal bedrag van 8 groten, 3 of 5 ponden tot 21 gulden (121). Soms betaalden de postulanten zelfs belangrijke sommen geld als 1200 of zelfs 1500 gulden, wat voor die tijd een heel kapitaaltje was (122). In één enkel geval werd een stuk land geschonken, nl. door pater Petrus Cobbaut, die bij zijn intrede een perceel land ter grootte van 1 bunder gelegen te Erpe, meebracht (123). Hieruit kan men ook besluiten dat alleen zonen van bemiddelde families uit de burgerij in aanmerking kwamen om Wilhelmiet te worden, wat trouwens door de lijst van de bij name bekende kloosterlingen (124) bevestigd wordt.

Terloops kan er hier ook nog op gewezen worden dat het bestaan van het reeds vermelde «pension» voor betalende kostgangers eveneens een winstgevende zaak voor het klooster bete-

(120) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map II en V (dokumenten).

(121) S.A.A., nrs. 682, m. 44, 711, f. 4, 817, f. 4, 710, f. 56, 701, f. 90 vo en fragment van een register met schepenkennissen (1420), f. 167 xo (oud nr. 326).

(122) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map III (dokumenten) en P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Aalst**, o.c., p. 277. Vaak moesten de ouders van een nieuwe postulant nog een aantal bijkomende verplichtingen op zich nemen zoals het leveren van 7 ellen zwart laken en andere kledingstukken, terwijl ze bij de inkleding nog te zorgen hadden voor twee tonnen bier en daarnaast ook instonden voor de onkosten van de feestmaaltijd ter gelegenheid van de professie (Cfr. S.A.A., nr. 682, f.44). In het aanvaardingskontrakt van frater Canis bepaalde men zo dat de jonge man naast een aantal kleren en lijnwaad ook nog 2 kappen, ammelaken, een zilveren kroes, een zilveren lepel en vork moest meehebben en werd beloofd bij zijn professie een aam wijn (= 155 liter) aan het konvent te zullen leveren. Cfr. P. JANSSENS, o.c., **ibid**. Aan de ouders van Frans Charité werd bij intrede van hun zoon zelfs de verplichting opgelegd een «ghelaesen venster ter eere Gods» in de kloosterkerk te bekostigen (Cfr. S.A.A., nr. 701, f. 90 vo).

(123) A.R.A., **Junta voor Amortisaties**, nr. 648.

(124) Cfr. Bijlage II.

kende. Gewoonlijk schonken deze personen bij hun opname in het gastenkwartier geheel hun vermogen of een deel ervan in ruil voor een levenslang verblijf en onderhoud bij de paters. Zo gaven Margaretha Vertonghen, weduwe van Jan de Ghier en haar zoon Christiaan op 15 april 1490 een som van 36 ponden, te zamen met een huis en erf — geheten «*de keele*» — naast de «*borse te Putte*» in Gent gelegen, aan de Wilhelmieten, terwijl Jan van den Berge in 1517 ter gelegenheid van zijn opname in het huis zijn woning en erf in de Hoogstraat schonk (125).

Begijn Catharina Smeerleeren droeg in 1526 geheel haar bezit, waaronder een aantal rentebrieven ter waarde van negen ponden zestien schellingen over aan de kloosterlingen op voorwaarde dat zij in het klooster haar intrek zou mogen nemen wanneer ze hierom verzocht (126). Nog in 1626 wordt aan Matthys de Waele van Mere, 34 jaar oud, levenslang verblijf en onderhoud in het gastenkwartier toegestaan mits schenking van een jaarlijkse rente van achttien ponden, waarvan hij zes ponden als persoonlijk zakgeld terugkrijgt «*tot zyn onderhout ende om eenen vriendt te onthaelen*» (127).

HOOFDSTUK VI
DE OPHEFFING VAN HET KLOOSTER

Op 17 maart 1784 vaardigde Jozef II, de keizer-koster een edikt uit waarbij hij in de Zuidelijke Nederlanden een groot aantal kloosters van beschouwende orden, die zich niet rechtstreeks met onderwijs of zieken- en bejaardenzorg bezig hielden — en dus volgens hem volstrekt nutteloos waren voor de maatschappij — afschafte. Veertien dagen later op 3 april werd een lijst van alle op te heffen kloostergemeenschappen aan de aartsbisschop overgemaakt. Ook de Wilhelmieten van Aalst stonden hierop vermeld (128). Reeds de dertiende april daaropvolgend werd Frans De

(125) S.A.A., nrs. 589, f.8vo, 610, f.37.

(126) S.A.A., nrs 618, f.98vo, 625, f.63vo. Op 15 december 1530 herriep Kaharina echter gedeeltelijk deze beschikking omdat ze haar — zo beweerde zij — door de Wilhelmieten was afgedwongen toen ze in stervensgevaar en niet volledig bewust van haar daden verkeerde. De paters hadden haar toen zelfs op «huerlieder hals» van achter het begijnhof naar hun konvent gedragen. Toen ze echter herstelde was de prior zijn belofte om haar levenslang te onderhouden niet nagekomen. Daarom annuleerde zij het «kontrakt» van 1526 en liet enkele goederen aan de Wilhelmieten met de verplichting hiermee een jaargetijde voor haar te stichten (nr. 625, f.63vo).

(127) S.A.A., nr. 716, f. 69.

(128) L. CRICK, **Bijdrage tot de Geschiedenis der Wilhelmietenorde in België, - Bijdragen tot de Geschiedenis,** jg. XVII, 1939, u. 189.

Smet (129)) door de centrale overheid als administrator van de gesekwestreerde bezittingen van het Aalsterse klooster aangesteld terwijl Pierre Vereertbrugghen hem hierbij als ekonoom zou bijstaan.

Twee dagen later verscheen hij — samen met Jan Frans Pulincx, substituut fiscaal van de Raad van Vlaanderen en gevolmachtigde van de keizer — ter plaatse en ging hij over tot het voorlezen van het uitdrijvingsbevel ten aanhore van het voltallige konvent, dat toen elf priesters-religieuzen en één lekebroeder telde (130). Ook liet hij hierbij de zegels leggen op alles wat de kloosterlingen niet onmiddellijk nodig hadden voor hun verder dagelijks onderhoud. Aan de paters werd echter tot 14 mei «*de dag van sortie*», de tijd gelaten om de kloostergebouwen te ontruimen. De prior had reeds enige tijd te voren met het oog op de uitdrijving als voorzorgsmaatregel de inhoud van de kloosterkas, nl. 481 gulden (131), onder zijn konfraters verdeeld en had daar bij nog aan ieder van hen een zilveren vork en lepel gegeven, die ze bij hun intrede hadden meegebracht, naast een tafellaken, 8 servetten, enkele ellen wit lijnwaad voor hemden en ondergoed, 8 zakdoeken, een paar kousen, een albe en de nodigde zwarte stof voor het maken van een kostuum (132). Daarbij werd aan elke pater nog volgens keizerlijk dekreet, bij het verlaten van het klooster, een som van 220 gulden uitgekeerd (133).

Met uitzondering van frater Dullaert hadden alle Aalsterse Wilhelmieten bij de voorbereidende enquête het verlangen te kennen gegeven in de stad te blijven wonen (134). Waarschijnlijk namen de meesten na de uitdrijving hun intrek in een woning die pater Beeckman hiertoe op voorhand had gehuurd

---

(129) Deze is waarschijnlijk te identificeren met Frans-Willem de Smet, in 1771 griffer van de schepenbank van Gijzegem en schepen van Aalst (1773-1789 en 1792-1793). Zijn zoon Frans-Jozef de Smet (1771-1854) gaf in 1845 postuum het werk uit van M.J. DE GAND, **Recherches historiques et critiques sur la vie et les éditions de Thierry Martens**, en was ook één van de initiatiefnemers voor het oprichten van een standbeeld voor Dirk Martens in zijn geboortestad. Cfr. O. REYNTENS, **François-Joseph de Smet 1771-1854, - Annalen van den Oudheidkundigen kring van de stad en het voormalig Land van Aalst**, jg. V, 1909.

(130) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f.196-198. Hieronder bevond zich Abraham van Coppenholle, afkomstig van Zulzeke bij Oudenaarde, die prior was geweest in het Wilhelmietenklooster te Brugge tot 1764, wanneer deze instelling werd opgeheven. Hierna vestigde hij zich te Nijvel en verkreeg op 21 december 1780 zijn overplaatsing naar Aalst waar hij tot aan de uitdrijving verbleef. Cfr. A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr 315, f. 181-195, 205-206, 221.

(131) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f. 204-206.

(132) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f.203-215.

(133) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f.184.

(134) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f.196-198.

(135). Ten minste zes onder hen bleven daar ook later nog samenwonen zoals blijkt uit een attest van 10 juli 1785 dat door de fraters Lenaert, Haelterman, Beeckman, Mourus, Schepens en Cool was ondertekend (136).

Zij bleven steeds hopen op een heroprichting van het klooster en toen na de Brabantse Omwenteling hen hiertoe het gepaste ogenblik scheen aangebroken stuurden vijf van de nog overlevende religieuzen een verzoekschrift naar de «*Edele heeren der Commissie aengesteld tot erstellinge der gesupprimeerde kloosters*». Hierbij vroegen ze de toelating om een lening te mogen heffen op de hun nog resterende goederen ten einde hun vroeger kloosterleven opnieuw te kunnen inrichten (137). Ook na de verdrijving van de Oostenrijkse troepen bij de eerste Franse inval in 1793 zonden ze een brief naar de aartsbisschop om het herstel van hun klooster te bekomen (138).

Sommigen onder hen vervulden toen nog tijdelijk een kerkelijke bediening zoals pater Haelterman die in 1792-1793 dagelijks de mis opdroeg in de Begijnhofkerk, terwijl pater Mourus reeds op 13 oktober 1786 als kapelaan werd opgenomen in het kapittel van Sint-Martinus waar hij nog in 1817 biechtvader was. Zijn kollega Lenaert was sinds 5 juni 1789 eveneens kapelaan van het kapittel (139).

Nadat de Wilhelmieten hun klooster hadden verlaten lichtte men op 11 juni 1784 de zegels en stuurde het zilverwerk op 25 juni daaropvolgend naar de Munt te Brussel, waarna de gehele inboedel en het meubilair de 20e november 1784 openbaar werd verkocht (140). Aanvankelijk gebruikte men de kloostergebouwen als magazijn, waarin echter herhaaldelijk werd ingebroken

---

(135) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f. 229.

(136) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f.61-77.

(137) Archief van het Bisschoppelijk Instituut Ste. Marie te Huibergen, map Orde, R. 181 en G.C.A. JUTEN, **De orde van den H. Guilielmus in Noord- en Zuid Nederland, o.c.,** p. 63-64.

(138) Archief Aartsbisdom Mechelen, **Opgeheven Kloosters,** nr. 6.

(139) R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst,** nr. 32, Acta capitularia (1778-1796), f.35, 49vo en 109 en S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map XIII (dokumenten, Verslagen van de dekenvisitaties door deken Dom. van de Voorde van Aalst).

(140) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f.204 en 206. De inventaris van alle schilderwerken — met uitzondering van de schilderijtjes in persoonlijk bezit van de paters! — die zich in het klooster bevonden, op 17 juli 1784 opgemaakt, bevatte niet minder dan 69 stuks. Cfr. A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 69. Het zilverwerk bestond o.a. uit 2 remonstransen, 1 ciborie, 3 kelken, 2 ampullen, een missaal met zilveren beslag, 3 reliekhouders, 1 kruisbeeld, 6 kandelaartjes, 2 kroontjes, 1 scepter en andere kleinigheden. Cfr. A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 64.

(141), terwijl men er zelfs aan dacht aldaar een atelier voor de produktie van... buskruit in onder te brengen. Een tijdje later, in oktober-november 1785, werd het gesupprimeerde klooster dan ingericht als kazerne nadat een onderzoek had uitgewezen dat er in de kleine refter, de kapittelzaal, de dormter met vijftien cellen, de bibliotheek met twee cellen ernaast en in het spreekhuis met de twee vertrekken erachter, plaats was voor 197 manschappen. Nog in mei 1788 en juli 1791 verbleven er militairen in een gedeelte van de overgebleven gebouwen (142), dat daarna bestemd werd tot militair hospitaal.

Ondertussen had men het gewezen Wilhelmietenklooster, te zamen met een deel van haar bezittingen, reeds verkocht (143). Voor de eigenlijke kloostergebouwen en kerk traden de proviseurs van het ernaast gelegen begijnhof, die hiermee het beluik van het hof aanzienlijk wilden uitbreiden, op als amateur-kopers. Dit gaf echter aanleiding tot onenigheid binnen het bestuur van het begijnhof omdat de hofmeesteres Johanna Arents, hierin gesteund door een groot aantal begijntjes, zich tegen het plan verzette. Op 30 november 1786 werd een administrator de Smet hieromtrent door de overheid gelast met een onderzoek. Hij slaagde erin de zaak te regelen en op 5 maart 1787 werd de overgenomen verkoop gunstig geadviseerd door de Regeringsraad, terwijl de proviseurs de verkoopakte op 22 mei 1787 ondertekenden en het Comité voor de Kas van Religie op 4 juli daaropvolgend de transaktie bekrachtigde. Hierdoor werden de kerk en alle gebouwen, met uitzondering van de brouwerij, verdeeld in

---

(141) Nadat nog op 5 januari 1785 een diefstal werd gemeld verzocht men om een scherpere bewaking, uit vrees dat de bibliotheek van de paters, die toen nog in het gebouw aanwezig was, zou gestolen worden. Op 24 januari 1785 werd aan de administrator de Smet het bevel gegeven deze boeken weg te halen opdat men de bibliotheek als opslagplaats van haver, ten behoeve van de militairen, zou kunnen gebruiken. Bij beslissing van 15 februari 1785 werd aan dezelfde de Smet gevraagd de belangrijkste boeken te verpakken en - gemerkt met de letter A - zo spoedig mogelijk naar boekhandelaar Ermens te Brussel te zenden. De andere boeken werden op 13 en 14 juni 1785 in het gewezen karmelietenklooster openbaar verkocht. Cfr. A.R.A, **Comité voor de Kas van Religie**, nrs. 50, f.151 en 72, dl.25, f.14; S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map III en VI (dokumenten).

(142) S.A.A., Rekeningenbewijzen 1785 (oud nr. 394); Historische Aantekeningen van L.Crick, map IV, VI en X (dokumenten).

(143) Niet alle kloostergoederen werden dadelijk van de hand gedaan. Zo verhuurde men in de jaren 1787-1796 nog tal van landerijen voor rekening van de Religiekas. Cfr. A.R.A, **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315 en **Koninklijke Raad van het Gouvernement**, nr. 1448/125. Deze werden door de Fransen in de jaren 1798-1807 echter allen onder de hamer gebracht. Cfr. P. VAN NUFFEL, **Alostum Religiosum, Beelden en schetsen uit de Besloten Tijd**, Aalst, 1911, p. 122-123.

vier loten met een totale oppervlakte van 183 roeden, voor de som van achttieduizend gulden aan het begijnhof overgedragen (144).

De eerste koop, 15 r. 181 voet groot, bevatte het spreekhuis aan de Pontstraat met twee vertrekken erachter gelegen en kamers op de verdieping en het souterrain en reikte verder tot aan de blinde muur, die het beluik van het gewezen Wilhelmietenklooster van het begijnhof scheidde, het pand, de nieuwe refter de brouwerij, een «*houtlogie*» en het gastenkwartier. Het tweede lot was 66 r. 320 voet groot en bevatte een deel van het pand, de binnenhof en de kerk, verder nog de kleine en grote of nieuwe refter, het «*schotelhuys*», een klein kamertje ernaast, «*een houtlogie*», de gebouwen van het gastenkwarier met het «*plaetsken staende op de muer of wandelinge tegen den Dender* (de oude vesten)». De derde koop, die een oppervlakte had van 64 r. 383 v., werd ingenomen door een deel van het pand, de binnenhof en de kerk en verder bevonden zich hier de kamer van de prior, de kapittelzaal met een kelder eronder en een «*plaetsken op forme van een glorietjen staende op de muer ofte wandeling jeghens den Dender*». Dit perceel werd ingesloten door de vorige koop, de Pontstraat, de brouwerij en de Dender. Het vierde lot, ter grootte van 38 r. 329 voet, was onbebouwd en bevond zich naast de derde koop van aan de Pontstraat tot aan de Dender (145). Al de gebouwen werden vrijwel onmiddellijk afgebroken en op het aldus vrijgekomen terrein liet het begijnhof reeds in 1787 een nieuwe kerk bouwen (146). Hiervoor maakte de aan-

---

(144) De gegevens betreffende het begijnhof zijn genomen uit de Historische Aantekeningen van L. Crick (S.A.A.), die hiervoor gebruik maakte van een aantal — nu verdwenen — archiefstukken, o.a. een Register van Acten en Contracten van het Begijnhof (1787) en een boek van Resolutiën en Acten van het meesterschap van het Begijnhof. Dit archief berustte vroeger bij de de kloostergemeenschap die in 1929-1952 in een gedeelte van het hof verbleef. Na de verhuizing van de Zusters van Liefde naar de Molenstraat te Gent verdween ook het archief. Hopelijk wordt het later nog eens op een vergeten kloosterzolder terug ontdekt. In het stadsarchief van Aalst en in het Rijksarchief te Gent bevinden zich slechts enkele - meestal niet belangrijke - dokumenten en registers van het Aalsters begijnhof.

(145) P. VAN NUFFEL, **De Historiek der oude straten**, o.c., p. 226.

(146) Voor de binnenversiering van de kerk werden ook materialen en ornamenten uit het gesupprimeerde klooster gebruikt. Zo kochten de proviseurs van het begijnhof op 3 december 1784 de witte marmeren tegels, waarmee de Wilhelmietenkerk was bevloerd, naast een klok en een «kasse voor het conserveren van antependia», terwijl op 10 oktober 1786 nog een kostbare zilveren reliekkast werd gekocht voor de som van 3.000 fl. Daarbij is het ook niet onmogelijk dat er onder de vier schilderijen, die het begijnhof op 7 januari 1785 verwierf van de «gesupprimeerde cloosters binnen de stad» enkele doeken afkomstig waren van de Wilhelmieten. Cfr. S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, volgens nu verdwenen rekeningen van de overste van het begijnhof; P. VAN NUFFEL, **De Sterheeren van Aalst**, Merchtem, 1926, p. 30.

nemer Jan de Staercke uit Nederbrakel, zeker voor het oprichten van de toren, gebruik van steenblokken uit de afgebroken Wilhelmietenkerk (147). Ook werd rond de nieuwe kerk een plantsoen aangelegd en opende men een nieuwe toegangsweg naar het begijnhof (het huidige Sterrestraatje) terwijl het oud Sterrestraatje, de vroegere scheiding tussen het begijnhof en de Wilhelmieten, dat vroeger verder naar de Sint-Martenskerk toe was gelegen —aan het huidig nummer 70 van de Pontstraat — gesloten werd (148).

Het vroegere poortgebouw en «*spreeckhuys*» werden in 1793-1794 door het begijnhof gedeeltelijk heropgebouwd. Het laatste deed in 1795 dienst als hospitaal voor de Duitse troepen. In 1829 werd het tenslotte door de Kommissie van de Burgerlijke Godshuizen voor 1530 gulden verkocht aan Karel de Gendt. Dit huis — nummer 76 in de Pontstraat — waarvan men heden nog de mooie zandstenen gevel kan zien, is ook het enige gebouw dat van het vroegere Wilhelmietenklooster is overgebleven.

Het resterende deel van het kloosterbeluik met de tuin en de brouwerij ca. zestig à negentig aren groot, dien niet in de verkoop aan het begijnhof begrepen waren, werden verkocht aan Jacobus Boone, wiens vader Judocus (1728-1793) reeds in 1758 een huidevetterij had opgericht in het nu verdwenen Waterstraatje, uitkomend op de Pontstraat. Op deze aldus verkregen gronden, achter de begijnhofkerk, naast de Dender gelegen, bouwde de nieuwe eigenaar een grote leertouwerij, waarin later de «Filature de Naeyer» werd opgericht (149), terwijl hij zich op het perceel aan de Houtmarkt (nummer 1) een imposante herenwoning liet optrekken.

De kerkgewaden en ornamenten, het kerkmeubilair, de kostbare bibliotheek en de schilderijen van het Wilhelmietenklooster werden allen na de opheffing openbaar verkocht (150). Het doek «Maria's verschijning aan de heilige Willem, stichter van de orde», dat Pieter Thys (Antwerpen 1616- ca. 1678) voor de Aalsterse Wilhelmieten had geschilderd is in het bezit gekomen van het stadsmuzeum te Antwerpen (151), waar het heden nog

---

(147) P. VAN NUFFEL, **Historiek der oude straten**, o.c., p. 226.

(148) De Wilhelmietenkerk stond vroeger ongeveer op de plaats van het huidige Sterrestraatje. Nog is 1888 werden bij het leggen van een onderaardse riool in het straatje vele doodshoofden en mensenbeenderen opgedolven, waarschijnlijk afkomstig van het vroegere kloosterkerkhof. Cfr. P. VAN NUFFEL, o.c., p. 227.

(149) ID., **De Sterheeren van Aalst**, Merchtem, 1926, p. 22. Nog op 11 november 1808 kocht Jacques Boone een perceeltje van 2 a. 55 ca. uit het vroegere kloosterbeluik. Cfr. S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map IV (dokumenten).

(150) Een gedetailleerde lijst hiervan is te vinden in A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 50, f. 141-156 (meubilair en ornamenten) en nr. 72/25 (bibliotheek). Cfr. ook P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Aalst**, o.c., p. 282-285

(151) ID., o.c., p. 282.

berust. Een andere schilderij van dezelfde meester, «de heilige Willem in verrukking» voorstellend, dat vroeger het hoogaltaar van de kloosterkerk sierde, is terecht gekomen in de parochiekerk van het nabije Vlierzele, terwijl een hoogaltaar in eikenhout, eveneens afkomstig van het opgeheven klooster, een plaats heeft gevonden in de parochiekerk van Godveerdegem (152).

Deze drie kunstvoorwerpen zijn de enige ons bekende overblijfsels van het eertijds zo bloeiende Wilhelmietenklooster te Aalst, dat in de loop van zijn bestaan een zo belangrijke rol heeft gespeeld in het godsdienstige, sociale en intellektuele leven van de stad.

Plan 1

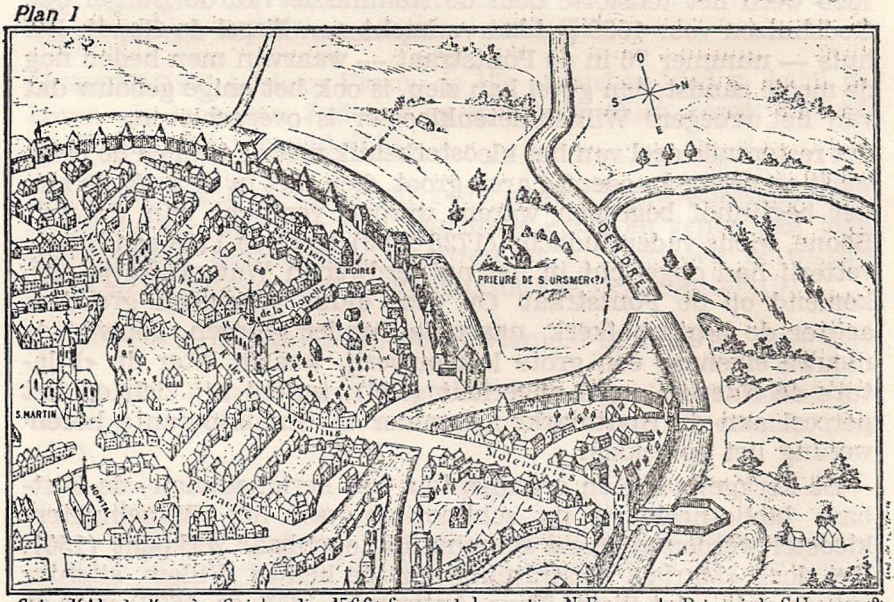

Coin d'Alost d'après Guichardin (1566) figurant la partie N-E, avec le Prieuré de S.Ursmer (?)

(152) P. VAN NUFFEL, **Alostum Religiosum. Beelden en schetsen uit de Besloten Tijd**, Aalst, 1911, p. 121. Dit schilderij is waarschijnlijk in Vlierzele terechtgekomen door bemiddeling van pater Abraham van Coppenholle, die na de uitdrijving van zijn klooster bij de pastoor aldaar een onderkomen had gevonden. Cfr. A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 468. J.B. DESCAMPS beschrijft dit boek in zijn **Voyage pittoresque de la Flandre et du Brabant**, Antwerpen, 1792 als volgt: «Dans l'église des Guilielmites on voit au maître-autel S. Guillaume en extase, peint par P. Tyssens (sic). Il y a de la correction, un ton de couleur léger, et le faire de plus facile et le plus large, y fait le plus grand plaisir». Het doek meet 164 op 107 cm., cfr. Aanwijzende fotografische inventaris van het Belgisch patrimonium van kunst en geschiedenis (Centraal Iconografisch Archief van nationale kunst) nr. B 116.439.

BIJLAGE I
LIJST VAN DE GEKENDE PRIOREN

1. Judocus (1)	vermeld in 1370
2. Johannes (2)	1395
3. Jan de Lodder (3)	1420
4. Joos van der Haghe (?) (4)	ca. 1447-1448
5. Jozef van der Steen (5)	1450
6. Reynier Martens (6)	1491-1501
7. Joannes Huysmans (7)	1515
8. Jan van den Steene (8)	1550
9. Ghijsbrecht Baten (9)	1557
10. Gillis de Cuypere (10)	1559
11. Gillis Philips (11)	1563
12. Willem van Raffelghem (12)	1568
13. Antoon de Neve (13)	1573
14. Jan van Impe (14)	1578-1591
15. Cornelis Cools (15)	1595-1621
16. Petrus van den Bossche (16)	1626-1633

(1) Volgens de Historische Aantekeningen van L. Crick (S.A.A.) zou deze vermeld worden in een dokument van 1370, opgenomen in het «Boek met den Haire». Dit stuk hebben we echter niet kunnen vinden.

(2) A.R.A., **Charters van de Rijselse Rekenkamer,** 1e Reeks, nr. 697.

(3) S.A.A., frament van een register van schepenkennissen (1420), f.168 (25 juni 1420) (ongeklasseerd).

(4) Waarschijnlijk was van der Haghe de «nieuwe prior», die in 1448 in een stadsrekening vermeld wordt. Cfr. A.R.A., **Rekenkamer,** nr. 31.442, f.34; S.A.A., nr. 24, f.56vo.

(5) Volgens F. DE POTTER en J. BROECKAERT, **Geschiedenis der stad Aalst,** dl. III, o.c., p. 336, Jan van den Steen. Een bevestiging hiervan hebben we niet kunnen vinden.

(6) S.A.A., nr. 591, f.18vo, Historische Aantekeningen van L. Crick, map V (dokumenten).

(7) S.A.A., nr. 608, f.44. Volgens P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Aalst,** o.c., p. 287, zou hij reeds in 1470 prior zijn geweest, doch een bewijs hiervoor is niet te vinden in de bronnen.

(8) S.A.A., nr. 644, f.52vo en 88vo.

(9) S.A.A., nr. 651, f.31.

(10) Volgens F. DE POTTER en J. BROECKAERT, **o.c., ibid.**

(11) Volgens P. VAN NUFFEL, **De Sterheeren van Aalst,** o.c., p. 27.

(12) S.A.A., nr. 662, f.14vo.

(13) S.A.A., nr. 689, f.4

(14) S.A.A., nrs. 617, f.16 en 682, f.44.

(15) S.A.A., nrs. 693, f.4, 710, f.56, 711, f.4.

(16) S.A.A., nrs. 716, f.53, 722, f.75.

17. Michiel Cruyl (17)	1637-1638
18. Ursmarus Fabri, alias de Smet (18)	1644
19. Romanus Coucke (19)	1655-1656
20. Michiel Heddebault (20)	vóór 1663
21. Benedictus Teniers (21)	1663-1704
22. Cornelis de Nayer (22)	1708
23. Joannes Callebaut (23)	1709-1724
24. Carolus Franciscus Collaert (24)	1729-1731
25. Ludovicus Wynants (25)	1734-1745
26. Hiëronimus de Vadder (26)	1773-1784

(17) S.A.A., nrs. 726, f.94, 727, f.98.

(18) S.A.A., nr. 733, f.76.

(19) G.C.A. JUTEN, **De orde van den H. Guilielmus in Noord- en Zuid-Nederland, o.c.,** p. 61; S.A.A., nr. 745, f.104.

(20) Wordt op 30 april 1663 als «oudt prior» vermeld. Cfr. S.A.A., nr. 750, f. 158vo.

(21) S.A.A., nrs. 750, f.158vo, 753, f.65, 775, f.137.

(22) S.A.A., nr. 778, f.121vo en 123.

(23) **Geschiedenis van het Wilhelmietenklooster en van het Bisschoppelijk Instituut St. Marie te Huybergen, s.b.,** (1907), p. 168, 154 en 208 S.A.A., nr. 786, f. 117 en Rekeningboek van de Kosterij van de Wilhelmietenkerk (oud nr. 34 van de Burgerlijke Stand), f. 5722vo en 5724vo.

(24) S.A.A., nr. 794, f.188vo en Rekeningboek kosterij f.5696.

(26) S.A.A., nr. 829, f4.4 en A.R.A. **Comité voor de Kas van Religie,** nr.

(25) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map VIII (dokumenten) en A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f.163-180.

(26) S.A.A., nr. 829, f.44 en A.R.A. **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f.196-198.

BIJLAGE II

LIJST VAN DE GEKENDE RELIGIEUZEN VAN HET WILHELMIETENKLOOSTER TE AALST

AUDIANSSENS Augustus, vermeld in 1680-1704, was in 1685 procurator (1).

BAECKAERT, celebreerde zijn eerste mis op 9 oktober 1750 (2).

BATEN Ghijsbrecht, was priester in 1530 en prior in 1757 (3).

BECKE Bernardus, werd ingekleed op 10 oktober 1713 en geprofest op 14 oktober 1714. Hij overleed vrij jong en werd op 3 februari 1720 in de kloosterkerk begraven (4).

BEECKMAN Judocus, geboren te Aalst op 5 februari 1747 als zoon van Jan-Baptist, handelaar, en van Maria Matthiessens, trad eind juli 1766 in het Wilhelmietenklooster, werd geprofest op 28 juli 1767 en deed zijn eerste mis op 26 juni 1770. Hierna, vóór 1779, vervulde hij de functie van procurator en bleef na de uitdrijving samen met enkele medebroeders in de stad wonen. Ondertussen verbleef hij ook een tijdje in het Norbertinessenklooster van Tussenbeke te Serskamp (5).

BERNIER, alias BERLIER Theodorus, ingekleed op 13 juni 1728 en geprofest op 13 juni 1729. Laatste vermelding in 1745 (6).

BOENDERS Reginaldus, ingetreden in het Wilhelmietenklooster van Huibergen (Noord-Brabant), verbleef hier in 1683-1686 om zijn studies te voltrekken, waarna hij naar zijn klooster terugkeerde (7).

---

(1) S.A.A., nr. 775, f.137 en Historische Aantekeningen van L. Crick, map I en III (dokumenten).

(2) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f. 5702vo.

(3) S.A.A., nrs. 625, f.63vo en 651, f.31.

(4) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f.5682vo, 5683 en 5687.

(5) Parochieregisters van de kollegiale kerk van Sint-Martinus, nr. 12, f.2267 (S.A.A.), Rekeningboek Kosterij, f.5711, 5711vo, 5713; A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f.196-198, 205. Zijn zuster Theresia Petronella was kloosterzuster in de abdij van Ten Rozen te Mijlbeke-Aalst (professie op 8 augustus 1766). Als laatste overlevende van haar opgeheven klooster schonk ze het beroemd beeldje van Onze-Lieve-Vrouw-Ten-Rozen aan de parochiekerk van Herdersem. Cfr. Archief Aartsbisdom Mechelen, **Fonds Abdij Ten Rozen**, professieformulieren, nr. 48 en O. REYNTENS, **De Abdij van Ten Roosen, - Annalen van de Oudheidkundige kring van de stad en het voormalig Land van Aalst**, jg. IV, 1908, p. 80.

(6) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f. 5694 vo. en 5695, Historische Aantekeningen van L. Crick, map VIII (dokumenten); A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f.163-180.

(7) **Geschiedenis van het Wilhelmietenklooster... te Huybergen**, o.c., p. 185.

BOESCHOETS Pierre, schonk in de vijftiende eeuw, vermoedelijk bij zijn intrede, anderhalf dagwand land te Haaltert (8).

BOGAERTS Siardus, geboren te Oosterwijk (Noord-Brabant), trad in het klooster te Huibergen, werd rond 1670 naar Aalst gezonden waar hij het kollege van de Jezuïeten bezocht en daarna het noviciaat onder leiding van frater Christiaan Marcx volgde. Hierna vertrok hij in oktober 1673 met gunstige attesten terug naar zijn Noord-Brabants klooster, ontving er de professie en werd vrijwel onmiddellijk naar de Leuvense universiteit gezonden om er zijn studies verder te zetten. In 1687 werd hij prior van Huibergen totdat visitator Matthysens hem in 1690 wegens financieel wanbeheer afzette. Toen keerde hij voor een jaar terug naar Aalst en vestigde zich later te Oosterwijk (9).

BONJOURS Joannes, geboren te Aalst op 16 februari 1724 als zoon van Adriaan en Catharina de Backer, werd op 1 december 1745 als lekebroeder in het klooster opgenomen na betaling van een uitzet van tweehonderd gulden en op voorwaarde dat hij als kleermaker de habijten van de religieuzen zou maken. De 8e november 1781 had hij met toestemming van de prior het klooster verlaten om zijn zieke broer te verplegen. Bij opheffing in 1784 verbleef Bonjours niet meer bij de paters zodat het Comité voor de Kas van Religie voorstelde hem slechts de helft van het pensioen, dat aan de lekebroeders werd toegekend, te verlenen (10).

BOON Christiaan, geboren te Outer bij Ninove op 3 februari 1729, ontving zijn professie de 9e december 1754. Na de opheffing van het klooster ging hij zich vermoedelijk bij de Karmelieten te Aalst vestigen, waar hij op 25 augustus 1789 overleed. Drie dagen later werd hij in het bijzijn van het voltallige konvent in de Karmelietenkerk begraven (11).

BORSTET (?) Pieter, werd op 14 maart 1450 in het Wilhelmietenklooster geprofest, bij welke gelegenheid de stadsmagistraat vier kannen wijn schonk aan het konvent (12).

BRACKMAN, zong zijn eerste mis op 26 juni 1770 (13).

BRINCKMAN Maximiliaan, vermeld in 1736 en 1745 (14).

---

(8) A.R.A., **Charters van de Rijselse Rekenkamer,** 1e Reeks, nr. 2824.

(9) **Geschiedenis van het Wilhelmietenklooster... te Huybergen, o.c.,** p. 185-187 en Archief van het Bisschoppelijk Instituut Ste. Marie te Huibergen, nr. G-17-b.

(10) S.A.A., Parochieregisters van Sint-Martinus, nr. 10, f.1907; A.R.A.,**Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f.163-180.

(11) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f. 196-198; S.A.A., Registers der begrafenissen van de Karmelietenkerk, f.5505 (oud nr. 33 van B.S.).

(12) A.R.A., **Rekenkamer,** nr. 31.443.

(13) Volgens P. VAN NUFFEL, **De Sterheeren te Aalst, o.c.,** p. 28.

(14) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map VIII (dokumenten); A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f.163-180.

CALLEBAUT Joannes, wordt als procurator vermeld in 1704-1708 en vervulde in de jaren 1709-1724 de funktie van prior. In 1719-1724 was hij tevens generaal van zijn orde (15).

CANIS Judocus Martinus, op 4 juli 1686 te Aalst geboren als zoon van Egidius en Elizabeth Arents, werd geprofest op 26 september 1708 — waarbij hij als uitzet een som van 1.500 gulden meebracht — en celebreerde zijn eerste mis de 6e januari 1710. Vervolgens bekleedde hij de funkties van procurator te Aalst (1721-1726), provinciaal (1723-1731), prior te Beveren (1730-1751) en zou in 1752 nog vicaris-generaal van de orde zijn geweest (16).

CARITE Franciscus, bij zijn intrede op 16 mei 1612 gaf zijn vader Frans, «wollenlakenkoopman», hem een erfelijke losrente van vijf ponden jaarlijks mee en beloofde tevens bij zijn eerste mis acht ponden als «bruiloftsgeld» te betalen en op zijn kosten een «*ghelaesen venster*» in de refter te zullen plaatsen. Frater Carité wordt nog een laatste maal vermeld in 1626 (17).

COBBAUT Petrus, schonk bij zijn intrede op 4 mei 1633 vier dagwand land te Erpe aan het klooster en treedt op als procurator in 1656 en als subprior in 1680. Hij was tevens lid van de konfrerie van de Rozenkrans in de kollegiale kerk van Sint-Martinus (18).

COLINS Carolus, lid van de konfrerie van de Rozenkrans rond 1620, verbleef nog in 1640 te Aalst en was in 1643 prior te Beveren (19).

---

(15) S.A.A., nrs. 775, f. 137 en 169 vo, 778, f. 121 vo, 785, f. 27 vo, 786, f. 117; Rekeningboek van de Kosterij, f. 5717-vo, 5720 vo, 5721, 5722 vo, 5724 vo; **Geschiedenis van het Wilhelmietenklooster... te Huybergen, o.c.**, p. 154, 168, 176 en 208.

(16) S.A.A., Parochieregisters van Sint-Martinus, nr. 7, f.1354vo; Rekeningboek van de Kosterij, f. 5688 vo, 5689 vo, 5692, 5692 vo; P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Aalst, o.c.**, p. 277; DUCLOS, **De Wilhelmieten van Brugge, - Rond den Heerd**, 1871, p. 67 en P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Beveren-Waas, - Annalen van den Oudheidkundigen kring van het Land van Waas**, jg. LXV, 1961, p. 134-135.

(17) S.A.A., nrs. 701, f.90vo, 716, f.53; R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst**, nr. 672 (Ledenlijst Konfrerie van de Rozenkrans).

(18) S.A.A., nrs. 745, f.104, 750, f.158vo Historische Aantekeningen van L. Crick, map I (dokumenten); R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst**, nr. 672, f.19-20; A.R.A., **Junta voor Amortisaties**, nr. 648.

(19) R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst**, nr. 672; **Geschiedenis van het Wilhelmietenklooster... te Huybergen, o.c.**, p. 233 en 407; P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Beveren-Waas, o.c.**, p. 134.

COLLAERT Carolus Franciscus, komt voor het eerst voor in 1685, was in 1711-1716 subprior en wordt in 1729-1731 vermeld als prior te Aalst en vicaris van de orde (20).

CONTSIERE Johannes, schonk in de vijftiende eeuw bij testament een half dagwand land te Aalst aan zijn klooster (21).

COOL Petrus, werd op 22 juli 1729 in de Sint-Martenskerk te Aalst gedoopt als zoon van Petrus Jacobus en Livina Pitsaerts en ontving zijn professie op 21 januari 1755, bij welke gelegenheid zijn ouders hem een lijfrente van acht ponden groot schonken. Na de opheffing van het klooster vestigde hij zich, samen met vijf van zijn konfraters, in een huurwoning in de stad en overleed er op 30 augustus 1792 (22).

COOLS Cornelis, wordt voor het eerst vermeld in een dokument van 22 september 1578 en was in 1591 procurator. Vanaf 1595 bekleedde hij het ambt van prior tot na 1621, maar vóór 1626, wanneer hij «*afgegaen prior*» wordt genoemd.. Tijdens de godsdienstroebelen bediende hij tijdelijk als deservitor de parochies van Hofstade (1592-1605), Teralfene (1599), Impe (1599), Nieuwerkerken (1605) en Mere (1606-1608) (23).

COOLS Petrus, had bij zijn intrede, kort vóór 1595, een bedrag van 1.200 gulden meegebracht. Hij werd echter om onbekende redenen uit het klooster weggezonden. Toen hij daarna zijn inbreng terugvorderde, konden de paters hieraan slechts voldoen na het sluiten van een lening van vierhonderd ponden (24).

COUCKE Romanus, was prior in 1655 en 1656. In dat laatste jaar werd hij ook als definitor van de orde aangesteld. Daarna ging hij waarschijnlijk over naar het klooster van Beveren, waar hij in 1669-1672 als subprior optreedt (25).

CRUYL Michiel, komt voor als prior in 1637-1638. De laatste vermelding van hem dateert van 1656 (26).

---

(20) S.A.A., nrs. 766, 775, f.137, 781, f.86, 785, f.27vo, 794, f.188vo; Rekeningboek van de Kosterij, f. 5696; Historische Aantekeningen van L. Crick, map III (dokumenten); R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst**, nr. 673 (lid van de konfrerie van de Rozenkrans in 1696).

(21) A.R.A., **Charters van de Rijselse Rekenkamer**, 1e Reeks, nr. 2824.

(22) S.A.A., nr. 817, f. 4; Parochieregisters van Sint-Martinus, nr. 10, f.1986 en nr. 21, f. 5255 vo; A.R.A. **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f. 196-198.

(23) S.A.A., nrs. 671, f.16, 682, f.44, 693, f.4, 710, f. 56, 711, f.4; R.A. Gent **Archief van de Kasselrij Aalst**, nr. 479, f. 62vo J. DE BROUWER, **Bijdrage tot de geschiedenis van het Godsdienstig Leven en de Kerkelijke Instellingen in het Land van Aalst**, o.c., p. 258, 262, 266 e 267; ID., **Geschiedenis van Impe, - Land van Aalst**, jg. X, 1958, p. 26-27.

(24) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map III (dokumenten).

(25) S.A.A., nr. 745, f.104; R.A. Luik, **Fonds van de Wilhelmieten van Luik**, nr. 6; Charterboek van het Wilhelmietenklooster te Beveren, f.123 (in het bezit van de Oudheidkundig Kring van het Land van Waas); G.C.A. JUTEN, **De orde van den H. Guilielmus in Noord- en Zuid-Nederland**, o.c., p. 61.

(26) S.A.A., nrs. 726, f.93, 727, f.98 en 745, f.104.

DE BAL Jan, verschijnt als Wilhelmiet in een stadsrekening van 1411 (27).

DE BRAUWER Albertus, zou geboren zijn in 1682, werd geprofest in 1712 en droeg zijn eerste mis op de 23e oktober 1714. Hij verbleef nog in 1717 te Aalst, wanneer hij opgenomen wordt in de konfrerie van de Rozenkrans. Daarna ging de Brauwer over naar het klooster te Huibergen. Hier werd hij in 1725 tot prior aangesteld, een funktie die hij tot zijn dood op 1 juli 1762 zou blijven bekleden. Zijn wapenschild prijkt heden ten dage nog op het plafond van de kerk aldaar (28).

DE CUYPERE Gillis, was volgens De Potter en Broeckaert prior in 1559 (29).

DE DECKERE Michiel, wordt in een dokument van 22 september 1578 als jongste religieus vermeld (30).

DE GRAEVE Jan, treedt in 1420 als «*conventuale*» op naast de prior bij een betwisting omtrent een aantal renten, welke door een religieus aan het klooster waren geschonken (31).

DE GREVE Jan, «*procurator ter Sterre*», verschijnt in 1542 als gildebroeder van de Schuttersgilde van Sint-Joris te Aalst (32).

DE HERDE Adriaan, zoon van Lauwereis, schonk bij zijn opname in het klooster op 28 mei 1621 een bedrag van acht ponden en een erfelijke losrente van twintig schellingen jaarlijks (33).

DE HONDT Joos, vermeld als procurator op 21 februari 1551 (34).

DE KEVER Petrus Joannes, prior en pastoor te Huibergen (1762-1770), prior te Beveren (1770) en provinciaal (1776), zou volgens P. Janssens in 1712 te Aalst zijn geprofest en in 1714 aldaar tot priester gewijd (35).

---

(27) A.R.A., **Rekenkamer,** nr. 31.420.

(28) S.A.A., nr. 785, f.28; Rekeningboek Kosterij, f.5683; R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst,** nr. 673; **Geschiedenis van het Wilhelmietenklooster te Huybergen,** o.c., p. 219-220, 407.

(29) P. DE POTTER en J. BROECKAERT, **Geschiedenis der stad Aalst,** o.c., dl. III, p. 336.

(30) S.A.A., nr. 671, f.16.

(31) S.A.A., fragment van een register van schepenkennissen (25 juni 1420) f.168 (ongeklasseerd, voorlopig nr. 326).

(32) O. REYNTENS, **Het St. Jorisgilde te Aalst, - Annalen van den Oudheidkundigen Kring van de stad en het voormalig Land van Aalst,** jg. IX, 1913, p. 85.

(33) S.A.A., nr 711, f.4.

(34) S.A.A., nr. 644, f.88vo.

(35) P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Beveren-Waas,** o.c., u. 134-135; **Geschiedenis van het Wilhelmietenklooster te Huybergen,** o.c., p. 407. We hebben in de dokumenten geen vermelding van deze kloosterling kunnen vinden zodat zijn eventueel verblijf in Aalst waarschijnlijk slechts van korte duur zal zijn geweest.

DE KIMPE Paulus, vermeld in 1680 en 1688 (36).

DE KNIBBER, alias CNIBBERIUS Gulielmus, elders ook Joannes of Paesschier genoemd, was in 1619 procurator en in 1621-1626 subprior. Hij staat ook opgetekend in de ledenlijst van de broederschap van Onze-Lieve-Vrouw-van-de-Rozenkrans (37).

DE LODDER Jan, treedt als prior op in een stuk van 25 juni 1420 (38).

DE LORTALLE of LORTIELLE Jacobus, vermeld in 1617, was lid van de broederschap Onze-Lieve-Vrouw-van-de-Rozenkrans (39).

DE NAYER Cornelis, verschijnt voor het eerst als ondertekenaar van een akte van 19 februari 1680 en was prior in 1708 (40).

DE NEVE Antoon, treedt in 1573 op als prior van het Aalsters Wilhelmietenklooster (41).

DE PAPE Gulielmus, vermoedelijk als zoon van Franciscus en Joanna Gaudirbois (?) op 20 oktober 1655 te Aalst geboren, wordt in een dokument van 22 juni 1688 als religieus vermeld (42).

DE PRINCE Gillis, werd op 3 september 1719 als «broeder» in de kloosterkerk begraven (43).

DE SCHRIJVER Jan, alias Johannes Graphaeus, was de zoon van Cornelis, humanist en stadssekretaris van Antwerpen. Na lange tijd in de Scheldestad als boekdrukker te zijn werkzaam geweest (1532-ca. 1552), trok hij zich kort na 1552 in het Wilhelmietenklooster van zijn geboortestad terug, waar hij vóór 1582 overleed. Hij was zeer bedreven in de Griekse en Latijnse letterkunde en liet talrijke merkwaardige geschriften na, die echter bij de brand van het Martenspand op 22 april 1582 verloren gingen (44).

---

(36) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map I en III (dokumenten).

(37) S.A.A., nrs., 710, f.56, 711, f.4, 716, f.53; Historische Aantekeningen van L. Crick, map III (dokumenten).

(38) S.A.A., fragment van een register van schepenkennissen (25 juni 1420) f.168 (ongeklasseerd, voorlopig nr. 326).

(39) S.A.A., nr. 706, f. 86 R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst,** nr. 672.

(40) S.A.A., nr. 775, f.137, 778, f.123; Rekeningboek van de Kosterij, f.5679; Historische Aantekeningen van L. Crick, map I en V (volgens de Acta Capitularia van het Sint-Martenskapittel (1679-1680).

(41) S.A.A., nr. 689, f.4.

(42) S.A.A., Parochieregisters van Sint-Martinus, nr. 6, f.978; Historische Aantekeningen van L. Crick, map III (dokumenten).

(43) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f. 5686vo.

(44) M.J. DE GAND, **Recherches historiques et critiques sur la vie et les éditions de Thierry Martens,** Aalst, 1845, p. 219; F. DE POTTER en J. BROECKAERT, **Geschiedenis der stad Aalst,** dl. IV, o.c., p. 251-252.

DE SMEDT Bernardus, werd ingekleed op 7 april 1722, ontving zijn professie de 7e april 1723 en werd priester gewijd in oktober 1727. In 1734 vervulde hij de funktie van subprior (45).

DE VADDER Hiëronimus, op 15 juni 1714 te Aalst geboren als zoon van Guillelmus en Maria Meert, werd geprofest op 7 december 1734 en celebreerde zijn eerste mis in september 1738. In de jaren 1760-1773 fungeerde hij als procurator waarna hij in 1774 werd aangesteld als prior, wat hij bleef tot aan de opheffing in 1784. Sinds 24 febr. 1779 werd De Vadder herhaaldelijk getroffen door beroerten en ondervond daarbij nog veel last van een ontstoken been terwijl hij ook bij tussenpozen vlagen van zinsverbijstering kende, zodat men hem sindsdien permanent moest verzorgen en bewaken. Hiermee werd chirurgijn Petrus Kiekens gelast. Pater De Vadder overleefde de verdwijning van zijn klooster niet lang en overleed reeds de 22e april 1786 te Aalst (46).

DE VROEDE Gillis, wordt vermeld in 1596 (47).

DE WILDE Franciscus, verschijnt in 1656 en 1663 (48).

DE WITTE Carolus, geciteerd in 1704 en 1708 (49).

DULLAERT Johannes-Baptista, elders Albertus, geboren te Beveren op 5 oktober 1706, werd te Aalst ingekleed op 26 juni 1729. Daarna volgde zijn professie de 26e juni 1730 en zijn eerste mis in april 1732. Na de opheffing van zijn klooster in 1784 keerde hij naar zijn geboortedorp terug, waar hij reeds het volgende jaar op 16 november 1785 overleed (50).

---

(45) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f.5688vo, 5689, 5694; Historische Aantekeningen van L. Crick, map VIII (dokumenten).

(46) S.A.A., nr. 829, f.44, Rekeningsbewijzen van de stadsontvanger van 1760, 1766, 1773 (ongeklasseerd, oude nrs. 612, 398, 143),Parochie registers van Sint-Martinus, f. 1747 (nr. 9) en 5197 (nr. 31), Historische aantekeningen van L. Crick, map XIII (dokumenten); A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie, nr.** 315, f. 61-77, 196-198. Zijn beide zusters Anna Bernardina en Maria Petronella traden binnen bij de Theresianen, respectievelijk in Aalst en Leuven, terwijl zijn broer Paulus Ambrosius een sekulier priester was. De Vadder behoorde tot een zeer vermogende familie. Zo liet zijn broer E.H. Paulus, overleden op 13 juni 1792 in zijn woning in de Kattestraat te Aalst, een groot fortuin na, bestaande uit landerijen (lenen en allodiale goederen) ter grootte van 31 bunders 3 dagwanden — voornamelijk in Nieuwerkerken, Schaarbeke-Aalst en Erpe gelegen — twee huizen in de Kattestraat en verder nog renten, obligaties en leningen ter waarde van 40.578 gulden. Cfr. Staat van goed (S.A.A., ongeklassseerd, voorlopig nr. 613).

(47) S.A.A., nr. 686, f.83.

(48) S.A.A., nrs. 745, f.104, 750, f.158vo.

(49) S.A.A., nr. 775, f.137 en 169vo; P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Aalst, o.c.,** p. 277.

(50) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f. 5695, 5695 vo; Historische Aantekeningen van L. Crick, map VIII (dokumenten); A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f.196-198; Archief Dekenij Beveren-Waas, Lijst van de overleden priesters; P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Aalst, o.c.,** p. 281.

FABRI, alias DE SMET Ursmarus, bekleedde in 1638 het ambt van subprior en komt in 1644 voor als prior (51).

FONTEYNE Alexander, was subprior in 1663 (52).

GHISELS Marc, schonk op 31 oktober 1490 als «*religieux improfes*» al zijn goederen aan de Wilhelmieten te Aalst, waar hij korte tijd daarna geprofest zou worden (53).

GHYSBRECHTS Adriaan, wordt vermeld in een dokument van 22 september 1578 (54).

GHYSELS Petrus, ging op 9 februari 1461, samen met vier van zijn kollega's het Wilhelmietenklooster te Beveren-Waas stichten, waarvan hij de eerste prior werd (55).

GODEFROYE Adriaan Frans, de 17e augustus 1648 te Aalst geboren als zoon van Judocus en Elizabeth Filet, wordt in 1674 als Wilhelmiet vermeld (56).

GODEVERTS Jan, was rond 1401 in het Wilhelmietenklooster getreden en had toen een jaarlijkse erfelijke rente van acht ponden par. geschonken, waarover er in 1420 een betwisting rees tussen zijn verwanten en de prior van het klooster (57).

GOOSSENS BERNARDUS, wordt vermeld in 1656 en 1663 (58).

GOVAERT J., werd rond december 1735 ingekleed en komt verder nog als getuige voor in een dokument van 1 december 1745 (59).

---

(51) S.A.A., nrs. 727, f.88, 733, f.76. Het is onwaarschijnlijk dat U. Fabri moet geïdentificeerd worden — zoals P. JANSSENS, **o.c., ibid.** beweert — met Tossanus Fabri of de Smidt, die in 1650 in het klooster te Luik verbleef, in 1660-1662 aldaar prior was en in 1661 en 1678-1682 provinciaal, vóór hij op 11 september 1690 te Luik overleed. Cfr. G.C.A. JUTEN, **De orde van den H. Guilielmus , o.c.,** p. 66 en J. DARIS, **Chronique du couvent des Augustines dit de Notre-Dame des Anges à Liège, - Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique,** jg. XIII, 1876, p. 159 en 164.

(52) S.A.A., nr. 750, f.158vo.

(53) S.A.A., nr. 589, f.34vo.

(54) S.A.A., nr. 671, f.16.

(55) P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Beveren-Waas, o.c.,** p. 134. Volgens dezelfde auteur, ID., **De Wilhelmieten te Aalst, o.c.,** p. 287, was Ghysels toen prior te Aalst, wat echter nergens in de dokumenten vermeld wordt.

(56) S.A.A., Parochieregisters van Sint-Martinus, nr. 5, f.789vo; Historische Aantekeningen van L. Crick.

(57) S.A.A., fragment van een register van schepenkennissen (1420), f.167vo (ongeklasseerd, oud nr. 326).

(58) S.A.A., nrs. 745, f.104, 750, f.158vo.

(59) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f.5698; A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f.61-77.

HAELTERMAN Jacobus Josephus, werd geboren te Heusden op 20 september 1725 en ontving zijn professie de 11e december 1749. In 1762-1764 deed hij dienst in de Sint-Jobkapel en in 1772-1778 fungeerde hij als mislezer in de Sint-Martinuskerk. Na de opheffing van het klooster bleef hij te zamen met enkele van zijn kollega's in een woning in de stad wonen. In 1793 las hij nog dagelijks de mis in de Begijnhofkerk (60).

HEDDEBAULT Michiel, was vóór 1663 — wanneer hij «*oudt prior*» wordt genoemd — prior en bekleedde in 1668 de funktie van subprior (61).

HELSELAER Jan, koopt in 1427 als «*religieux van de Wilemiten*», met «*synen propren ghelde*» en voor eigen gebruik, een huis in de Pontstraat (62).

HEMELRYCX Geraard, schonk in de vijftiende eeuw een rente van 2 ponden 8 schellingen par., bezet op verschillende percelen land, aan het klooster (63).

HERDYNS alias ARDEYNS of HARYNS Joannes, werd ingekleed op 9 december 1727, ontving zijn professie op 13 december 1728 en celebreerde in februari 1731 zijn eerste mis. Hij verbleef nog in 1761 in het Aalsterse klooster en wordt in 1763 als prior te Beveren-Waas vermeld (64).

HUGHS Jacob, komt voor in een stuk van 1401 (65).

HUYSMANS Joannes, was in 1491-1504 procurator en verschijnt in 1515 als prior (66).

JOHANNES, «*prior Willelmitarum Alostensium*» levert op 10 juli 1395 een vidimus af van een aantal oorkonden in verband met tolvrijstelling te Dendermonde, waarschijnlijk bestemd voor de Aalsterse stadsmagistraat (67).

---

(60) S.A.A., Rekeningen van de proviseurs van de Sint-Jobkapel (1733-1776) (ongeklasseerd, oud nr. 269); Historische Aantekeningen van L. Crick, map X (dokumenten); A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f.196-198.

(61) S.A.A., nr. 750, f.158vo; Historische Aantekeningen van L. Crick, map I en III (dokumenten). Een zekere Petrus Heddelault, waarschijnlijk een bloedverwant van Michiel, was prior in het Wilhelmietenklooster van Bernardfragne te Luik in 1665. Cfr. E. PONCELET, **Le monastère de Bernardfagne, - Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège**, j.g. XIII, 1902, p. 159.

(62) S.A.A., nr. 538, f.32vo.

(63) A.R.A., **Charters van de Rijselse Rekenkamer**, 1e Reeks, nr. 2824.

(64) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f. 5694, 5694 vo, 5696. Rekeningen van de proviseurs van de Sint-Jobkapel (1733-1776) (ongeklasseerd, oud nr. 269); Historische Aantekeningen van L. Crick, map VIII (dokumenten); P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Beveren-Waas, o.c.**, p. 134.

(65) S.A.A., nr. 527, f. 7.

(66) S.A.A., nrs., 591, f.24, 599, f.14, 608, f.44.

(67) A.R.A., **Charters van de Rijselse Rekenkamer**, 1e Reeks, nr. 697.

KINDT Simon, treedt op in een dokument van 22 september 1578 (68).

LENAERT Ferdinand Alexander, geboren te Aalst op 2 maart 1745 als zoon van Bernardus Alexander en Johanna Catharina vander Waerden, werd geprofest op 2 december 1767 en in juni 1769 tot priester gewijd. Tot aan de opheffing in 1784 was hij subprior en procurator en bestuurde als zodanig, door de ziekte van de oude prior, sinds 1779 in feite de kloostergemeenschap. Na de ontbinding van de kommuniteit werd hij op 5 juni 1789 als kapelaan opgenomen in het kapittel van de kollegiale kerk van Sint-Martinus, een funktie die hij nog in 1796 bekleedde (69).

LU Johannes, staat als «*frater Willelmita*» opgetekend in het obituarium van de Cisterciënzerinnenabdij van Ten Rozen te Aalst, dat rond 1450 werd opgesteld. Hij overleed op een 8e mei, dus vóór ca. 1450 (70).

MARCX Christiaan, vervulde achtereenvolgens de funktie van novicemeester (1673), procurator (1680) en subprior (1685) te Aalst vóór hij in 1690 tot prior werd aangesteld, wat hij bleef tot 1720. Hij was in 1690-1693 tevens provinciaal en in 1715 vicaris van de orde (71).

MARTENS Reynier, zoon van Cornelis en vermoedelijk kozijn van Dirk Martens, was reeds priester in 1483 toen zijn zuster Johanna hem 'n lijfrente van twintig schellingen gr. Vl. schonk. In de jaren 1491-1501 wordt hij als prior van het Aalsterse Wilhelmietenklooster vermeld (72).

MEERT Josephus, werd op 14 april 1720 ingekleed en geprofest op 19 februari 1721 (73).

---

(68) S.A.A., nr. 671, f.16.

(69) S.A.A., Parochieregisters van Sint-Martinus, nr. 12, f.2147; Historische Aantekeningen van L. Crick, map XIII (dokumenten); A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f.196-198; R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst,** nr. 32 (Acta Capitularia 1778-1796), f. 49 vo en 109.

(70) O. REYNTENS, **De abdij van Ten Roosen, - Annalen van de Oudheidkundige Kring van de stad en het voormalig Land van Aalst,** IV, 1908, u. 112; E. HOUTMAN, **L'abbaye de Ten Roosen à Alost, - Monasticon belge,** dl. Flandre Orientale (ter perse).

(71) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map I en V (dokumenten); Charterboek van het Wilhelmieten klooster van Beveren, f.329 (in het bezit van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas); **Geschiedenis van het Wilhelmietenklooster... te Huybergen, o.c.,** p. 187; P. JANSSENS, **DE Wilhelmieten te Beveren-Waas, o.c.,** p. 134-135. In 1690 was Marcx geen prior te Aalst zoals P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Aalst, o.c.,** p. 287 beweert, maar wel te Beveren.

(72) S.A.A., nrs. 584, f. 76, 591, f. 18 vo; Historische Aantekeningen van L. Crick, map V (dokumenten); L. CRICK, **Bijdrage tot de levensbeschrijving van Dirk Martens, o.c.,** p. 4; J.G. DE BROUWERE, **Theodoricus Martini Alostanus, - Land van Aalst,** jg. VIII, 1956, p. 153.

(73) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f.5687, 5687vo.

MOREELS Jan, komt voor in een stuk van 1497 (74).

MOURUS Ludovicus, geboren te Aalst op 9 november 1753 als zoon van Andreas en Maria Theresia Deckers, was in zijn jeugd koraal — koorknaap — in de Sint-Martinuskerk en werd op 9 november 1778, na een noviciaat van 22 maanden, geprofest. Na de opheffing van het klooster vestigde hij zich in 1784 in de stad en werd de 13e oktober 1786 als kapelaan opgenomen in het kapittel van de kollegiale kerk van Sint-Martinus. Daar deed hij nog in 1808 en 1817 dienst als biechtvader (75).

OORDIJSER Lieven (den), wordt vermeld in 1437 (76).

PASCHAL Antoon, hield zich in 1603-1605 o.a. bezig met het kopiëren van «*sangboucken van de officiën der overledenen*» voor rekening van het kapittel van Sint-Martinus (77).

PEEUWEN of PEAUWE Jan, was de procurator van het klooster die in 1474 een lijst van alle goederen, welke de laatste zestig jaar waren verkregen, aan de hertog overmaakte ten einde de amortisatie hiervan te bekomen. Hij was hoogst waarschijnlijk een leek, die volgens het renteboek van het begijnhof rond 1460 in de Kerkhofstraat woonde (78).

PHILIPS Gillis, zoon van Hendrik, voor het eerst vermeld in 1549, vervulde achterenvolgens de funktie van procurator (1550), prior (1563) (?), opnieuw procurator (1568-1573) en subprior (1578) (79).

SANDERS Jacobus, zoon van Joos en Jacqueline Happart, schonk korte tijd na zijn intrede op 5 januari 1591 als uitzet, naast een som van 48 ponden ook nog een jaarlijkse rente van drie ponden gr. Bovendien moesten zijn verwanten nog acht ponden betalen bij zijn inkleding, vier bij de professie en nogmaals vier als «bruiloftsgeld» bij de eerste mis, terwijl ze tevens in-

---

(74) S.A.A., nr. 852 (Vonnissen), z. fol.

(75) S.A.A., Parochieregisters van Sint-Martinus, nr. 12, f.2343; Rekeningsbewijzen van de ontvanger van de koralen van Sint-Martinus (1769) (ongeklasseerd, oud nr. 452); Historische Aantekeningen van L. Crick, map IV en XIII: Verslagen van de kapittelvergaderingen van de kollegiale kerk van Sint-Martinus (1778-1796), f. 35, 109 en «Visitatio districtus Alostensis» van deken Van de Voorde (1809 en 1817); A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f. 196-198; R.A. Gent, **Raad van Vlaanderen**, nr. 1200.

(76) S.A.A., nr. 547, f.16.

(77) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick volgens nu verdwenen kerkrekeningen van Sint-Martinus 1603-1605, f.73vo.

(78) A.R.A., **Charters van de Rijselse Rekenkamer**, 1e Reeks, nr. 2824; E. SOENS, **Cartularium en renteboek van het Begijnhof Ste Katharina op den Zavel te Aalst, - Annalen van den Oudheidkundigen Kring van de stad en het voormalig Land van Aalst**, jg. VIII, 1912, p. 66.

(79) S.A.A., nrs. 643, f. 63 vo, 644, f. 52 vo en 76, 660, f. 80, 662, f. 14 vo, 671, f.16, 689, f.4. Volgens P. VAN NUFFEL, **De Sterheeren te Aalst**, o.c., p. 27 was hij in 1563 prior te Aalst. Een bevestiging hiervan hebben we echter niet kunnen vinden in de dokumenten.

stonden voor de onkosten van de maaltijden die bij deze gelegenheden zouden worden aangeboden. Daarnaast werd van hen nog de levering van 7 ellen zwart laken en van twee tonnen bier gevraagd. Hij werd priester gewijd in 1592, bij welke gelegenheid door de stadsmagistraat aan het konvent enkele kannen wijn werden geschonken. Frater Sanders, die nog een laatste maal wordt vermeld in 1626, was ook lid van de konfrerie van de Rozenkrans (80).

SCHAEPDRYVER Joannes, komt voor in een dokument van 1617 (81).

SCHEPENS Johannes Guilielmus, geboren te Aalst op 25 april 1755 als zoon van Franciscus en Catharina de Clercq, werd geprofest op 17 december 1780 en was bij de opheffing van het klooster in 1784 de jongste religieus (82).

SGROVEN Michiel, schonk in de vijftiende eeuw twee kleine bosjes welke in cijns gehouden werden van het kapittel van Dendermonde en toen jaarlijks 36 schellingen par. opbrachten (83).

STALPAERT, komt in een dokument van 1683 voor als lekebroeder (84).

TACK Cornelis, werd op 29 juli 1715 ingekleed en de derde augustus 1716 geprofest. Op 9 augustus 1727 werd hij tot koster van de kloosterkerk aangesteld en overleed in september of oktober 1753 (85).

TENIERS Benedictus, wordt voor het eerst vermeld in 1656 en was in 1663-1688 en nogmaals in 1704 prior te Aalst. Tevens bekleedde hij binnen zijn orde een aantal zeer belangrijke ambten : vicaris (1675, 1698, 1704), provinciaal (1674-1678, 1684), definitor (1686), prior te Luik (1693-1698) en bracht het in 1693 zelfs tot generaal van de orde. Ook werd hij herhaaldelijk belast met visitatieopdrachten in andere huizen van de orde, o.m. in Huibergen en Beveren (86).

---

(80) S.A.A., nrs. 49, f.42vo, 682, f.44, 716, f.53 R.A. Gent, **Archief van de kollegiale Sint-Martinuskerk te Aalst,** nr. 672.

(81) S.A.A., nr. 706, f.86; R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst,** nr. 672 (Ledenlijst van de konfrerie van de Rozenkrans).

(82) S.A.A., Parochieregisters van Sint-Martinus, nr. 12, f.236; A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f. 196-198.

(83) A.R.A., **Charters van de Rijselse Rekenkamer,** 1e Reeks, nr. 2824.

(84) Archief van het Bisschoppelijk Instituut Ste. Marie te Huibergen, nr. 154bis.

(85) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f.5684, 5684vo, 5694 en 5703vo.

(86) S.A.A., nrs. 745, f.104, 750, f.158vo, 753, f.65, 775, f.137; Historische Aantekeningen van L. Crick, map III (dokumenten); P. BOURGOY, **Statutum universale,** Luik 1715, p. 159; **Geschiedenis van het Wilhelmietenklooster... te Huybergen,** o.c., p. 175, 180, 187 G.C.A. JUTEN, **De orde van den H. Guilielmus...,** o.c., p. 63 en 66; P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Beveren-Waas,** o.c., p. 135; E. PONCELET, **Le monastère de Bernardfragne,** o.c., p. 288.

TERLINDEN, werd op 5 september 1708 in de kloosterkerk begraven (87).

VAN CAUWENBERG Egidius, alias Petrus, de 14e augustus 1749 geboren te Aalst als zoon van Emmanuel en Johanna Catharina Verstraeten, werd op 29 april 1777 geprofest. Bij de opheffing in 1784 was hij de enige lekebroeder die in het Aalsterse klooster verbleef (88).

VAN COPPENHOLLE Abraham, alias Reginaldus, geboren te Zulzeke bij Oudenaarde, trad binnen in het Wilhelmietenklooster van Brugge waar hij prior werd totdat zijn klooster in 1764 werd opgeheven en verenigd met dit van Nijvel. Sindsdien verbleef hij aldaar totdat hij op 21 december 1780 toelating bekwam om zich bij de Aalsterse Wilhelmieten te voegen. Hier bleef hij wonen tot aan de uitdrijving in 1784, waarna hij zijn intrek nam bij de pastoor van Vlierzele. Van hieruit zond hij nog in april 1785 een brief naar de Junta voor de Kas van Religie met het verzoek hem het beloofde pensioen van vierhonderd gulden te verlenen (89).

VAN DEN AVONT Guilielmus, wordt vermeld in 1656 en was procurator in 1663 (90).

VAN DEN BOGAERDEN Josephus, werd de 18e februari 1720 ingekleed (91).

VAN DEN BOSSCHE Adriaan, alias Andries, zoon van Petrus, geboren te Aalst in 1597, bracht bij zijn intrede op 16 januari 1621 een jaarlijkse rente van vijf ponden mee en wordt nog een laatste maal vermeld in 1626 (92).

VAN DEN BOSSCHE Franciscus Emmanuel Johannes, geboren te Aalst als zoon van Engelbertus en Catharina Petronilla de Block, werd geprofest op 3 januari 1780. Na de opheffing van het klooster in 1784 bleef hij te Aalst wonen, vermoedelijk bij familieleden (93).

VAN DEN BOSSCHE, alias SILVIUS Petrus, werd rond 1561 te Aalst geboren en behaalde aan de Leuvense universiteit het baccalaureaat in de godgeleerdheid. Vanaf 1626 tot enkele jaren voor zijn dood op 12 oktober 1640 leidde hij als prior de Aalsterse kloostergemeenschap en was tussendoor o.a. provinciaal in 1635 en tevens generaal van de orde. Ook hield prior van den

---

(87) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f.5679.

(88) S.A.A., Parochieregisters van Sint-Martinus, nr. 12, f.2294; A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f.196-198.

(89) A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f. 182, 203-206, 221.

(90) S.A.A., nrs. 745, f. 104, f. 158 vo.

(91) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f.5687.

(92) S.A.A., nrs., 710, f.56, 716, f.53.

(93) S.A.A., Parochieregisters van Sint-Martinus, nr. 12, f.2357vo; A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f.196-198.

Bossche zich bezig met historische opzoekingen en gaf hij in 1626 een levensbeschrijving uit van de — vermeende — stichte van zijn orde «*Vita S. Guilielmi Eremitae et confessoris necnon primicerii ordinis Guilielmitarum*» (bij J. van Meerbeke te Brussel), waarvan hij het volgende jaar een Nederlandse (Vlaamse) vertaling liet verschijnen «*Leven van den H. Guilielmus hertoghe van Aquitaniën*». Ook stelde hij een geschiedenis op van de Wilhelmietenorde «*De origine ordinis Guilielmitarum et de monasteriis ejusdem ordinis*», die spijtig genoeg onuitgegeven bleef en waarvan het handschrift na de opheffing van het klooster belandde bij J.M. De Gand, die hiervan gebruik maakte voor zijn — postuum — uitgegeven werk over Dirk Martens. Sindsdien is het verdwenen (94).

VAN DEN HENDE Willem, verschijnt in een dokument van 15 december 1530 (95).

VAN DEN MERSCHE Jan, zoon van Jacob, wordt in 1420 vermeld bij een betwisting omtrent zijn erfdeel (96).

VAN DEN STEENE Erasmus, komt voor in 1578 en 1602 (97).

VAN DEN STEENE Jan, werd in 1509 geprofest, bij welke gelegenheid de stadsmagistraat het konvent op enkele kannen wijn trakteerde. In 1550 treedt hij op als prior (98).

VAN DEN STEENE Nikolaas, wordt vermeld in 1578 en 1591. In 1586 had zijn plechtig jubileumfeest plaats, waarbij het stadsbestuur een ton bier aan de Wilhelmieten schonk (99).

VAN DER GHEYLEN Thomas Bernardus, verschijnt voor het eerst in 1704 en vervulde vóór 1708 en van 1715 tot 1720 de funktie van koster in de kloosterkerk. Hij overleed op 13 juli 1726 (100).

VAN DER MEERSCHE Jacobus, celebreerde zijn eerste mis in september 1735 (101).

---

(94) S.A.A., nrs. 722, f.75, 716, f.53, 726, f.93; R.A. Gent, **Archief van de Kasselrij van Aalst,** nrs. 16, f.188vo en 489, f.88, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst,** nr. 672, f.20 (ledenlijst van de konfrerie van de Rozenkrans); P. BOURGOY, **Statutum Universale,** Luik, 1715, p. 149; M.J. DE GAND, **Recherches historiques et critiques sur la vie et les éditions de Thierry Martens,** Aalst, 1845, p. 226; F. DE POTTER en J. BROECKAERT, **Geschiedenis der stad Aalst,** dl. IV, o.c., p. 329-330; G.C.A. JUTEN, **De orde van den H. Guilielmus...,** o.c., p. 65.

(95) S.A.A., nr. 625, f.63vo.

(96) S.A.A., fragment van een register met schepenkennissen (4 april 1420) f.156 (ongeklasseerd, oud nr. 326).

(97) S.A.A., nrs., 671, f.16, 693, f.4.

(98) S.A.A., nrs., 25, f.20, 606, f.13, 644, f.52vo en 88vo.

(99) S.A.A., nrs. 44, f. 30 ro en vo, 671, f. 16, 682, f. 44.

(100) S.A.A., nrs. 775, f. 137, 785, f. 27 vo-28; Rekeningboek Kosterij, f. 5721 en 5692.

(101) S.A.A., Rekeningboek van de Kosterij, f.5698.

VAN DER MOESEN, alias VERMOESEN Henricus, lekebroeder, vermeld in 1680 en 1688 (102).

VAN DER POORTEN Joos, treedt op als getuige in een dokument van 22 september 1578 (103).

VAN DER POORTEN, werd op 3 oktober 1722 ingekleed en de 10e december 1723 geprofest. Hij overleed reeds op 10 december 1725 en werd in het koor van de kerk bijgezet (104).

VAN DER SCHUEREN Jan, wordt vermeld in 1497 (105).

VAN DER SCHUEREN Joannes Chrysostomos, komt in de archieven voor van 1685 tot 1716. Hij was in 1703 lid van de broederschap van Onze-Lieve-Vrouw-van-de-Rozenkrans in de Sint-Martenskerk (106).

VAN DER STEFFEN Olivier, bekend uit een dokument van 1437, staat in een stadsrekening van 1436 vermeld als «*capelaen vander stede*» (107).

VAN DE WAETER WILLEM, vinden we terug in het register van vonnissen uit 1497 (108).

VAN GYSEGHEM, alias VAN GHEYSEGHEM Benedictus, werd ingekleed op 13 december 1717, deed zijn professie in december 1718 en droeg de 12e juni 1723 zijn eerste mis op. Hij verschijnt nog een laatste maal in 1734 (109).

VAN HAUDENHOVE Adrianus, trad in het klooster op 25 oktober 1722 en werd er geprofest op 25 oktober 1723, terwijl zijn eerste mis plaats had in maart 1729. De laatste vermelding van hem dateert van 1 december 1745 (110).

VAN HOUDENHOVE Joannes-Baptista. Zijn priesterwijding ging met veel moeilijkheden gepaard omwille van de vijandige houding vaan de sekuliere geestelijkheid tegenover de Wilhelmietenorde. Nadat de aartsbisschop van Mechelen geweigerd

---

(102) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map I en III (dokumenten); Archief van het Bisschoppelijk Instituut Ste. Marie te Huibergen, nr. 156bis.

(103) S.A.A., nr. 671, f.16.

(104) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f.5658vo, 5689vo en 5691.

(105) S.A.A., nr. 852 (vonnissen) z. fol.

(106) S.A.A., nrs., 775, f.137, 785, f.27vo; Historische Aantekeningen van L. Crick, map III (dokumenten); R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst,** nr. 673, P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Aalst, o.c.,** p.277.

(107) S.A.A., nr. 547, f.16; A.R.A., **Rekenkamer,** nr. 31.436.

(108) S.A.A., nr. 852 (vonnissen), z. fol.

(109) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f. 5685, 5686 en 5689; Historische Aantekeningen van L. Crick, map VIII (dokumenten).

(110) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f. 5688 vo, 5689 vo en 5695; Historische Aantekeningen van L. Crick, map VIII (dokumenten); A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f.163-180.

had hem priester te wijden werd de bisschop van Luik hiertoe aangezocht maar deze reageerde niet eens op het verzoek. Daarom vroeg prior Teniers op 15 januari 1680 schriftelijk aan de prior van Beveren of het niet mogelijk zou zijn dat frater Van Oudenhove — tijdelijk — naar Beveren zou overgaan — waar men gebrek had aan priesters — zodat hij door de bisschop van Antwerpen zou kunnen gewijd worden. Deze priesterwijding is waarschijnlijk toch doorgegaan vermits pater van Houdenhove in de jaren 1680-1704 steeds voorkomt in de lijst van de Aalsterse Wilhelmieten (111).

VAN IMPE Jan, was prior in 1578-1591 en hield zich op het einde van zijn leven o.m. bezig met het herstellen van boekbanden zoals blijkt uit een kerkrekening van 1603 : «*aen Jan van Impe over het repareren ende beslaen van eenige kerckbouxkens...*» (112).

VAN LEYEN Joannes Jacobus, wordt vermeld in 1685 en 1688 (113).

VAN ONZELE Marcus, komt voor in een stadsrekening van 1411 (114).

VAN OVERSCHELDE, alias VAN DER SCHELDE Theodorus, treffen we aan in de dokumenten van 1663 tot 1685 (115).

VAN POTEM Joannes, was in 1717 lid van de konfrerie van de Rozenkrans (116).

VAN RAFFELGHEM Willem, was procurator in 1556 en prior in 1568 (117).

VAN ROSSEM Petrus, werd op 27 mei 1709 ingekleed en komt nog voor in een dokument van 1716 (118).

VAN SWALMEN, alias VAN SWAELM Guilielmus, werd op 1 augustus 1728 ingekleed, ontving zijn professie een jaar later, eveneens de 1e augustus, en celebreerde zijn eerste mis in 1731. Hij treedt nog een laatste maal op in een akte van 1745 (119).

---

(111) S.A.A., nr. 775, f.137; Historische Aantekeningen van L. Crick, map I en II (dokumenten); Archief van het Bisschoppelijk Instituut Ste Marie te Huibergen, nr. R 110.

(112) S.A.A., nrs. 671, f.16, 693, f.4; Historische Aantekeningen van L. Crick, volgens een — nu verdwenen — kerkrekening van Sint-Martinus va 1603-1605, f.115vo.

(113) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, map III (dokumenten).

(114) A.R.A., Rekenkamer, nr. 31420.

(115) S.A.A., nr. 750, f.158vo; Historische Aantekeningen van L. Crick, map I en III (dokumenten).

(116) R.A. Gent, **Archief van de kollegiale kerk van Sint-Martinus te Aalst**, nr. 673.

(117) S.A.A., nrs. 662, f.14vo, 857, f.45 (vonnissen).

(118) S.A.A., nr. 785, f.28, Rekeningboek Kosterij, f.5680.

(119) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, r. 5694 vo, 5695, 5696 A.R.A. **Comité voor de Kas van Religie**, nr. 315, f.163-180.

VERLINDEN Jacobus, in 1706 vermeld, is waarschijnlijk te te vereenzelvigen met frater Terlinden, die nog hetzelfde jaar op 5 september in de kloosterkerk werd begraven (120).

VUGHS of VUEGHS Franciscus, werd op 9 november 1710 ingekleed en geprofest op 10 november 1711. Van 1731 tot 1760 vervulde hij de funktie van procurator (121).

WOUTERS Petrus, ontving op 16 juni 1657 een som geld voor het celebreren van missen in de Sint-Jobskapel (122).

WYNANTS Ludovicus Joannes, geboren te Aalst op 25 september 1703 als zoon van Ludovicus en Johanna Willems, werd ingekleed op 25 oktober 1722 en geprofest op 25 oktober 1723, terwijl zijn eerste mis plaats had op 30 september 1726. Hij wordt als prior vermeld van 1734 tot 1745 en bekleedde deze funktie vermoedelijk nog lange jaren daarna (123).

Hekelgem, 31 mei 1972 ERIK HOUTMAN

(120) S.A.A., Rekeningboek Kosterij, f.5679; P. JANSSENS, **De Wilhelmieten te Aalst, o.c.,** p. 277.

(121) S.A.A., nrs. 15, f. 4 (Resolutiën), 785, f. 28, Rekeningboek Kosterij, f. 5680 vo, 5681, Rekeningsbewijzen van de stadsontvanger (ongeklass., oude nrs. 36, 220, 226, 231, 242, 690), Historische Aantekeningen van L. Crick, map III en VIII (dokumenten); A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f.163-180.

(122) S.A.A., Historische Aantekeningen van L. Crick, volgens de Rekeningen van de proviseurs van de Sint-Jobkapel (1655-1659).

(123) S.A.A., nrs., 15, f.38 (Resolutiën), 794, f.188vo, Parochieregisters van Sint-Martinus, nr. 8, f.1598vo, Rekeningboek van de Kosterij, f.5688vo, 5689vo, 5692, Historische Aantekeningen van L. Crick, map VIII (dokumenten); A.R.A., **Comité voor de Kas van Religie,** nr. 315, f. 163-180.

Plan 3.

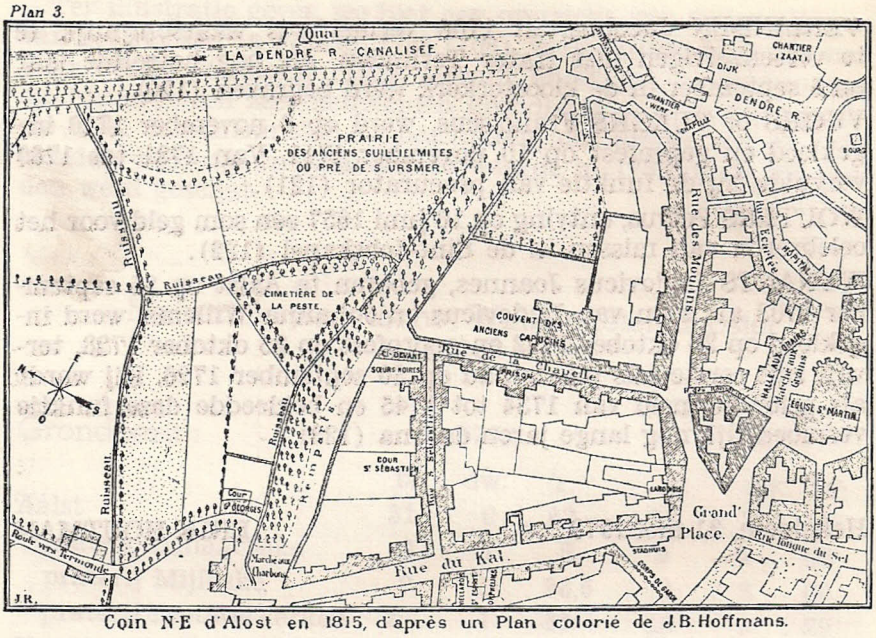

Coin N-E d'Alost en 1815, d'après un Plan colorié de J.B. Hoffmans.

Plan 5

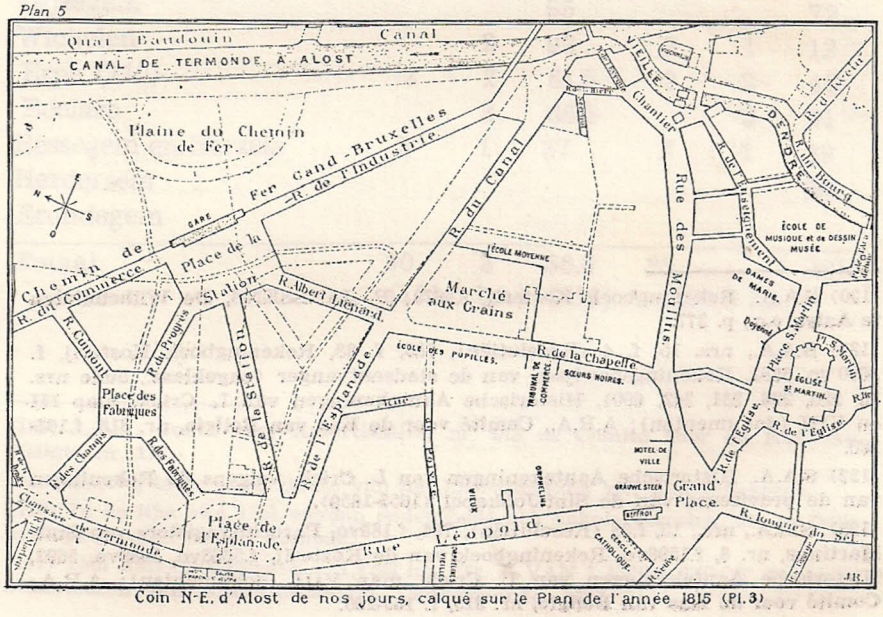

Coin N-E. d'Alost de nos jours, calqué sur le Plan de l'année 1815 (Pl. 3)

ONZE BIBLIOGRAFIE

104) ALGEMEEN.

J. BUNTINX :

INVENTARIS VAN HET ARCHIEF VAN DE RAAD VAN VLAANDEREN.

Deel V. 345 blz. 1970. Uitgave Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur en Ministerie Opvoeding en Franse Cultuur. Algemeen Rijksarchief in de Provinciën. Rijksarchief Gent. Prijs : 300 fr.

De waarde van deze publikatie kan niet genoeg benadrukt worden. De auteur, konservator van het Rijksarchief Gent, verricht een enorm werk, waarvoor de historicus en de lokale geschiedschrijver hem veel verschuldigd zijn. Met zijn vijf boekdelen, tot hiertoe verschenen, opent hij voor velen een onbekende of nog niet aangesproken bron. De Raad van Vlaanderen immers bergt een onvermoede rijkdom aan historische gegevens, het ene van meer belang dan het andere, maar die allen passen in het kader van de geschiedenis van toestanden in dorpen en steden. Met dit deel zijn reeds 27.763 nummers geïnventarieerd, met vermelding van de lokaliteit, de data, persoonsnamen en het waarom van de akt. Het vijfde deel van de inventaris bevat de ontledingen van de processen «par escript». Dit zijn de dossiers van de processen, aldus de auteur in de inleiding, waarover in eerste instantie een vonnis werd geveld, waartegen door een van de partijen - praktisch altijd de verliezende partij - broep werd aangetekend bij de Raad van Vlaanderen. Deze processen werden geheten «par escript» omdat het dezelfde schriftelijke dossiers waren, die reeds door de partijen of hun procureurs «gefurnierd» of ingediend werden bij de «mindere wet» (schepenbank; leen- of laathof of andere rechters) bij de behandeling in eerste aanleg. Vanzelfsprekend komen in dit werk een groot aantal dossiers betreffende dorpen en steden uit het Land van Aalst voor.

105) ALGEMEEN.

DR. ELISABETH DHANENS :

INVENTARIS VAN HET KUNSTPATRIMONIUM VAN OOST-VLAANDEREN. KANTON SINT-MARIA-HOREBEKE.

Deel VII. Tekst. 439 blz. Deel VIII. Illustraties. 319 blz. 714 illustraties in deel VIII. Uitgegeven door de Bestendige Deputatie van de Provincie Oost-Vlaanderen. Gent 1971. Verschenen in 1972. Prijs voor de twee delen : 720 fr.

Wat Dr. Elisabeth Dhanens op stuk van geschiedenis en kunstgeschiedenis, de navorser of de lezer presenteert, komt steeds van de bovenste plank : nauwgezet wetenschappelijk werk, vlot geschreven en met een voorbpgezette orde in de presentatie van de stof. Enkele maanden geleden kwam haar Kanton Sint-Maria-Horebeke van de pers. Werkelijk, een prachtwerk, niet alleen wegens de inhoud, maar ook omwille van de uiterlijke verzorging. Beide banden - het werk telt twee delen - kregen een kleuromslag met het wapenschild van Lopez Maria Rodriguez de Evora y Vega uit het jaar 1680, bewaard in de kerk van Beerlegem. Het eerste deel bevat de tekst en het tweede, een bizonder interessant deel, met reprodukties van gebouwen en kunstvoorwerpen. Het kanton, negentien gemeenten of dorpen tellend, waarvan sommige de laatste tijd fusioneerden, het terrein van haar omvangrijke studie, is een landelijk gebied, nog zuiver bewaard. Het telt vele kleine kerkjes met een rijkdom aan kunstvoorwerpen. De auteur beschrijft systematisch de gebouwen en de kunstwerken, mede de voorwerpen van historisch, oudheidkun-

dig of dokumentair belang. De negentien dorpen worden afzonderlijk behandeld : Beerlegem, Meilegem, Dikkele, Nederzwalm-Hermelgem, Paulatem, Hundelgem, Sint-Maria-Latem, Welden, Munkzwalm, Roborst, Rozebeke, Sint-Denijs-Boekel, Sint-Blasius-Boekel, Sint-Maria-Horebeke, Sint-Kornelis-Horebeke, Elst, Michelbeke, Zegelsem en Schorisse. Ieder dorp is in een hoofdstuk samengebracht en de indeling van de stof is als volgt : archief, publikaties, grafische dokumenten, de parochiekerk met meubilair en kunstvoorwerpen, de oude grafzerken met hun opschriften, de klok, de pastorij. Heel nuttig komt daarbij het tweede deel met de schat van illustraties. Wie het werk konsulteert kan beschikken over een index van persoonsnamen en plaatsnamen. Ons kunstpatrimonium van Oost-Vlaanderen zal door dit werk beter gekend en behouden blijven. Het zal zonder twijfel de lokale geschiedschrijver, de kunsthistoricus en eveneens de genealoog aanspreken.

106) ALGEMEEN.

RENAAT VAN DER LINDEN :

IKONOGRAFIE VAN SINT-NIKLAAS IN VLAANDEREN.

29 x 21. Zelfuitgave van de auteur. 630 blz. 358 illustraties. Prijs : gebonden 1400 fr.

De auteur, die het lezerspubliek van Vlaanderen begiftigde met degelijke werken zoals Bedevaartvaantjes van Oost-Vlaanderen. Legenden Ikonografie. Volksgebruiken, het Balspel in Vlaanderen, om maar de voornaamste te citeren, die ook voorzitter is van de Koninklijke Bond der Oost-Vlaamse Volkskundigen, redakteur van Oost-Vlaamse Zanten, scenarioschrijver van een tiental dokumentaire films, lid van de Academie teatina per le scienze te Pascara in Italië, biedt ons volk een nieuw werk dat aller belangstelling verdient; een lijvig boekdeel over de ikonografie van Sint-Niklaas in onze streken. De titel is wel een ziertje misleidend, want niet alleen Vlaanderen, maar ook het buitenland is in het gebied van zijn exploratie betrokken. Allen kennen we de verwarde berichten over Sint-Niklaas. Sinds 9 mei 1969, dag waarop het Vatikaan de nieuwe algemene kalender uitvaardigde, hebben ettelijke valse berichten, afkomstig van de massamedia, de wereld ietwat doen opschrikken. De Kerk zou een reeks heiligen hebben afgeschaft, omdat hun bestaan nooit bewezen werd. Waarheid is dat de kerk in feite enkele heiligen heeft teruggebracht naar de plaatselijke kalender. Dit is ook het geval geweest met de Heilige Niklaas van Tolentino, gevierd op 10 september. De verwarring gebeurde met de goedheilige kindervriend van 6 december. Sint-Niklaas van Bari is in de algemene kerkelijke kalender behouden. Deze verwarring, zegt schrijver, en de behoefte aan eerherstel gelden als een prikkel om zich in de belangstelling van Sint-Niklaas te verdiepen. Die prikkel heeft op de auteur ook vat gehad tot het schrijven van zijn vleiend werk. We geven de korte inhoud tot nadere kennismaking. Na de lezenswaardige inleiding van Prof. Dr. K.C. Peeters, weidt de auteur uit over Sint-Niklaas, afgeschafte heilige, Sint-Niklaas als bindteken tussen Oost en West, ikonografie, legenda aurea, veertien legenden, leven van Sint-Niklaas, begraafplaatsen, zijn eigenheid, geografisch en historisch terrein, volgen dan de hoofdstukken over de uitverkoren Sint, de redder, de beschermheilige van ambachten en neringen, de gever, de dreiger, de Sint zonder attributen en de oosterse prelaat, curiosa, proeve tot statische benadering per onderderwerp en per eeuw, slotbeschouwingen. Een uitgebreide bibliografie, en de index van persoonsnamen, plaatsnamen en zaaknamen besluiten het werk. De aandacht zal wel getrokken worden, niet alleen op het wetenschappelijk werk van de auteur, maar evenzeer op de rijkdom van illustraties, die ons een klaar beeld geven van de verering van Sint Niklaas in onze Vlaamse gewesten. Kunsthistorisch gezien, met de regenboog van kunstenaars en kunstvoorwerpen, betekent het boek een waardevolle dokumentatie. We noteren enkele lokaliteiten uit het Land van Aalst, namelijk : Aaigem, Aalst, Bottelare, Denderhoutem, Geraardsbergen, Lede, Liedekerke, Melle, Ronse, Serskamp en Zottegem.

Een oeuvre dat de historicus, de volkskundige en de kunsthistoricus Renaat van der Linden ten volle in het licht stelt.

107) ALGEMEEN.

Dr. E. WARLOP :

WAPENBOEK VAN VLAANDEREN.

Stedelijke Openbare Bibliotheek van Kortrijk. Fonds Goethals-Vercruysse. Codex nr. 350, F°. 199 vo - 227 ro. Uitgave Familia et Patria, Handzame 1972. Drukkerij G. Veys, Pittem. 169 blz. Formaat 29 x 21. Gebonden. Prijs : 700 fr.

Het werk is drieledig ingedeeld. Eerst lezen we een wetenschappelijke inleiding over de 16e eeuwse codex nr. 350. Het manuscript telt 64 marches of marken. Omdat de publikatie van het volledige manuscript een enorm werk zou zijn en omdat het zeer hoge kosten zou vragen, heeft de auteur beslist het deelsgewijze te doen en wel te beginnen met de Marche de Flandres et Chastellanie de Lille. Na enkele kritische beschouwingen betreffende de uitgave volgt dan de tekstuitgave in het origineel met het bijhorend wapenschild. In totaal zijn er 324 wapenschilden gereproduceerd in zwart-wit. We vernoemen hier de wapenschilden waarvan de dragers behoren tot het Land van Aalst : de kastelein van Aalst, de heer van Boelare, de heer van Erpe, de heren van Gavere, de heer van Hage te Letterhoutem, de heer van Herzele, de heer van Leeuwergem, de heer van Liedekerke, de heer van Massemen, de heer van Melle, de heer van Pamele, de heer van Ressegem, de heer van Rokegem te Sint-Maria-Horebeke, de heer van Roeselaar te Sint-Antelinks, het wapen van Schelderode, de heer van Schorisse, het wapen van Steenhuize-Wijnhuize, de heer van Wedergraet (Contrecoeur) bij Ninove en de heer van Zottegem. In het derde deel heeft de auteur het origineel vertaald in het Nederlands en de wapenschilden per lokaliteit alfabetisch geordend met het nodige kommentaar en kritische beschrijvingen. Een verdienstelijk werk dat onze kennis van de heraldiek op merkelijke wijze aanvult.

108) ALGEMEEN.

J. VERBESSELT :

HET PAROCHIEWEZEN IN BRABANT TOT HET EINDE VAN DE DERTIENDE EEUW.

Deel XI. - 415 blz. Rijk geïllustreerd. Uitslaande kaarten. Uitgave Koninklijke Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams-Brabant 1972. Drukkerij G. Veys, Pittem.

Met de publikatie van deze reeks over het parochiewezen in Vlaams-Brabant presteert de auteur verdienstelijk werk. Van elke parochie die hij behandelt geeft hij een volledige geschiedenis. Achtereenvolgens heeft hij het over het kader, het ontstaan, historische gegevens, geografische gegevens, het ontstaan van de parochie, de bediening, het patrimonium, het kerkgebouw, om maar de bizonderste hoofdingen te citeren. Dat het wetenschappelijk werk is, hoeft geen kommentaar. Bij hem is elke regel geschiedenis met bronvermelding gestaafd. Dit deel XI, het eerste dat handelt over de parochies tussen Zenne en Dijle, omvat de parochies Vilvoorde (blz. 5-99), Peutie (blz. 100-120), Perk (blz. 121-166), Elewijt (blz. 167-200), Kampenhout (blz. 201-258), Berg (blz. 259-304), Nederokkerzeel (blz. 305-410). Wat de tienden betreft bezat de abdij Sint-Adriaan van Geraardsbergen op Elewijt in de 16e eeuw twaalf gulden tienden op gronden nabij de grens Elewijt-Berg. De abdij van Dikkelvenne, die de altaren van Berg en Lelle bezat, droeg die over in 1142 aan haar opvolgster de abdij van Geraardsbergen. In de 14e en 15e eeuw bezat de abdij Sint-Adriaan van Geraardsbergen op Elewijt in de 16e eeuw ren er een aantal leenmannen ervan die ten hoofde gingen bij het leenhof ten Broeke te Sint-Martens-Lierde. Ze betaalden de tiende schoof voor elk verhef. Berg had ook een kapelanij ter kollatie van de abt van Geraardsbergen.

109) ALGEMEEN.

REMI-J. LEENAERTS :

ALGEMEEN GENEALOGISCH-HERALDISCH REPERTORIUM VOOR DE ZUIDELIJKE NEDERLANDEN.

Vijf delen gepland Drie reeds verschenen. Deel I. XLVI en 408 blz. Deel II. 424 blz. en Deel III. 380 blz. De bibliografie is bijgewerkt tot 1970. Drukkerij G. Veys, Pittem. Uitgave Familia et Patria, Handzame. Gebonden. Prijs per deel : 600 fr.

Zulkdanige studie samenstellen vergt van de auteur een enorme inzet. Ze is er een niet alleen van lange adem, ze stelt bovendien zoveel eisen aan de bewerker ervan. De auteur heeft zich voorgenomen alles wat enigzins verband houdt met de familiekunde en wat van aard is om de genealogen of familievorsers nieuwe en onbekende aanknopingspunten te verlenen, te vermelden. Maar zijn studie gaat nog dieper. Na het pure bibliografisch werk moet een kritisch afwegen komen. Er hoeft gewezen te worden op de kwaliteit van het beoordeelde werk. Ons inziens is de auteur er goed in geslaagd. Het werk, dat we gerust kunnen betitelen als een encyclopedie, wordt zonder de minste twijfel een goudmijn voor al wie zich bezig houdt met geschiedenis en genealogie en heraldiek. Moeten we hier nog aan toevoegen dat een respektabel aantal auteurs uit het Land van Aalst er onder de loupe komen ?

110) ALGEMEEN.

WINKLER PRINS ENCYCLOPEDIE VAN VLAANDEREN I.

Vijf delen gepland. Deel I. 547 blz. Prachtband. Uitgave Elsevier Sequoia, Brussel 1972. Prijs per deel 895 fr.

Elsevier brengt een werk op de boekenmarkt, waarmee Vlaanderen het een eind weegs voor heeft op Nederland. Het gebeurt voor de eerste maal dat een Europese uitgeverij een meerdelig encyclopedisch werk wijdt aan een wel bepaalde streek of regio. We mogen alvast zeggen dat het hier niet gaat om een standaardwerk. Daar hebben we geen nood aan. Het lag in de bedoeling der redaktie alleen de stof te behandelen die rechtstreeks Vlaanderen, ook Zuidelijke Nederlanden genoemd, betreft. Het oeuvre is gebouwd op de breedtste kulturele basis. Ruimtelijk-geschiedkundig bekeken, treedt in het licht van de schijnwerpers, de streek die zich uitstrekt tussen Duinkerke en 's Hertogenbosch, dus ook Frans-Vlaanderen en Brussel bijgerekend. De bondige geschiedenis van steden en dorpen, de biografie van vooraanstaanden uit ons volk, de kerkgeschiedenis, de sociale, ekonomische en politieke geschiedenis van onze gewesten, dit alles ligt geborgen in dit werk. Voeg daarbij de rijke illustratie, waarvan een aantal in kleuren. Het verschenen eerste deel geeft als inleiding enkele bladzijden over het fysisch milieu (geologie, geomorfologie, hydrografie, klimaat, bodemgesteldheid), bevolkingsgeografie (aktuele spreiding, bevolkingesvolutie, nataliteit, mortaliteit, migraties, stedennet en regionale centra), ekonomie (bevolking, beroepsstruktuur, groei van de Vlaamse ekonomie, verkeersuitrusting, regionaal-ekonomische politiek). De trefwoorden lopen van AA tot BIJNS. Onnodig te zeggen dat voor het Land van Aalst in dit werk een ruim stuk dokumentatie voorhanden ligt.

111) ALGEMEEN.

PHILIPPE de L'ESPINOY :

RECHERCHE DES ANTIQUITEZ DE FLANDRES.

Deel I. - XX met 330 blz. Douay 1631. Gebonden. Formaat 29 x 21. Geïllustreerd met ruim honderd hamiliewapens en drie buitentekstplaten. Facsimiliédruk Eric Veys, Tielt. Uitgave Familia et Patria. Handzame. Prijs : 900 fr.

De tijd gaat stilaan voorbij dat onze oude en gewaardeerde werken van geschiedenis en heraldiek alleen konden worden gekonsulteerd in onze universiteits- en archiefbiblotheken. De facsimilédruk brengt ze thans in ieders bereik. Zo ook dit gezochte werk van de l'Espinoy, waarvan het eerste

deel in de handel is gekomen. De historicus, de heraldicus en de genealoog vinden er een schat van gegevens in. Praktisch alle noemenswaardige heerlijkheden van Vlaanderen vinden we er breedvoerig beschreven, mede met hun wapenschilden. Ook talrijke adellijke families met hun wapenschilden worden vermeld. Zo ook de heerlijkheden en adellijke families van het Land van Aalst.

112) ALGEMEEN.

JOAN BLAUE :

TOONEEL DER STEDEN VAN 'S KONINGS NEDERLANDEN MET HARE BESCHRIJVINGEN. STEDEN VAN VLAENDEREN.

1649. - 270 blz. Platen over volle bladzijde. 48 uitslaande grondplannen van steden. Formaat 29 x 21. Kunstlederen band met goudopdruk. Facsimilédruk. Uitgave Familia et Patria 1972. Prijs : 1250 fr.

Het is het eerste deel van het Tooneel der Steden en het bestrijkt Vlaanderen en Artois. Niet alleen de steden van het graafschap Vlaanderen, maar ook kleinere plaatsen komen aan bod. We kunnen het werk best vergelijken met Sanderus «Verheerlijck Vlaendre», maar met dit verschil dat deze laatste een meer uitgebreide tekst en dus meer gegevens geeft over plaatsen en personen. Platen en grondplannen zijn bizonder goed gelukt. De toegpaste verkleining bij de reproduktie schaadt in niets de leesbaraheid én van de tekst, én van de illustraties. Een degelijke bron voor de historicus en de toponymist.

113) ALGEMEEN.

J.F. VAN DER AUWERA :

SIMPELE WAARHEYD. KRONIEK VAN ROKLOOSTER (1777-1809).

Gepubliceerd en toegelicht door A. Maes. 283 blz. 13 illustraties. Drukkerij G. Veys, Pittem 1972.

Het gepubliceerd manuscript is van de hand van Joannes Fransiscus Van der Auwera, kloosterling van de voormalige priorij Roklooster te Oudergem in de buurt van Brussel. Het bestaan van deze kroniek was ons eingzins bekend door het feit dat af en toe een auteur er fragmentaire excerpten van uitgaf. Thans beschikken we over het volledig uitgegeven werk, waarover historici en schrijvers van dorpsmonografiën zich kunnen verheugen, want kronieken zijn een graaggebruikte en gezochte bron van bizondere details. De kroniek in extenso biedt ons een bijdrage tot de religieuze en godsdienstige geschiedenis van Brabant tijdens de woelige en beklemmende periode van 1780-1809. Een register van plaatsnamen en persoonsnamen vergemakkelijkt de toegang tot het werk. We stippen enkele lokaliteiten aan uit het Land van Aalst die we in de tekst ontmoeten : Aalst, Appelterre, Erondegem, Geraardsbergen, Meerbeke, Melle en Ninove.

114) ALGEMEEN.

P. VAN BUTSELE :

POORTER EN STRUUCBOEK VAN PAMELE - ONDENAARDE. 1319-1590. HERNIEUWD 1529.

Offsetdruk. 245 blz. Uitgave Familia et Patria Handzame. Prijs : 450 fr.

Aan de reeks poortersboeken van de Zuidelijke Nederlanden is een nieuw deel toegevoegd. Het is het vijfde en het is even belangrijk voor genealogen en vorsers als de verschenen delen Brugge, Oudenaarde, Sint-Winnoksbergen en Poperinge. Dateren de toekenningen van het poorterschap van 1319 tot 1590; toch ontdekken we op de eerste bladzijde een aantal, daterend einde 1200. De tekst staat volledig in het origineel. Een dubbele index van persoonsnamen brengt de lezer tot vruchtbare raadpleging. In de tekst staan een aantal lokaliteiten uit het Land van Aalst vermeld.

115) ALGEMEEN.

A. MAHAUDEN, J.L. RENS, M. VAN KERCKHOVEN :

INDICES OP DE STATEN VAN GOED VAN DE BARONIE BOULAERE. VIJFDE DEEL. GRIFFIE ONKERZELE-NEDERBOELARE - BIJVOEGSEL IDEGEM EN SMEEREBBE. 1675-1756.

Uitgave van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. Gouw Oost-Vlaanderen. 1972. Gestencillleerd. kwarto. blz. 387-486. Prijs : 250 fr.

De Vlaamse Vereniging voor Familiekunde zet haar vorsingswerk stipt voort. Heel wat genealogische gegevens uit onze kleine dorpen uit het Geraardsbergse komen hier aan de beurt. Ditmaal een nette uitgave. Alhoewel we meer voelen voor de manier van uitgeven van de staten van goed door Van Butsele, die verder in onze bibliografie worden besproken.

116) ALGEMEEN.

A. MAHAUDEN, J.L. RENS, M. VAN KERCKHOVEN :

INDICES OP DE STATEN VAN GOED VAN DE BARONIE BOULAERE. ZESDE DEEL. EINDE GREFFIE ONKERZELE-NEDERBOELARE 1770-1795. OVERBOELARE - GOEFERDINGE 1588-1709.

Uitgave van de Vlaamse Vereniging voor Familekunde. Gouw Oost-Vlaanderen. 1972. Gestencilleerd. kwarto. blz. 487-584. Prijs : 250 fr.

Dezelfde beschouwingen als voorgaande. Hier stellen we weer dezelfde vraag van vroeger : waarom wordt niet meer korrektheid aan de dag gelegd voor de juiste schrijfwijze van Boelare ? We vragen ons af wat is nu de originele tekst of de tekst van heden ten dage ? Voortdurend worden Boulaere en Boelare door elkaar gegooid. Verwerking van zulk belangrijk bronmateriaal vereist een verzorgde taal.

117) ALGEMEEN.

E. DHONT :

AKADEMISCHE PROEFSCHRIFTEN OVER DE GESCHIEDENIS VAN DE PROVINCIE OOST-VLAANDEREN EN HET GRAAFSCHAP VLAANDEREN. SYSTEMATISCH OVERZICHT VAN DE VERHANDELINGEN VOORGELEGD AAN DE BELGISCHE UNIVERSITEITEN (1921-1960).

Kultureel Jaarboek van de Provincie Oost-Vlaanderen. 1971. blz. 231-258.

Een gelukkig initiatief van wijlen Professor Dhont, die door deze publikatie de aandacht wil vestigen op de rijke schat verhandelingen, voorgelegd aan onze Belgische universiteiten, waarover, buiten de universiteitsmiddens natuurlijk, over het algemeen zo bitter weinig gekend is. Het aantal verhandelingen dat hier is omgesomd met schrijver, titulatuur en het jaartal der presentatie bedraagt 169. Zijn hier vertegenwoordigd, eerstens de middeleeuwen : politieke geschiedenis, de militaire geschiedenis, internationale betrekkingen, bestuur en rechtspraak, kerkgeschiedenis, ekonomische geschiedenis, sociale geschiedenis; tweedens : de moderne tijden : politieke geschiedenis, godsdienstgeschiedenis, algemene ekonomische geschiedenis, regionale en lokale politieke geschiedenis, ekonomische geschiedenis en sociale geschiedenis. Dat het Land van Aalst er met een grote brok is vertegenwoordigd, hoeft niet gezegd.

118) ALGEMEEN.

GLADYS GUYOT :

UN ANTOINE DE TASSIS PEU CONNU.

Le Parchemin. XX° Serie. Janvier-Février 1973. nr. 163. blz. 5-22. Office Genealogique et Héraldique de Belgique. Bruxelles.

Deze bijdrage bevat ook een klein hoofdstuk over Antoine de Tassis, heer van Herdersem. Op het einde van de 15e eeuw behoorde de heerlijkheid Herder-

sem aan Robert de Cottereau, heer van Puisieux, die Karel de Stoute het leven redde te Montlhery en op het slagveld tot ridder werd geslagen. In 1597 had Domingo Idraque, Spaans edelman, kolonel der Waalse infanterie en goeverneur van Dendermonde de heerlijkheid in handen. Op 14 november 1599 verkocht hij de heerlijkheid voor 20.000 ponden aan Antoine de Tassis. Antoine verkocht ze op zijn beurt in 1620 aan een ander Spanjaard, Gaspard de Valdès, die in 1625 de heerlijkheid deed verheffen tot baronie. Het denombrement van de heerlijkheid Herdersem van het jaar 1613 vermeldt dat Herdersem afhing van het feodaal hof ten Stene te Aalst. De heerlijkheid had baljuw, meier en een volledige schepenbank met hoge, middele en lage justitie. Ze telde 81 achterlenen, die gespreid lagen op Herdersem, Erpe, Oordegem, Moorsel, Waasmunster en Wieze. In de 18e eeuw kwam Herdersem langs erfenis aan een bastaardtak der Tassis, ten gevolge van het huwelijk van Marie-Louise van der Haegen, barones van Herdersem, dame van Rotselaar en Mere met Ignace François de la Tour et Taxis (+ 1737) een onwettig kind - in 1717 gewettigd - van prins Ignace Lamoraal, graaf de la Tour, Valsassine et Taxis (+ 1713) en Marie-Louise Rodriguez d'Evora y Vega. Ignace François, enige zoon van Ignace François de la Tour et Taxis, van der Haegen baron van Herdersem, heer van Mere, overleed te Gent kinderloos, na zijn huwelijk met Marie-Louise van der Haegen, die een zoon had, kwam Herdersem aan Pierre du Bois, gezegd van den Bosch.

119) ALGEMEEN.

OUDE OOSTVLAAMSE HOEVEN.

Bijlage in Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 21e jg. nr. 2, maart-april 1972.

Betreffende oude hoeven uit het 7and van Aalst citeren we : het goed ten Bossche te Bambrugge,, het goed ten Bossche te Grotenberge, het goed ten Bossche te Hofstade, het goed ten Bossche te Gijzegem, het goed ten Bossche te Lemberge, het goed ten Bossche te Melsen, het goed ten Bossche te Moerbeke-Viane, het hof ten Bossche te Opbrakel, het goed te Bottele te Balegem. We vinden hier niet vermeld het hof en goed ten Bossche te Sint-Martens-Lierde, eigendom van de voormalige kartuize aldaar.

id. id. nr. 3, mei-juni 1972.

Het goed ter Braampt te Burst, hof ter Braampt te Impe, het goed ter Bracht te Balegem, het goed ten Breemeers te Semmerzake, het goed te Breivelde te Grotenberge.

id. id. nr. 4, juli-aug. 1972.

Het goed ten Broeke te Erembodegem, het goed ten Broeke te Melden, ten Broeke te Parike, het hof ten Broeke te Nieuewerkerken het hof ten Broek te Onkerzele, het goed ten Broeke te Oordegem, het goed ten Broeke te Sheldewindeke, het hof ten Broeke te Sint-Maria-Horebeke, het hof ten Broeke te Sint-Maria-Oudenhove, het hof ten Broeke te Sint-Maria-Lierde, het hof ten Broeke te Sint-Martens-Lierde, het hof ten Broeke te Welle.

id. id. nr. 5, september-oktober 1972.

Het goed ten Broeke te Zulzeke, het hof ten Bruele te Ronse, het hof ter Bruggen te Herdersem, het hof ter Brugge te Opbrakel, het hof ter Bruggen te Roborst, het goed te Bruusbeke te Sint-Lievens-Houtem, het hof te Bruwieren te Parike, het hof te Bullegem te Zandbergen, het goed te Bunnegem te Oosterzele, het goed te Buucmeersch te Onkerzele.

120) ALGEMEEN.

J. DE BROUWER :

DE BIBLIOTEEK VAN EEN LANDELIJKE PASTOOR CA. 1650.

Ons Geestelijk Erf. Deel XLVI. 1972. afl. 2 blz. 200-233. Uitgave van het Ruusbroec-Genootschap Antwerpen.

Na het uitvaardigen van de dekreten van het Concilie van Trente verplichtte de bisschoppelijke overheid de clerus zich intellektueel te vormen. In hoever

daaraan beantwoord werd, kan nagegaan worden in de nog bestaande inventarissen in het aartsbisschoppelijk archief. De auteur haalt hier drie landelijke parochiepastoors aan, namelijk Guillelmus van Tilborgh, pastoor van Nederbrakel, H. Colen, pastoor van Impe, en Petrus van der Schueren, pastoor van Meerbeke, met vermelding van hun respektievelijke biblioteek, met het daarbijgaand bespreken van de boeken.

121) ALGEMEEN.

EMMANUEL MUYLLE :

E.H. STEVEN MODEST GLORIEUX, SOCIAAL VOORLOPER 1802-1872.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. jg. VIII, nr. 9, nov. '72. blz. 579-582. Een illustratie.

Overzichtelijke biografie met stamboom van priester Steven Modest Glorieux, in 1825 onderpastoor te Ronse Sint-Hermes, stichter van de Broeders van Onze Lieve Vrouw van Lourdes en de Zusters van Barmhartigheid van Ronse, die in armoede is gestorven als pastoor van Smetlede.

122) ALGEMEEN.

G.E. OP 'T HOF :

VLAMINGEN IN ZEELAND.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. jg. VIII, nr. 7, september 1972. blz. 489-492.

Het huwelijksregister van Baarland vermeldt, afkomstig uit het Land van Aalst : Jan van Bockstale, weduwnaar van Fransijne Jans; van Bockstal in 't land van Aalst doet te Aardenburg op 19 maart 1621 ondertrouw met Katelijne Cornelis uit Hoyenkerck; Jan van Bockstale, jonge man uit Marialiede (Sint-Maria-Lierde) int lant van Aalst, wonend te Hoedekenskerke doet op 6 aug. 1623 ondertrouw met Jacomijnken Crijns wonend te Bakendorp; Jacobus Marinus, weduwnaar van Maeyken Jaspers, geboren te Ronse, doet op 6 april 1630 ondertrouw met Jacomijntje Jacobs, weduwe van Jan Lievensz. Duyck, geboren te Ellewoutsdijk, beide wonend in Baarland.

id. id. nr. 9, november 1972, blz. 577-578.

Joos de Keunink de Jonge, jongeman van Opbrakel doet op 25 januari 1708 ondertrouw met Mayken Janse uit Nisse.

id. id. nr. 10, december 1972, blz. 660.

David Slabbing doet te 's Gravenpolder op 6 februari 1692 ondertrouw, en huwt op 5 maart 1692 met Arijntje Doorman uit Oubrakel (Opbrakel).

id. id. Jg. IX. nr 1, januari 1973, blz. 20.

Marinus Jaspers (Bleek) weduwnaar van Janneken Hans van Scherpernisse, trouwt op 28 april 1609 te Scherpernisse met Martije Gillis Anders van Hochlant geboren te Matere (Mater) in Vlaanderen.

123) ALGEMEEN.

H. HECHTERMANS - G. HUMBLE :

MIRAKELEN TE SCHERPENHEUVEL (II).

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Jg. IX, nr. 1, januari 1973, blz. 32-40.

Onder de vele gevallen in dit tijdsdokument vernoemd, vermelden we Jan van den Bossche, zoon van Jan, wonend te Krekeldries (in de buurt van Aalst ?). Hij had kanker in het aangezicht. Na zoeken bij kwakzalvers en chirurgijns kwam hij in kontakt met Iozijne, een vrouw uit Moorsel. Niets baatte. Deed bedevaart naar Scherpenheuvel en genas. Voor de deken M. Dierick Samuels van Aalst verklaarde hij het verloop onder ede, met als getuigen Hendrik Steelman en Hendrik de Smet ook van Krekeldries. Greffier R. Visschere ondertekende het stuk (1604).

124) ALGEMEEN.

M. BOVYN :

OVERLEDEN NAPOLEONISTEN VAN HET ARRONDISSEMENT DENDERMONDE.

Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde. Gedenkschriften. Derde reeks 1972. 1 blz. 1-64.

Uit de lange lijst overleden soldaten uit het leger van Napoleon citeren we als inwoners van Massemen en Westrem : Clement Braeckman, Jean Cools, Robert Cornil, Pierre D'Hauwe, Donat de Geyter, Dominique Verhaegen, Joseph Verschure en Felix Verstuyft.

125) ALGEMEEN.

M. HOEBEKE :

EEN TOPONYMISCH UITSTAPJE NAAR FLOBECQ.

Naamkunde. Mededelingen van het Instituut voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde en nederzettingsgeschiedenis te Amsterdam. 4e jg, 1972 afl. 1-2. Met kaart.

Het is niet mijn bedoeling, aldus de auteur, een toponymie van Flobecq te schrijven... maar wel na te gaan welke namen germaans van oorsprong zijn, wat diets is gebleven of verdiets werd en vooral waar vroeger - laten we zeggen in de middeleeuwen - de taalgrens precies lag. In verband hiermede citeert hij Schorisse, Opbrakel en Everbeek.

126) ALGEMEEN.

VIJFTIEN MEDEWERKERS :

VODDENOPKOPERS EN SPEELGOED.

Oostvlaamse Zanten. Algemeen tweemaandelijks tijdschrift voor Volkskunde. XLVII. 1972. 2 blz. 67-74.

Komen hier in aanmerking de gebruiken bij het voddenopkopen en speelgoed afleveren te Zottegem, Gavere, Sint-Maria-iLerde, Hillegem, Geraardsbergen en Ninove, dit voor wat het Land van Aalst betreft.

127) ALGEMEEN.

JEAN CASSART :

LES GENEALOGISTES, NOUVEAUX THAUMATURGES ? A PROPOS DE LA GENEALOGIE DE GAVRE.

L'intermédiaire des généalogistes. Bruxelles. A XXVIII. 5. 19972. pp. 274-276.

De auteur zet hier enkele genealogische onjuistheden recht in verband, ondermeer met het werk van Guy de Liedekerke «Histoire de la maison de Gavre et de Liedekerke». Het gaat bizonder om de persoon Marie de Gavre en Marguerite de Gavre, bastaarddochter van Jean.

128) ALGEMEEN.

F. LEMMENS :

REPERTORIUM VAN DE XIXe EEUWSE BIDPRENTJESPORTRETTEN.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegschiedenis. jg. VIII. nr. 7, sept. 1972. blz. 463-466.

Wat betreft het Land van Aalst vermelden we : De Regge Karel, ° Melle 2-8-1972, + te Moerbeke-Waas 2-7-1874, wedr. van Coleta Isabella Verhaghe. De Rouck August, ° Zottegem 15-1-1805, + Gent 4-10-1881, Commandeur in de Orde van Sint-Gregorius de Grote en van het H. Graf. De Saedeleer Maria-Josepha, ° Aalst 14-4-1802, + te Aalst 1-4-1806, weduwe van Joannes Cor-

nelius Monfils. De Saedeleer Rosalia, ° te Herzele 15-10-1806, en + te Aalst 3-3-1892, weduwe van Fransiscus Van der Borcht. De Saegher Pierre François, ° te Bottelare en te Gent overleden 4-1-1878 in de ouderdom van 75 jaar, oud-volksvertegenwoordiger, ere-prokureur des Konings, lid van de Kerkfabriek van Sint-Jacobs te Gent, De Schaepdryver Felix, ° te Aalst 18-1-1051 en aldaar overleden 3-11-1890, echtgenoot van Marie De Munck.

id. -id. nr. 8, oktober 1972, blz. 509-512. Twee illustr.

De Schaepmeester Maria Emerentia ° te Oordegem 11-4-1824, aldaar overleden 12-3-1894. De Schaepmeester René Joannes Augustus, ° te Oordegem 8-9-1854, aldaar + 1-4-1890. De Schaepmeester Romain, ° Lede 20-7-1841 en aldaar overl. 11-9-1881, wedr. van Petronella De Met, echtgenoot van Stephanaie D'Haemer. De Schamphelaire Julie, ° te Mater 16-5-1813 aldaar + 30-5-1889, weduwe van Judocus Janssens. De Schinckel Remi, ° te Beerlegem 1-8-1846, aldaar + 26-12-1870. Student in de geneeskunde, zoon van Marcellin en Nathalie Dierick. De Smedt Constantinus Fransiscus, ° Lede 12-2-1826 en + te Zulzeke 21-8-1881, priester gewijd in 1853, onderpastoor te Dendermonde en pastoor te Zulzeke 10-5-1871. De Spae Pauline, ° te Lovendegem en + te Ledeberg 28-2-1878 in ouderdomvan 67 jaar, echtgenote van Augustin De Geyter. De Spiegeleer Titus, ° te Ophasselt 6-3-1843 en + te Geraardsbergen 29-8-1892, direkteur der Zusters van Maria en Jozef en der Arme Klaren. De Staercke Augustinus, ° te Sint-Blasius-Boekel 17-9-1819 en + te Nederbrakel 11-4-18959, wedr. van Sophia Van der Linden en van Paulina Snoeck, lid van de Gemeenteraad van Nederbrakel. De Staercke Maria, ° te Nederbrakel 25-7-1876 en aldaar + 8-3-1899, echtgenote van Karel Christiaens.

id. id. nr. 9, november 1972. blz. 573-576. Twee illustr.

De Swaef Petrus-Fransiscus, ° te Heldergem 27-3-1818, aldaar + 17-1880, burgemeester, zoon van Jean Baptist en Constantia D'Haeseleer. De Temmerman Désiré Honoré, ° te Oudenaarde 28-2-1819, aldaar + 8-6-1871, kerkmeester van Onze Lieve Vrouw van Pamele. Detemmerman Gustave, ° Ronse 16-10-1812 en + te Leupegem 16-2-1900, voorzitter van de Kerkfabriek, oud-burgemeester, oud-provincieraadslid, wedr. van Justine Van Wanzeele. De Temmerman Paul Marie-Joseph, ° te Leupegem 18-10-1858 en aldaar + 26-7-1893, echtgenoot van Clara Van Hoorebeke. De Temmernan Vital, ° te Sint-Maria-Horebeke 24-9-1814, burgemeester van Sint-Kornelis-Horebeke, echtgenoot van Melanie Van der Haeghen. De Veirman Etienne, ° te Beervelde 7-4-1830, priester, leraar aan het Kollege te Geraardsbergen 8-11-1852 en + te Geraardsbergen 24-6-1875. De Vincke Pauline, ° te Geraardsbergen 19-11-1826, zuster van Liefde, ging op 29-11-1851 naar het hospitaal van Ronse, + te Gent 7-12-1886. Devos Auguste Joseph, ° te Berchem (Vl.) 3-1-1820, echtgenoot van Anna Françoise Eulalie Bondeau, + te Oudenaarde 21-7-1880, advokaat, prokureur en rechter bij de Rechtbank van Eerste Aanleg Oudenaarde, ondervoorzitter van de Katolieke Kring, burgemeester van Oudenaarde, volksvertegenwoordiger en kerkmeester van Sint-Walpurgis te Oudenaarde. De Vos Bernardus Romanus, ° te Melle 8-11-1817 en aldaar + 20-4-1874, wedr. van Maria Van der Schueren, echtgenoot van Julia Schatteman. De Vos Frans, ° te Berchem (Vl.) 2-3-1816 en + te Gent 24-9-188, priester, onderpastoor te Geraardsbergen 30-9-1841, te Ronse St.-Hermes 18-5-1848, pastoor van de nieuw op te richten parochie Louise-Marie 15-3-1851, pastoor te Herzele 9-8-1861, pastoor van St.-Jacobs te Gent 13-9-1867. Erekanunnik van St.-Baafs. De Vos Hippolyte, ° te Grotenberge en aldaar + 7-1-1878 in ouderdom van 33 jaar, echtgenoot van Sidonie Carnewal. De Vos Marcellin, ° te Sint-Lievens-Esse 20-10-1821 aldaar + 2-4-1876. De Vos Modest, ° te Sint-Kornelis-Horebeke 14-6-1821 en overl. te Mater 16-12-1890, echtgenoot van Sidonie Neckebroek. De Vos Maria Odila Emma, ° te Mater 13-6-1840 en + te Welden 4-4-1890, echtgenote van Desiderius Lambrecht. De Vos Petrus Fransciscus, ° te Sint-Lievens-Esse 3-10-1839 en + te Steenhuize 6-3-1871, dokter in de genees- en heelkunde en vroedkunde, zoon van Bernardin en Carolina Van Bever.

id. id. nr. 10, december 1972, blz. 639-642. Twee illustr.

De Vuyst Antoinette Renilde, ° te Borsbeke 12-8-1834 en + te Kalken 2-7-1883, echtgenote van Adolphe Tibbaut. De Vuyst Maria Joanna, ° te Borsbeke 24-5-1972 en + te Nieuwerkerken 9-2-1870, wed. van Jan Baptist Baeten. De Wilde Marcellin, ° te Moortsele 29-4-1831, + te Gent 25-11-1879, zoon van Karel Joseph en Rosalia Van de Velde. D'Haese Gerardus, ° te Zegelsem 27-8-

1806 en overl. te Mater 6-4-1880, wedr. van Fransisca Van Yperzeele, voorzitter van de kerkraad. D'Haese Ludovicus, ° te Zegelsem 11-9-1801 en aldaar overl. 24-8-1883, wedr. van Dorothea Van Yperzeele, lid van de gemeenteraad, 1828 schepen en 1830 en burgemeester sedert 1844. D'Haese Victoria, ° te Zegelsem 14-4-1826 en overl. te Volkegem 25-6-1897, wed. van Karel Lodewijk van Coppenholle. D'Hane-Steenhuyse Joannes Baptista overl. te Gent 30-11-1858, oud 61 jaar, senator, begraven te Leeuwergem. D'Hane-Steenhuyse Ludovicus Emmanuel, overl. in het kasteel te Steenhuize 20-7-1861, oud 72 jaar en begraven te Leeuwergem.

D'Hondt Joannes, ° te Aalst 25-5-1809 en overl. te Ressegem 14-6-1880, pastoor te Ressegem januari 1854. Dhondt Maria Livina, ° te Sint-Lievens-Houtem 17-11-1821 en aldaar overl. 5-9-1886, wed. van Bernardus Fransiscus Verbruggen. Dhondt Maria Delphina, ° te Aaigem 25-4-1862 en aldaar overl. 15-11-1878. Dooreman Hendrik, ° te Burst 6-4-1813 en overl. te Herzele 18-10-1881, wedr. van Rosalia Van Waeyenberghe.

129) ALGEMEEN.

CH. POTVLIEGHE :

NIEUWE GEGEVENS OVER HET WERK VAN DE ORGELMAKERS LOVAERT.

Het Land van Nevele. Berichtenblad van de Heemkundige Kring. 1972. jg. III. afl. 4, blz. 208-227.

Het betoog bevat nadere gegevens, die de auteur onlangs kon ontdekken tijdens zijn bezoeken aan de pastoors van de vermelde parochies, en die goed aansluiten met zijn bijdrage in zelfde uitgave nr. 3, jaar 1972. Ook vinden we erin terug : Elst, Gontrode, Onkerzele, Zonnegem en Nieuwenhove.

130) AALST.

JOS GHYSENS :

AALST TUSSEN DE BEIDE WERELDOORLOGEN 1920-1940.

1972. Drukkerij-Uitgeverij Eric Veys, Tielt. 164 illustr. Prijs : 275 fr.

Na het verschijnen van het eerste album Aalst in oude prentkaarten 1880-1914) dat we in voorgaand nummer besproken hebben, kwam onlangs in de handel een tweede deel. De lezer vindt hier gebouwen, groepen en personen van enkele jaren terug. Een aantrekkelijke uitgave die, op zijn zachtst gezegd, gelijke tred houdt met Zaltbommel. We weten dat de auteur in zijn privéverzameling nog beschikt over antieke grafische kunststukjes. Wanneer komt daar een publikatie van ?

131) AALST.

M. CALUWE :

LIJST VAN DE NIET- RUPELMONDENAARS IN HET OUD ARCHIEF VAN RUPELMONDE.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. jg. IX, nr. 1, januari 1973. blz. 45-48.

We kunnen slechts één persoon citeren uit het Land van Aalst, namelijk De Bruyn Georges, uit Aalst, anno 1662.

132) AALST.

M. BOVYN :

OVER TWEE BEGIJNTJES EN EEN GEESTELIJKE DOCHTER, DE GEZUSTERS OSTE VAN GREMBERGEN. (18e eeuw).

Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde. Gedenkschriften. Derde Reeks. 1972 - 3-4. blz. 113-131.

Nog onder de erfgenamen van de gezusters Oste vinden we vermeld Joannes Dominicus Van Langenhove uit Aalst, zoon van Fransciscus en Isabella Oste, dochter van Christiaan.

133) APPELTERRE.

BERTEN DE KEYZER :

APPELTERRE-EICHEM, NIET ALLEEN TABAK.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 21e jg. nr. 5, september 1972. blz. 85-88. Vijf illustr.

Wie deze bijdrage leest, zal tot de bevinding komen dat Appelterre-Eichem nog heel wat meer betekent dan tabaksdorp. Naast het toeristische en bezienswaardige liggen heel wat lijnen geschiedenis ten gebruike van de belangstellende.

134) BRAKEL.

R. VAN DER LINDEN EN M. VAN DE PERRE :

VOLKSTYPEN UIT BRAKEL.

Oostvlaamse Zanten. Algemeen Tweemaandelijks Tijdschrift voor Volkskunde. XLVII. 1972.-1. blz. 27-30.

Het zanten van onze volkstypen wordt teveel uit het oog verloren, vooral in een tijd als deze dat al het voorbije genadeloos verpulverd wordt. De auteurs zijn zinnens de vele volkstypen uit Zuid-Oost-Vlaanderen per lokaliteit te verzamelen, waarover we ons verheugen mogen. Uit het Brakelse vertellen ze hier over Patat Nelle en Kat Gendarm en Tuur Mande.

135) EREMBODEGEM.

JOS GHYSENS :

EREMBODEGEM IN OUDE PRENTKAARTEN.

Europse Biblioteek. Zaltbommel (Nederland) 1972. 76 prentkaarten. Prijs : 275 fr.

Erembodegem uit grootvaders' tijd, mogen we zeggen; want de periode loopt van 1880 tot 1950. Dit laatste jaar bracht voor het oude dorpsbeeld een heel nieuw uitzicht : de kerk rees op uit haar puinen van 1940. Het zijn niet al oude postkaarten die de auteur hier publiceert, maar ook oude foto's van groepen of personen. Alles bijeen genomen, een uitgave, waaruit de Erembodegemnaar veel herinneringen zal kunnen opdiepen.

136) ERPE.

RAYMOND DE MOL :

WERKSCHOLEN EN EEN SCHOOL VOOR VOLWASSENEN TE ERPE.

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Mere. Jg. XIII.nr. 1, januari 1973, blz. 1-2.

Enige lijnen historiek van de oprichting van een school te Erpe in de jaren 1870-1872. We lezen er ook het reglement van inwendige orde voor de school voor volwassenen.

137) ETIKHOVE.

P. VAN BUTSELE :

KLAPPER OP DE MINUTEN VAN STATEN VAN GOED, REKENINGEN, VERDELINGEN, VERKAVELINGEN, LIKWIDATIES VAN ETIKHOVE.

VI. + 282 blz. Offsetdruk. Uitgave Familia et Patria Handzame 1972. Prijs : 450 fr.

Voor wie familiegeschiedenis schrijft betekenen de staten van goed dokumenten van bizondere waarde, vooral als het origineel uitgegeven wordt op een wijze die het ontleden of konsulteren effectief maakt. Dit werk, dat in die zin is gepubliceerd, bevat de indices - de eigenlijk uitgebreide genealogische analyses - van de heerlijkheden Ladeuze, Overmalzak, Etikhove, Nukerke, Ename, Ten Berg in Leupegem - Oudenaarde en Fiennes. Ze zijn uit de 17e en 18e eeuw. De duidelijke letter en op de eerste plaats de druk vande familienamen in hoofdletter vergemakkelijken het raadplegen van deze kostbare bron voor genealogie. Een voorbeeld voor sommige andere uitgevers van staten.

138) GERAARDSBERGEN.

FIRMIN ROOSE :

DE FAMILIE PICKERY TE BRUGGE.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Jg. IX. nr. 1, januari 1973. blz. 11-19. Twee illustraties.

Pieter Pickery in 1814 te Brugge geboren, verliet deze stad in 1833 en huwde te Geraardsbergen met Anna Spittaels; zijn zoontje Victor werd er geboren in 1840 en in 1842 keerde Pieter terug naar Brugge en vestigde zich tenslotte te Rijsel.

139) LEDEBERG.

G. ERVYNCK :

EEN GRAFSCHRIFT TE LEDEBERG (19e EEUW).

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Jg. VIII. nr. 7, september 1972, blz. 488.

Op het gemeentelijk kerkhof van Ledeberg staat een grafmonument van de familie De Mil. Op de vier platen staan zo maar 17 namen vermeld, lopend van 1786 tot 1921.

140) MAARKE-KERKEM.

P. VAN BUTSELE :

KLAPPER OP DE MINUTEN VAN STATEN VAN GOED, REKENINGEN, VERDELINGEN, VERKAVELINGEN, LIKWIDATIES VAN MAARKE-KERKEM.

VIII. + 266 blz. Offsetdruk. Uitgave Familia et Patria Handzame. 1972. Prijs : 450 fr.

Dit deel bevat de indices van Maarke (1639-1796), Maarke Ter Borcht (1627-1796) en Kerkem (1650-1796). Hier geldt dezelfde bespreking als hoger op de klapper van Etikhove van zelfde auteur. We zouden de auteur dankbaarr zijn mocht hij ons nog meerdere uitgaven van dit soort bezorgen. Familievorsers stellen daar veel belang in.

141) MAARKE-KERKEM.

M.J. TULLEKEN :

MAARKE-KERKEM.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 21e jg. nr. 5, september 1972, blz. 84-84. Twee illustr.

Overzichtelijke historische kijk op een klein, maar zeer mooi dorp uit onze Vlaamse Ardennen, waarin onze aandacht wordt geboeid door de vondst van romeinse voorwerpen.

142) MASSEMEN.

J. PIETERS :

EEN VRIJGEMAAKTE LIJFEIGENE OPGEDRAGEN AAN ONZE LIEVE VROUW-TER-BIEZEN. (WETTEREN 1243).

Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde. Gedenkschriften. Derde Reeks. 1972-2 blz. 97-102.

Godefridus, pastoor van Massemen, trad als voornaamste getuige op bij de opdracht aan Onze Lieve Vrouw ter Biezen (Rijkhoven, Limburg) van Margaretha van Bechem, een vrouw uit Wetteren, die in 1243 vrijgemaakt werd van het lijfeigenschap. Godfridus was een frater (priester) van de Kommanderij O.-L.-Vrouw ter Biezen, en het is door zijn toedoen dat Margaretha namens de grootmeester der Duitse Orde als vrijgewijde werd opgenomen. Dat het pastoorschap van Massemen door een lid der Teutonische Orde werd uitgeoefend toont aan dat er een nauwe betrekking bestond tussen de Orde en Massemen. Dat kwam omdat Beatrix, vrouwe van Massemen, in 1221 twaalf bunder land schonk aan het Huis van Pitsenburg, een vertakking van de Duitse Orde.

143) MERE.

JULIEN DE VUYST :

KAMPSPEL EN SPORT TE MERE.

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Mere. Jg. XII nr. 4, okt. 1972. blz. 25-31.

Spel en sport hebben te Mere sedert 1851 tot heden altijd een ongemene bloei gekend, althans te oordelen naar deze bijdrage. Een viertal sportliederen zijn hierbij opgenomen.

144) MERE.

JULIEN DE VUYST :

BIJDRAGE TOT DE TONEELGESCHIEDENIS TE MERE.

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Mere. Jg. XIII, nr. 1, januari 1973, blz. 3-7. Een illustratie.

Bondig overzicht van het toneelleven te Mere vanaf 1914 tot 1931.

145) MOORSEL.

N. KERCKHAERT :

VAN DE ABT EN DE WATERBURCHT TE MOORSEL.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie in Oost-Vlaanderen. 21e jg. nr. 3, mei-juni 1972. blz. 45-46.

Wie de abdij van Affligem bezoekt, maakt terzelfdertijd kennis met de dichtbij gelegen waterburcht van Moorsel, in de 16e eeuw gebouwd door de abt van Affligem, Karel de Croy, over wie we hier een korte biografie te lezen krijgen.

146) SINT-MARIA-OUDENHOVE.

N. KERCKHAERT :

ST.-ANTONIUS EN ZIJN RELATIES MET HET KASTEEL VAN SINT-MARIA-OUDENHOVE.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 21e jg. nr. 2, maart-april 1972. blz. 21-24. Drie illustr.

In de streek van Nederbrakel-Zottegem is deze kapel een goed bekende en trouw bezochte bedevaartplaats. Schrijver schetst een bondig historisch overzich en geeft meteen het verband dat kan gelegd worden tussen deze kapel en het historisch kasteel van Lilare. Tot slot schrijft hij enige lijnen geschiedenis van dit kasteel en van zijn vroegere bewoners zoals de Egmont's, de Blondel's en de Norman's.

147) SINT-MARTENS-LIERDE.

R. VAN DER LINDEN :

CIKOREI.

Oostvlaamse Zanten. Algemeen tweemaandelijks tijdschrift voor Volkskunde XLVII. -1972-2. blz. 75. Drie illustr.

Dezd studie, die over verschillende nummers loopt, is uitgegaan van de Dienst voor Volkskundige Enquêtes in Vlaanderen. In dit nummer heeft de auteur het over de branderij, de maalderij met molensteen en builer, cikoreimolen opgetild en verplaatst te Sint-Martens-Lierde, Leon Eeman, cikoreibrander op dezelfde gemeente. Persoonlijk hebben we het cikoreibedrijf van de Eeman's bizonder goed gekend. In de tijd van het branden van de cikorei gingen wij, schooljongens van toen, na de klasuren af en toe bij Remi een «siek» afbedelen.

148) VOORDE.

BERTEN DE KEYZER :

HET MOOI GERIMPELD LAND VAN VOORDE.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 21e jg. nr. 2, maart-april 1972. blz. 25-27. Drie illustr.

Naast de beschrijving van het mooie en vreedzame landschap, van twee oude kastelen, vermeldt de auteur twee bizondere, wereld-ruime mensen in het wereldschuwe Voorde wonend elk in een van beide kastelen namelijk beeldhouwer-schilder Rhayé uit Oostende en pastoor Vandeputte die de Scandinavische talen spreekt, alsook Russisch en Turks en op de koop toe nog een globetrotter is.

149) ZOTTEGEM.

N.K. : MEER DAN EEN VERVALLEN BURCHT. HET EGMONTKASTEEL VAN ZOTTEGEM.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 21e jg. nr. 5, september-oktober 1972. blz. 93-95. Drie illustr.

Misschien is deze bijdrage zo bondig bedoeld, maar over Zottegem en het kasteel is heel wat meer te zeggen. De aanpassingswoede van de laatste jaren heeft het eigen karakter van deze burcht in grote mate geschaad. Als student hebben we bij gelegenheid van familiebezoeken, bij de laatste eigenaars, de Bernage's, het kasteel meermalen bezocht. Het was wel vervallen, ook die tijd, maar de authenticiteit van de bouw kwam U tegemoet, alsook de omgeving van dit eeuwenoud kasteel. Vooral dit laatste is het ergst getroffen, om niet te zeggen, vernield.

150) ZOTTEGEM.

R. VAN DER LINDEN :

1822 SINT ANNAKAPEL TE ZOTTEGEM. 1972. EEN SOLDAAT VAN NAPOLEON EN EEN ONINGEWIJD HEILIGDOM.

Oostvlaamse Zanten: Algemeen tweemaandelijks tijdschrift voor Volkskunde XLVII.-1972-4-5. blz. 160-163. Een illustr.

Deze kapel dankt haar ontstaan aan een belofte van de ouders van Philippe Mangeleer, behouden thuisgekomen soldaat uit het leger van Napoleon. Schrijver tekent in dit betoog elke bizonderheid uit de kleurvolle korte historiek van dit heiligdom.

GOTTEM a-Leie. Valère GAUBLOMME.

ADDENDUM BIJ HET ARTIKEL HET WILHELMIETENKLOOSTER TE AALST (229)

p. 237

In juli 1613 stuurde prior Cornelis Cools een verzoekschrift aan de aartshertogen, waarbij hij hen vroeg om zijn klooster te ontslaan van de biezondere belastingen, speciaal van de accijnzen op het bier dat voor eigen gebruik door de paters zelf werd gebrouwen. Gezien de zeer karige inkomsten en de zware lasten van het klooster was het de prior immers onmogelijk om zelf al zijn religieuzen te onderhouden en de kloostergebouwen en de kerk, die in puin lagen, terug op te trekken (A.R.A., *Geheime Spaanse Raad,* nr. 1118).

p. 238

Ondanks het feit dat de Aalsterse Wilhelmieten een vrijgeleide hadden bekomen van Willem III, koning van Engeland, en van Maximiliaan-Emmanuel van Beieren, respectievelijk op 24 september en 15 oktober 1693 — beiden afgeleverd in het kamp te Ninove — verkregen, waarbij zij werden vrijgesteld van alle inkwartieringen, hadden soldaten op 25 oktober 1693 een deel van de muur en de poort van het klooster weggebroken om aldaar in het Spreekhuys een wachthuis te installeren aan de Pontstraatpoort — vermits de oude wachthuizen door de sloping van de stadsvestingen waren verdwenen —. Deze post was vroeger ondergebracht aan de overzijde van de straat in het huis van de weduwe van Peter de Schrijver. Hierop verzocht prior en provinciaal B. Teniers in oktober 1693 de schepenen van Aalst om een vergoeding om de hierdoor geleden schade te betalen en vroeg hen eveneens om deze wachtpost te verplaatsen, zich hierbij vooral steunend op de kloosterlijke immuniteit.

De stadsmagistraat gaf hieraan echter niet dadelijk gevolg en zond deze petitie door naar hertog Maximiliaan-Emmanuel van Beieren, die het verzoek onontvankelijk verklaarde en de prior verzocht zich te richten tot de Gedeputeerden van de twee steden van het Land van Aalst die alle onkosten voor de verdedigingswerken van de stad ter hunnen last namen (Cfr. A.R.A. *Geheime Spaanse Raad,* nr. 1118/15).

p. 265

Bijlage I (lijst van de prioren) : Judocus, prior, vermeld op 12 november 1377, wanneer hij een vidimus aflevert van het charter, in 1174 door graaf Filips van den Elzas aan de stad Aalst verleend, waarbij deze de vrijheden en privilegies der stad Aalst bevestigde (cfr. Stadsarchief Aalst, charter nr. 1), Cfr. O. REYNTENS, *o.c.*, p. 5-6 volgens het Boek met den Haire (cfr. Stadsarchief Aalst, nr. 2) f. 1vo-2.

p. 278

Benedictus Teniers wordt als provinciaal vermeld in mei 1682, wanneer hij toelating vraagt aan de schepenen der stad Aalst om een bestaande waterloop door middel van een onderaardse riool onder het klooster door naar de Dender af te leiden omdat dit anders bij stortregens e.d. grote waterschade toebracht aan het pand. Tevens verzocht hij om van de tweede poort van het klooster een «spreeckhuys» te mogen maken, op voorwaarde dat in geval van brand iedereen langs hier toegang zou hebben om water te halen in de Dender. Cfr. Stadsarchief Aalst, nr. 9 (Resolutiën van schepencollege) f. 133-134vo.

Uit oude handschriften

Een lijkschouwing te Aalst in 1755.

In een onuitgegeven *Chronijcke van den Lande van Waes vervattende (...) en eijndelijck alle de ghedenckweerdigste Geschiedenissen soo van Treurighe voor-vallen, Brandt-stighterijen, Belegeringen, Velt-slagen, Vredetreffingen &ra &ra Beginnende van 't jaer ons Heeren jesu Christi 772 tot 't eynde des jaers 1753 alles uijt de vermaerdste ende uytmuntenste oude schriften op-geheldert door j.a.d.C.d.T. j.u.L.* (Kon. Bib. Brussel, Hss. II 3617, f° 477) lezen wij het volgende voorval in de stad Aalst :

«*binnen de stadt Aelst gelegen vier uren van den Lande van Waes, is op den 11en meert 1755, gebeurt desen droeven voorvael, te weten : eenen man hebbende wel hondert jongens, achter zijn gat, ende eene anderen jonman sijnde in den auderdom van 14 jaeren, desen man gevende eenen bijnaem, seght den selven man in sijne voorige sattigheydt dit sal u rauwen, ende packt den jongen vast, ende breckt hem drij ribben in syn lichaem, ende bovendien, geeft hem eenen schup op sijne schaemelijckheijdt dat de pensen lanckx sijn fondament uijtquaemen, soo dat den selven maer drij uren daer naer geleeft en heeft sonder iedt te connen vertellen, dit is stil gebleven, ende den jongen is begraeven, ende den man is gaen loopen, maer op den 19en der selve maendt ten twee uren naer middagh is de selven jongen ontgraeven door de weirelijcken rechter versocht hebbende permissie van den aerts-Bisschop van mechelen op dese maniere, dat den Baillieu van aldaer moeste drij keren comen vraeghen aen de deure van het kerck-hof alwaer den heere Pastor stondt het doodt lichaem, het welcke hem den derden keer wiert gegeven op deser voegen, te weten over den kerck-muer met orders van den selven te restitueren een ure naer datum, ende syn met selve doodt lichaem gegaen naer de veste van de stadt alwaer sy het selve aenschaudt hebben, ende gedaen sijnde hebben hem nogh eens gebrocht naar den voorseyden kerck-hof hem restitueerende over den voorseyden muer, alwaer den Pastor hem ontfangen heeft, ende is geleijdt geweest in syne voorige plaetse.*»

[Gildehamersstraat 7, Antwerpen. Instituut voor Volkskunde.]

drs. Th. Penneman.

INHOUDSTAFEL 1972

J. DE BROUWER :

Bloemlezing van gerechtelijke uitspraken	1
Woeste vrouw te Bottelare	21
Weerstand aan politie	24
Weerspannigheid te Velzeke	24
Mannen van Elene	302

L. CRICK :

Het zogenaamde «College» der Paters Wilhelmieten te Aalst	22

M. CORNELIS :

Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen (slot)	41
Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen. Dl. I.	105

V. GAUBLOMME :

Boekbespreking	25
Onze Bibliografie	28, 209, 285

A. D'HOKER-CLAEYS :

De omwenteling van 1789-1790 in het oosten en zuidoosten van de provincie Vlaanderen	149

E. HOUTMAN :

Het Wilhelmietenklooster te Aalst	229
Addendum	301

TH. PENNEMAN :

Uit oude handschriften	303

Mededeling van de redaktie	nr. 2 II, nr. 3 II nr. 4 II, nr. 6 II

Register van de plaatsnamen

AAIGEM : 96, 120, 123, 135
AALST : 22, 96, 130, 135, 161, 162, 174, 176, 177, 191, 200, 229
AALST (Land van) : 161 v., 190 v.
AALTER : 17
AAT : 99, 135
AKREN : 135
AMENGIJS : 120, 135
AMSTERDAM : 16
ANDERLECHT : 135
ANSEROEUL : 135
ANTWERPEN : 13, 20, 135, 187, 271
ANZEGEM : 122, 135
APPELS : 7, 135
APPELTERRE : 120, 122, 135
ASPELARE : 97, 120, 122, 135, 166
ASPER : 135
ASSE : 135
ASSENEDE : 135
BAAIGEM : 135
BAASRODE : 135
BALEGEM : 135
BAMBRUGGE : 135
BASSELARE : 9
BAUFFE : 100, 136
BAVEGEM : 136
BEAUWELZ : 136
BECLERS : 100, 136
BEERLEGEM : 120, 136
BEERT : 100, 136
BELSELE : 136
BERCHEM : 122, 136
BERGEN : 136
BERLARE : 18, 136
BEVER : 136
BEVERE : 100, 136
BEVEREN (Waas) : 179, 269, 270, 272, 273, 274, 277, 281
BOEKHOUTE : 1, 12, 136
BOOM : 136
BORCHTLOMBEEK :136
BORNEM : 100, 136, 158
BORSBEKE : 136
BOTTELARE : 21, 123, 136
BRUGGE : 278
BRUSSEL : 8, 12, 13, 14, 16, 136
BUGGENHOUT : 136
BURST : 101, 136
BURY : 103, 146
CAMBRON : 136
CHAUTRAINE : 136
CHIEVRES : 136
CORDES : 136
DEERLIJK : 15, 102, 137
DEFTINGE : 24, 120, 122, 137
DEINZE : 17, 137
DENDERBELLE : 137
DENDERHOUTEM : 122, 137
DENDERLEEUW : 137, 254
DENDERMONDE : 160, 176
DENDERMONDE (Land van) : 158 v, 189 v.
DENDERWINDEKE : 123, 137
DESTELBERGEN : 18, 137
DESTELDONK : 137
DIKKELE : 200
DIKKELVENNE : 120, 137, 195
DOORNIK : 20, 102, 137
DRONGEN : 103, 137
EDELARE : 122, 137, 181
EDINGEN : 137
EEKLO : 10
EINE : 7, 103, 137, 146
EKE : 137
EKSAARDE : 137
ELENE : 120, 137
ELST : 120, 137
ELLEZELLES : 137
ENAME : 120, 137, 196, 198
EREMBODEGEM : 120, 137, 254
ERONDEGEM : 121, 137, 254
ERPE : 121, 137, 254, 268
ERWETEGEM : 121, 137
ETIKHOVE : 137
EVERBEEK : 137
EVERGEM : 20, 137
FORCEVILLE : 138
FRASNES : 138
GALMAARDEN : 138
GAVERE : 138
GECKENSENHOUWE : 103, 146
GELLINGEN : 138
GERAARDSBERGEN : 19, 112, 122, 138, 161, 165, 166, 167, 174, 176, 179, 181, 193, 197, 199, 200
GENT : 1, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 123, 138, 174, 180, 187, 190, 198, 199
GENTBRUGGE : 14
GEUSTERD : 103, 146
GHOY : 138
GIJZEGEM : 120, 138, 254
GIJZENZELE : 138
GODVEERDEGEM : 138
GONTRODE : 138
GOOIK : 138
GOTTIGNIES : 138
GRANDWELZ : 138
'S GRAVENBRAKEL : 143
GREMBERGEN : 138
GRIMMINGE : 138
GROTENBERGE : 122, 138
HAALTERT : 121, 123, 138, 254
HALLE : 138

HAMME : 138
HEESTERT : 203
HELDERGEM : 121, 138
HELLEBECQ : 138
HEMELVEERDEGEM : 138
HERCHIES : 138
HERDERSEM : 138, 254
HERFELINGEN : 138
HERMELGEM : 141
HERNE : 138
HERZELE : 122, 138, 254
HEURNE : 201
HEUSDEN : 139, 140, 274
HILLEGEM : 103, 120, 139, 146
HINGENE : 158
HOFSTADE : 139
HORRUES : 139
HUIBERGEN : 266, 267, 270, 277
HUISE : 9, 13, 16, 139
HULSTE : 139
HUNDELGEM : 139
IDDERGEM : 139
IDEGEM : 120, 139
IMPE : 139
INGOOIGEM : 139
ISIERES : 139
ITTERBEEK : 139
JUMET : 14
KALKEN : 139, 189
KAMERIJK : 139
KERKHOVE : 139
KERKSKEN : 139
KOOLSKAMP : 21
KORTRIJK : 199
KRUISHOUTEM : 7, 202, 203
KWAREMONT : 122, 139, 197
LAARNE : 139
LAHAMAIDE : 139
LAKEN : 139
LANDEGEM : 139
LANDSKOUTER : 139
LEBBEKE : 139
LEDE : 13, 123, 139, 254
LEDEBERG : 139
LEEUWERGEM : 121, 139
LEFFINGE : 13
LEMBEEK : 139
LEMBERGE : 140
LENS : 140
LESSEN : 140
LESSENBOS : 140
LETTELINGEN : 140
LETTERHOUTEM : 140
LEUPEGEM : 121, 140, 196
LEUVEN : 11, 140
LIEDEKERKE : 140
LIEFERINGE : 123, 140
LOCHRISTI : 140
LOKEREN : 10, 140, 172, 176, 180, 184, 188
LOTENHULLE : 140
LOVENDEGEM : 9
LUIK : 14, 277
MAARKE-KERKEM : 121, 140
MACHELEN : 14
MALDEREN : 140
MARKE : 140
MASSEMEN : 140
MATER : 121, 140, 195, 201
MAULDE : 140
MECHELEN : 8, 140
MEERBEKE : 140
MEILEGEM : 121, 140
MELDEN : 12, 121, 123, 140
MELLE : 8, 14, 140
MELSEN : 140
MENEN : 17, 199
MERCHTEM : 140
MERE : 140, 254
MERELBEKE : 121, 140
MESLIN : 140
MESPELARE : 140
MICHELBEKE : 140
MOEN : 140, 204
MOERBEKE (Waas) : 13
MOERBEKE (G'bergen) : 140, 166
MOERZEKE : 104, 140, 146, 157, 158, 159, 160
MOORSEL : 140
MOORTSELE : 18, 122, 141
MUNKZWALM : 141
MUNTE : 141
NAMEN : 14
NEDERBRAKEL : 121, 141, 198
NEDERENAME : 141
NEDERZWALM : 141, 195, 196
NEIGEM : 123, 141
NEUDELE : 104
NIEUWENHOVE : 145
NIEUWERKERKEN : 141
NIEUWKERKEN : 13, 155, 182
NIJVEL : 278
NINOVE : 123, 141, 161, 162, 164, 174, 181, 191, 192
NUKERKE : 16, 121, 141
OGY : 141
OKEGEM : 122, 141
OLSENE : 17
ONKERZELE : 121, 123, 141
OOIKE : 8
OOMBERGEN : 121, 141
OORDEGEM : 141
OOSTAKKER : 141
OOSTENDE : 15, 199
OOSTERWIJK : 267
OOSTERZELE : 141
OPBRAKEL : 121, 122, 149, 195
OPDORP : 141
OPHASSELT : 141
OPWIJK : 141, 158
ORROIR : 141
OTEGEM : 141
OTTERGEM : 141
OUDEGEM : 141

OUDENAARDE : 141, 166, 169, 171, 175, 176, 179, 196, 198, 200, 201
OUDENAARDE (Kasselrij) : 167, v., 202, v.
OUDENAKEN : 142
OUTER : 121, 123, 142, 267·
OUTRIJVE : 142
OUWEGEM : 142
OVERBOELARE : 122, 142, 166, 254
OVERMERE : 7, 9, 142
PAMEL (Brab.) : 142
PAPEGEM (Papignies) : 142
PARIKE : 142
PAULATEM : 143, 200
PEPINGEN : 142
PETIT-RECHAIN : 142
PIPAIX : 142
POLLARE : 142
POTTES : 142
REBAIX : 142
RESSEGEM : 142
RIJSEL : 11
ROBORST : 123, 142, 197
ROESELARE : 142
RONSE : 142, 197
ROZEBEKE 121, 142
ROZENAKEN : 121, 142
RUIEN : 142
RUPELMONDE : 186
SAS VAN GENT : 8
SCHALAFIE : 137
SCHELDERODE : 143
SCHELDEWINDEKE : 122, 143, 195
SCHELLEBELLE : 18, 143
SCHENDELBEKE : 121, 143, 166
SCHORISSE : 14, 121, 122, 123, 143, 166
SCHULTEN : 143
SEMMERZAKE : 143
SERSKAMP : 143
SILLY : 143
SINAAI : 143
SINT-AMANDS : 143, 157, 158, 159, 173, 189, 190
SINT-ANTELINKS : 121, 143
SINT-BAAFS-VIJVE : 14
SINT-BLASIUS-BOEKEL : 123, 143
SINT-DENIJS-BOEKEL : 123, 143, 194
SINT-GENOIS : 104, 146
SINT-GORIKS-OUDENHOVE : 143, 195, 197
SINT-GILLIS-DENDERMONDE : 143
SINT-JANS-STEEN : 143
SINT-KORNELIS-HOREBEKE : 121, 123, 143, 201
SINT-KWINTENS-LENNIK : 143
SINT-LIEVENS-ESSE : 143
SINT-LIEVENS-HOUTEM : 143
SINT-MARIA-HOREBEKE : 122, 143, 201
SINT-MARIA-LATEM : 143, 200, 201
SINT-MARIA-LIERDE : 143
SINT-MARIA-OUDENHOVE : 121, 143, 194
SINT-MARTENS-BODEGEM : 143
SINT-MARTENS-LATEM : 143
SINT-MARTENS-LIERDE : 121, 143
SINT-NIKLAAS : 154, 155, 172, 173, 182, 183, 184, 187, 188
SINT-PIETERS-KAPELLE : 143
SINT-RENELDE (Saintes) : 143
SINT-SAUVEUR : 143
SLUIS : 143
SMEEREBBE : 144
SMETLEDE : 144
STEENKERKE : 10
STEENHUFFEL : 144
STEENHUIZE : 144
STEENKERKE : 144
STEENWERK : 104, 146
STRIJPEN : 12, 123, 144
STRIJTEM : 144
TEMSE : 157, 158, 181, 185, 186, 187
TERALFENE : 121, 144
THORENCOURT : 144
TIELRODE : 144, 155, 182
TILBURG : 20
TIREMONT : 144
TOLLEMBEEK : 144
TUBEKE : 144
TURNHOUT : 171
UITBERGEN : 7, 144
VELAINES : 144
VELZEKE : 12, 24, 144, 197
VEURNE : 9
VIANE : 123, 144, 166
VILVOORDE : 144
VINKT : 144
VLEKKEM : 144
VLIERZELE : 144, 278
VLOERZEGEM : 144
VLOESBERG : 144
VOLKEGEM : 121, 144, 181
VOLLEZELE : 121, 144
VOORDE : 123, 144
VURSTE : 123, 144
WAARBEKE : 41, 121, 145
WAAS (Land van) 154, v., 172, v., 182, v.
WAASMUNSTER : 45, 143, 145, 157
WAMBEEK : 45, 145
WANNEBECQ : 45, 145
WANZELE : 45, 145
WASTINE : 104, 146
WATERVLIET : 46, 145
WATTRIPONT : 46, 145
WEDDIGU : 104, 146
WELDEN : 46, 122, 145, 196, 200, 201
WELLE : 50, 122, 145
WESTREM : 52, 145
WETTEREN : 54, 145
WICHELEN : 55, 145
WIEZE : 65, 145
WODECQ : 66, 145

WORTEGEM : 67, 145
WOUBRECHTEGEM : 67, 145
ZANDBERGEN : 68, 145
ZARLARDINGE : 73, 145
ZEGELSEM : 75, 145
ZELE : 81, 145, 190
ZEVENEKEN : 81, 145
ZEVERGEM : 81, 145
ZINGEM : 7, 9, 81, 145, 201, 202
ZINNIK : 82, 145
ZOMERGEM : 12
ZOTTEGEM : 16, 83, 145, 176, 194
ZOTTEGEM : 16 ,83, 145, 176, 194, 197, 199
ZULLIK (Bassily) : 145
ZULTE : 8
ZULZEKE : 91, 145, 278
ZWIJNAARDE : 95, 145

MANNEN VAN ELENE 13-11-1785

Jean Joseph Depuis, voortvluchtige, en Louis Cordeels, zoon van Antonius, wonende te Elene, uit de gevangenis gevlucht.

De eerste wordt veroordeeld tot levenslange verbanning uit het land en verbeurdverklaring van al zijn goederen, de tweede, rekening houdende met zijn langdurige aanhouding, moet nog acht dagen op water en brood in de gevangenis zitten. Beiden moeten samen de gerechtskosten dragen.

blz. 226.

HET LAND VAN AALST

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Voorzitter : F. Courteaux, Acaciastraat 7, 9300 Aalst - Tel. (053) 280.96
Beheerder : G. van Bockstaele, H. Hartplein 8, 9620 Zottegem
Tel. (09) 70.19.04
Redaktiesekretaris :
E.H. J. de Brouwer, pastorie, 9340 St.-Gillis-Denderm. - Tel. (052) 248.27
Recensiedienst :
E.H. V. Gaublomme, pastoor, 9803 Gottem - Tel. (051) 630.80
Ruildienst :
M. Cornelis, Dwarsstraat 50, 9470 Denderleeuw - Tel. (053) 667.02
Bestuursleden : B. Boel - L. De Rijck - J. Pieters - A. van Lul

Prijs voor het jaarabonnement :
Voor leden 175 fr., voor steunende leden 250 fr. en voor ereleden 500 fr., te storten op postrekening nr. 5869.11 «Het Land van Aalst», Zottegem.

Gewoon los nummer (50 fr.) te bestellen bij de heer Marcel Cornelis, Denderleeuw, en VOORAF te storten op de voornoemde postrekening.

INHOUD VAN NUMMER 6 — 1972

ERIK HOUTMAN — Het Wilhelmietenklooster te Aalst 229
Addendum 301
V. GAUBLOMME — Onze Bibliografie 285
TH. PENNEMAN — Uit Oude handschriften 303
Inhoudstafel 1972 304
Register van de plaatsnamen 305
Mededeling van de redaktie II

Drukkerij : «Het Reklaamblad», Nieuwstraat 29, Lede - tel. (053) 237.87 - 701.71
Verantw. uitgever : J. De Brouwer - 9340 Sint-Gillis-Dendermonde